

Grenville Kent
Philip Rodionoff

Šifra mistra Leonarda

ROZLUŠTĚNA

Grenville Kent
Philip Rodionoff

Šifra mistra Leonarda

ROZLUŠTĚNA

Název a logo Advent-Orion je ochranná známka, která je zapsána do rejstříku ochranných známek Úřadu průmyslového vlastnictví pod číslem zápisu 198705.

Přeloženo z anglického originálu *The DaVinci Decode*, vydaného v roce 2006 vydavatelstvím Signs Publishing Company, Australia.

© Signs Publishing Company, 2006
Translation © Michal Balcar, 2006

© Advent-Orion, Praha 2006

80-7172-135-2

Obsah

1. Spiknutí?	9
2. Ježíš: Prorok, nebo Boží Syn?	25
3. Newtonovo jablko	3
4. Šifra mistra Leonarda a Bible	51
5. Sex a sexismus	65
6. Marie	81
7. Pravda, nebo lež?	99
Dodatek A – Daniel 9: Hlubší porozumění	107
Dodatek B – Marie Magdaléna: Kým skutečně byla?	119

1

Spiknutí?

Šifra mistra Leonarda je kasovní trhák. Od prvního vydání v roce 2003 se prodalo více než čtyřicet milionů kopií ve čtyřiceti dvou jazycích. Dá se předpokládat, že ještě více lidí zhlédne filmové zpracování s Tomem Hanksem v hlavní roli. Recenze knihu označují jako „chytrý, vzrušující thriller“ (*New York Times*) nebo jako „nejprodávanější beletrii pro dospělé ... všech dob“ (*Daily Telegraph*).

Ačkoli kritici zpochybňují její literární hodnotu, čtenáři se nechávají do napínavého děje vtáhnout strhující čtivostí. Je velmi pravděpodobné, že ráno v metru nebo autobuse potkáte člověka začteného do *Šifry mistra Leonarda*. Románové postavy jsou dobře vykreslené a pro čtenáře není těžké se s nimi ztotožnit. Hlavním hrdinou je rozhodný profesor Robert Langdon, kterému

sekunduje půvabná a chytrá Sophie. Jako stín ze záhrobní tahá za nitky její geniální dědeček. Také záporní hrdinové jsou rozhodně zajímaví. Excentrický manipulátor sir Leigh Teabing je doplňován psychopatickým mnichem Silasem.

Z úspěchu *Šifry mistra Leonarda* těží mnoho autorů. Dnes se k ní vyjadřuje nejméně dvacet dalších knih a dokumentárních pořadů, ve kterých historici a jiní specialisté odhalují její faktické nepřesnosti.

Většina čtenářů ale bere tuto knihu vážně a teorie, které předkládají románové postavy, vnímá jako historicky podložené. Věřící člověk se dnes velmi často setká s kousavými poznámkami typu: „Jak můžeš být po přečtení *Šifry mistra Leonarda* i nadále křesťanem? Vždyť je to jasný důkaz, že jsou to všechno jen výmysly!“ Možná že i mezi křesťany se najdou lidé, kteří nevědí, zda je smyšlenkou Bible, nebo *Šifra mistra Leonarda*.

Proč je *Šifra mistra Leonarda* tak populární?

Knihy je nejen napínavou detektivkou, ale dotýká se některých palčivých témat dneška.

1. Zpochybňuje organizované náboženství

Útočit na církev je dnes velmi populární a přiznejme si, že i relativně snadné. James Rudin z tiskové agentury *Religious News Service* uvádí mezi deseti nejvýznamnějšími náboženskými událostmi roku 2005 následující zprávu: „Římskokatolická církev ve Spojených státech a v Irsku čelí sexuálními skandálům, ve kterých figurují mnozí kněží. Odškodné, které bylo obětím zapláceno, zruinovalo některé diecéze.“ K popularitě církví nepřispívají ani uhlazení televizní evangelisté či různé politické skandály.

V *Šifře mistra Leonarda* to za všechny vyjádřil sir Leigh Teabing, který řekl: „...vidí skandály uvnitř církve a ptají se,

co jsou zač lidé, kteří navenek hlásají pravdu o Kristu, a přitom lžou, aby nevyšlo najevo, že jejich vlastní kněží zneužívají děti?“¹

Je smutné, že zde musíme dát Teabingovi za pravdu. Mnozí vysoce postavení křesťanští hodnostáři nejednají v duchu Kristových zásad. Teolog Greg Clarke prohlašuje, že církev dnes může říct jen jedině: Omlouváme se. Clarke napsal knihu, ve které polemizuje s Brownovou historiografií, ale souhlasí s jeho tezemi o církvi. „Křesťané jsou v knize právem obviňováni z některých činů a já se za ně velice omlouvám.“² „Pokud církev páchá takové nemorálnosti,“ pokračuje Clarke, „je snadné pochopit, proč jsou lidé nakloněni myšlence, že tato instituce skrývá velké tajemství ohledně pravé identity Ježíše Krista a Marie Magdalény. Lidé zkrátka nemají k církvi důvěru.“

Clarke uznává, že se církev v některých údobích chovala jako tyran. Upozorňuje však také na to, že většina kněží a duchovních není zkažená a mnoho lidí má s nimi pozitivní zkušenosti. Na druhou stranu ale chápe, proč je dnes tzv. post-křesťanská generace k církvi tolik nedůvěřivá.³ „Je mi líto, že církev v některých dobách zamlčovala pravdu a nepředstavovala ji věrohodným a přijatelným způsobem... Omlouvám se, že je církev nudná... Křesťané z víry udělali svěrací kazajku plnou zákazů, které ochudily život o příjemné věci. To ale není pravé křesťanství.“

I Ježíš Kristus kritizoval organizované náboženství. Kněží například vmetl do tváře: „Pravím vám, že celníci a nevěstky vás předcházejí do Božího království.“ (Mt 21,31) Postavil se před náboženské představitele a řekl jim, že ti, kterými tolik pohrdají, jsou království nebeskému mnohem blíží než oni. Jindy jim zase vytkl, že druhým lidem zabouchli dveře do nebeského království a sami do nich nevešli (viz Mt 23,13). Není divu, že jej ukřižovali. Vždyť odvážně odhaloval náboženské pokrytectví své doby.

Jistě nás proto nepřekvapí, že i dnes se najdou církve, které svými činy popírají Kristovo učení. Ježíš nás před nimi varuje.

Abychom ale byli spravedliví, musíme na druhou stranu říct, že církev vede majetné k tomu, aby se dělili s chudými. Provozuje charitativní a humanitární organizace. Staví nemocnice a útulky pro bezdomovce. Stará se o nemohoucí, staré a opuštěné. A to všechno proto, že se řídí slovy Ježíše Krista.

Přitom všem ale nesmíme zapomínat na očividné příklady církevnické chamtivosti, touhy po moci a manipulace. Církev je zřejmě největší skvrnou na Boží kráse.

Je pochopitelné, že lidé s radostí vítají kritiku náboženských organizací. Byli by rádi, kdyby se ukázalo, že celá ta jejich slavná Bible je jenom lidský výmysl! Danu Brownovi se ale nic podobného dokázat nepodařilo!

2. Odhaluje spiknutí

Mnozí lidé jsou nakloněni věřit tomu, že nadnárodní společnosti a vláda před námi něco skrývají, a moc rádi by jim nahlédli pod pokličku. A protože je církev pro mnoho lidí jen jednou z řady nadnárodních organizací, která své zájmy prosazuje všemi dostupnými prostředky, chtějí si posvítit i na ni.

To je v zásadě pozitivní snaha. Pokud jsou v církvi temné kouty, je třeba otevřít okna a pěkně je provětrat. Tomu, co je v církvi dobré, to jen prospěje.

3. Je to módně duchovní román

Greg Clarke říká, že chápe, v čem tkví přitažlivost *Šifry mistra Leonarda*. „Nabízí náboženství, které je lidštější, více v kontaktu s normálním světem, založeno na vztazích a prožitcích, má kladný vztah k sexu a přináší lidem radost ze života.“⁴

Brownův fiktivní hrdina Robert Langdon tvrdí, že křesťanství je převrácením původní víry, která nebyla upjatá v sexuální oblasti a mnohem více respektovala ženy. Historicky vzato má pravdu. Církev ženy velmi často odsouvala na vedlejší kolej, ačkoli se Ježíš nikdy sexisticky neprojevoval. Brown se ale mylí v tom, když tvrdí, že první církve uctívala ženy jako bohyně.

V závěru knihy se autor dokonce snaží křesťanství předělat tak, aby se více podobalo spiritualitě New Age. To ale vůbec není nutné, protože s křesťanstvím je to jako se starým obrazem, který vyjeví svou původní krásu, když se z něj odstraní nánosy špíny. Clarke to vyjádřil následovně: „Křesťanství je úžasné. V Ježíši je klíč k životu. On otevírá člověku svobodu, naději a dává milost všem, kdo v něho věří. Ježíš Kristus vstal z hrobu, a má tedy moc nad tím, čeho se bojíme nejvíce – smrti.“⁵

4. Nabízí demokratický přístup ke spiritualitě

Mnozí lidé ze Západu jsou podezřívaví vůči autoritám a snadno se ztotožní s tím, co v knize říká Sofiin dědeček: „Napsal jsem jen, že církev nemá právo přikazovat nám, co si smíme a nesmíme myslet.“⁶ (Ježíš by s ním patrně souhlasil – vždyť i on zdůrazňoval individuální odpovědnost.)

Děsíme se dogmat. Pokud někdo tvrdí, že má patent na pravdu, a druhým ji upírá, je pro většinu sekulárních lidí nepřijatelný. Tak jako se snažíme, aby lidé různých ras a národností mohli žít vedle sebe v jedné zemi (což je správné), rádi vedle sebe stavíme různá náboženství, jako by měla všechna stejnou hodnotu. Zvykli jsme si říkat věty typu: „To je pravda pro tebe, ale nikoli pro mě.“ Pokud však někdo tvrdí, že Ježíš byl vzkříšen, a jiný opáčí, že se jedná o mýtus, těžko mohou mít pravdu oba.

Dr. Michael Green tvrdí, že popularita *Šifry mistra Leonarda* je dokladem této tendence. Kniha lehkomyšlně

vyjadřuje názory běžného čtenáře: „Pryč s Vatikánem! Pryč se leži a přetvářkou! Pryč s evangelií a božstvím Krista! Pryč s autoritativní mizogynní církví! My chceme všezahrnující novopohanství, kde získá své místo svaté ženství. Nikdo nesmí nikomu říkat, v co má věřit, a všechna náboženství budou jedno. Chceme uctívat přírodu a prožívat sexualitu plnými doušky. To chce dnešní člověk.“⁷

Green ale podotýká, že tím, že si „Brown v úvodu knihy dělá nárok na faktickou přesnost, a přitom záměrně směšuje fakta s fikcí“, stává se jeho kniha potenciálně klamavá, a to zejména pro čtenáře, kteří se příliš neorientují v církevních dějinách.

„Americká kultura je přeplněná Ježíšem,“ říká profesor Ben Witherington III, „ale zároveň je biblicky negramotná. Proto je možné, aby lidé v souvislosti s historickou postavou Ježíše uvěřili prakticky čemukoli.“⁸

Námítky vůči křesťanství

Jako většina dobrých příběhů není *Šifra mistra Leonarda* jen dobrým příběhem. Nabízí i několik senzačních odhalení a tvrdí o sobě, že odkrývá „největší tajemství lidských dějin“.⁹ Vznášá několik radikálních námitek vůči křesťanství:

- ➔ Ježíš Kristus nebyl Bůh v lidském těle, ale pouhý člověk – „smrtný prorok“.¹⁰
- ➔ Dějiny byly přepsány na koncilu v Nikaji v roce 325 po Kr., kdy církev s císařem Konstantinem povýšila Ježíše na Boha, aby tím upevnila svou moc.¹¹
- ➔ Marie Magdaléna byla božského původu, ale pro sexistické kněží byla nepřijatelná.¹²
- ➔ Ježíš a Marie byli manželé a jejich potomky jsou někteří králové Francie a dosud žijící lidé.¹³
- ➔ Představitelé římskokatolické církve znají pravdu, ale drží ji v tajnosti, aby neztratili svou moc.¹⁴

Jsou to velmi smělá tvrzení a webové stránky <www.catholic.com> se k nim vyjadřují jasně: „Pokud by se kniha zakládala na pravdě, pak by všechno, co křesťané učí, byla lež (snad jen s výjimkou gnosticko-feministických verzí, v nichž je středem víry Marie Magdaléna, a nikoli Ježíš).“

Tato teorie spatřila světlo světa již dříve. V roce 1982 vyšla kniha s názvem *Svatá krev a svatý grál*, kterou napsali Michael Baigent, Richard Leigh a Henry Lincoln. (Milovníkům hádanek jistě neušlo, že jméno Leigha Teabinga je složeninou příjmení prvních dvou jmenovaných.) Autoři této knihy v loňském roce Browna žalovali za plagiátorství, avšak bezúspěšně, protože on na svou obhajobu uvedl, že jejich knihu použil jen jako jeden z mnoha pramenů své práce. V této souvislosti je třeba podotknout, že o celosvětovém spiknutí tajných organizací pojednávají ve svých knihách i další spisovatelé. Seriózní historici však tyto teorie považují za vymyšlené. Přesto má *Šifra mistra Leonarda* velký vliv. Časopis *Time* zařadil Dana Browna mezi sto nejvlivnějších lidí světa.

Pojďme se tedy na tvrzení knihy podívat zblízka a porovnejme je s historickými skutečnostmi.

Je kniha historicky podložena?

Sophie a Langdon se setkají s Leighem Teabingem ve vile na předměstí Paříže. Právě tady dojde k odhalení „pravdy“. Podle Teabinga první křesťané ukradli Ježíše a jeho „lidskou podstatu zahalili neproniknutelným pláštěm božství... Ježíš nesporně byl mimořádným a nesmírně vlivným člověkem... Nikdo netvrdí, že to byl podvodník nebo že není pravda, že chodil po světě a nabádal lidi k lepšímu životu.“ Ale „Konstantin povýšil Krista na Boha skoro čtyři staletí *po* jeho smrti... existovaly tisíce dokumentů o Ježíšově životě, které ho zachycovaly jako smrtelníka... Konstantin dal na vlastní

náklady sestavit novou Biblii, v níž byla vynechána všechna evangelia popisující Kristovy lidské stránky, a naopak všechny božské rysy byly náležitě vyšperkovány. Původní evangelia byla postavena mimo zákon, shromážděna a spálena.¹⁵

Těchto pár řádků obsahuje mnoho podnětů k uvažování:

a) Teabing (či Brown jeho ústy) uznává, že Ježíš byl historickou postavou, která chodila po světě a inspirovala miliony lidí. O jeho historicitě dnes nepochybuje žádný seriózní historik. Později si ukážeme, že ani římstí historici, třebaže jej většinou považovali za podivína, nepochybněovali jeho existenci. Ježíš pro ně byl náboženský učitel, kterého jeho následovníci uctívali jako Boha. Také oficiální židovské historické prameny, které Ježíše kritizují a nepřijímají jako Mesiáše, nepopírají jeho historickou věrohodnost.

b) Teabing prohlašuje, že Ježíš byl smrtelný člověk, což tvrdí i evangelia. (Evangelium je životopis Ježíše napsaný očitými svědky nebo sestavený na základě výpovědí očitých svědků. Slovo evangelium v řečtině znamená „dobrá zpráva“. Ježíšův životopis byl takto označen proto, že pro tehdejší lidi byla zpráva o Bohu, který se stal člověkem, radostnou událostí.) Teabing tvrdí, že původní evangelia, která Ježíše popisují jako obyčejného člověka, byla zakázána, shromážděna a spálena. Nicméně oficiálně přijímaná evangelia – Matouš, Marek, Lukáš a Jan – o Ježíši také hovoří jako o člověku. Říkají, že byl unavený, hladový, smutný a pokoušený. Hovoří o tom, že jeho moc byla omezená, že se vyvíjel a postupně moudřel.¹⁶ Ježíš je v evangeliích vypodobněn jako skutečný člověk a křesťané ho jako člověka přijímají.

Církev vždycky učila, že Ježíš byl plně člověkem i plně Bohem. Přestože to zní jako protimluv, trefně to vystihuje Boží sounáležitost s lidmi. Bůh se stal člověkem, a přitom zůstal Bohem. Mnozí lidé si Boha představují jako

„přísného soudce“, „děsivou bouří“ nebo „mocného bojovníka“, ale jen málokdo o něm uvažuje jako o „otroku visícím na kříži“. A právě tak jej vypodobňuje křesťanská píseň z let 62–63 po Kr.,¹⁷ která oslavuje Boží sebeobětující lásku a pokoru.

I jiné knihy Nového zákona mluví vcelku jednoznačně o tom, že se Bůh stal skutečným člověkem. Apoštol Pavel – rabín, který se obrátil ke křesťanství – napsal: „Dejte si pozor, aby vás někdo nesvedl prázdným a klamným filozofováním, založeným... ne na Kristu. V něm je přece vtělena všechna plnost božství.“ (Ko 2,8-9) Brown se mýlí, když tvrdí, že evangelia, která Ježíše popisovala jako člověka, byla spálena. Naopak, byla pečlivě chráněna a dochovala se do dnešní doby.

c) Teabingovo tvrzení, že evangelia byla spálena, je argumentem z mlčení. Svou teorii nedokládá žádnými historickými fakty. Přestože existují doklady o tom, že Konstantin nechal spálit spisy heretika Areia, v žádném případě se nejednalo o evangelia. Pálení evangelií je jen výplod Brownovy fantazie. Barvitá představivost je pro spisovatele nezbytná, ale není možné její výtvary prohlašovat za historická fakta.

Teabing pokračuje: „Naštěstí pro historiky... se některá z evangelií určených ke zničení přece zachovala. Někdy v padesátých letech našeho století byly v jeskyních poblíž Kumránu nalezeny takzvané svitky od Mrtvého moře. A pak jsou tu pochopitelně koptské svitky objevené v roce 1945 v Nag Hammádí. Všechny tyto dokumenty popisují skutečnou podstatu svatého grálu a líčí postavu Krista ve velmi lidských dimenzích. Vatikán se samozřejmě pokoušel předejít zveřejnění těchto pramenů, jak zcela odpovídá jeho odvěké tradici šíření dezinformací. A není divu. Ze svitků vycházejí najevo do očí bijící historické nesrovnalosti a nepravdy, které v důsledku neklamně svědčí o tom, že současná Bible je dílem lidí, kteří ji

používali ke své propagandě. Šířili zvěsti o božství člověka Ježíše Krista jen proto, aby upevnili vlastní mocenské pozice.¹⁸

d) Teabing tvrdí, že svitky od Mrtvého moře jsou evangelia – knihy o Ježíši. To se ale velice mylí, protože svitky od Mrtvého moře jsou židovské spisy, nikoli křesťanské. Jejich překlad lze získat v každém lepším knihkupectví a není tajemstvím, že obsahují velkou část hebrejské Bible (tj. Starý zákon) a spisy konzervativní asketické židovské komunity. Teabing tvrdí, že jde o „nejranější křesťanské záznamy“,¹⁹ ale ve skutečnosti jsou to židovské a předkřesťanské spisy. Většina z nich vznikla před rokem 100 př. Kr. Tyto informace je možné si ověřit v každé encyklopedii a Dan Brown si je mohl velmi lehce najít. Škoda že to neudělal. Určitě by v takovém případě v úvodu knihy netvrdil, že „veškeré popisy uměleckých děl, staveb, dokumentů a tajných rituálů v této knize odpovídají skutečnosti“.

e) Co se našlo v roce 1945 v Nag Hammádí?²⁰ Nejednalo se o „svitky“, jak tvrdí Teabing, ale o sbírku v kůži vázaných kodexů, napsaných v koptštině (starověké egyptštině). Náhodně je našli dva zemědělci a jeden z nich, Muhammed Alí (běžné muslimské jméno), je odnesl do blízkého města Nag Hammádí. Vědci zjistili, že tyto knihy jsou napsány na papyru a pocházejí ze 4. století (tedy asi 300 let od smrti Ježíše Krista). Jedná se o kopie dokumentů napsaných v řečtině před rokem 250 po Kr. „Oficiální překladatel knihovny z Nag Hammádí se domnívá, že Filipovo evangelium bylo napsáno v roce 250 po Kr. Nejranější datum, které kdy bylo navrženo, je rok 175 po Kr.“²¹ Kniha tedy nebyla napsána dříve než 144 let po Ježíšově smrti, z čehož jasně vyplývá, že autor nemohl být očitým svědkem Ježíšova života. Těchto třináct knih obsahuje čtyřicet pět různých děl, z nichž většina byla do té doby neznámá,

a to včetně takzvaných evangelií: Evangelia pravdy, Tomášova evangelia a Filipova evangelia. Zbytek knih jsou mystické traktáty.²²

I při zběžném čtení zjistíme, že tato evangelia nám představují úplně jiného Ježíše – Ježíše, který nemrká, neza nechává stopy a jako člověk vypadá, jen když se na něj díváte z dálky. Tyto skutečnosti jsou v přímém rozporu s Teabingovým tvrzením, že Ježíše popisují „v obyčejných lidských pojmech“. A už vůbec neodhalují „výrazné historické nesrovnalosti“, protože to nejsou historické spisy, nýbrž spisy mystické.

Knihy z Nag Hammádí se vůbec nezmiňují o svatém grálu, jehož hledáním jsou hlavní postavy *Šifry mistra Leonarda* posedlé. Podle tradičních legend je grál nádoba, kterou Ježíš používal při poslední večeři. Ta má svému nálezci přinést nepředstavitelné požehnání. V *Šifře mistra Leonarda* se však tvrdí, že svatý grál je Marie Magdaléna. Toto tvrzení ale jistě nepochází ze spisů z Nag Hammádí.

Existují i jiná gnostická evangelia, například Mariino evangelium, o němž se Teabing také zmiňuje. To bylo objeveno v Káhiře v roce 1896.

V souvislosti s těmito dokumenty v žádném případě nedošlo k žádnému spiknutí. Vždyť církevní Otcové z gnostických spisů běžně citovali a veřejně s nimi polemizovali. Nesnažili se je násilím umlčet, nýbrž o nich otevřeně hovořili. A současní teologové jejich objev uvítali s nadšením, protože díky nim mohli daleko lépe porozumět náboženství, o kterém se zmiňují některé novozákonní listy.²³

- f) **A co si počít s Teabingovým tvrzením, že „tisíce dokumentů“, napsaných před rokem 325 po Kr., popisovaly Ježíše jako obyčejného člověka a že před tímto datem nikdo nevěřil, že by Ježíš byl Bůh?**

Co jsou to gnostická „evangelia“?

Termín „gnostik“ znamená „ten, který má poznání“. Gnostici věřili, že jim byla svěřena tajná pravda. Gnosticismus byl esoterickým náboženstvím, které sice mělo mnoho podob, ale v zásadě se shodovalo na tom, že materiální svět je veskrze zlý a že dobrý je jen svět duchovní. Gnostici věřili, že člověk se skládá z duše (která je dobrá) a těla (které je zlé či přinejlepším omezené a nevzdelavatelné). Věřili, že existuje nižší bůh, který stvořil hmotný svět, ale že Nejvyšší bytost stvořila naše duše a chce nás dovést k pravému poznání.

Není obtížné si představit, co gnostikové udělali z Ježíše. Byl to posel Nejvyšší bytosti, který přišel osvětit naše duše. Lidské tělo měl jen zdánlivě (hmota je zlá) a nemohl zemřít (protože duše je nesmrtelná).

To je poselství gnostických evangelí. První křesťané s gnostiky nesouhlasili v několika základních bodech. Tvrdili:

- je jen jeden Bůh (ve třech osobách), který je dobrý a dokonalý, a není žádný nižší bůh;
- Bůh vše stvořil a materiální svět je v jeho očích „dobrý“ (sedmkrát jej tak nazval v příběhu o stvoření světa v Genesis 1), stejně jako lidské tělo;
- lidské tělo jakož i celý svět jsou narušeni hříchem (vzpouroy proti Božímu plánu), ale Bůh lidi vykoupil a chce vše uvést do původního stavu; jak lidé, tak příroda budou jednoho dne opět dokonalí;
- Ježíš byl skutečným Bohem v lidském těle;
- Ježíš nehřešil a zemřel, aby zachránil každého, kdo v něj věří, a dal mu věčný život. A křesťané jsou přesvědčeni o tom, že v Ježíše lze uvěřit na základě svědectví druhých lidí (viz Ř 10,17; 1 J 1,3; 2 Pt 1,16-21), nikoli jakýmsi tajemným osvícením (které je velmi subjektivní záležitostí).

První křesťanští pisatelé jako Ireneus nebo Tertulián gnosticismus nepřijímali. Vnímali jej jako pohanské náboženství ovlivněné řeckým filozofem Platonem. Apoštol Jan, který byl nejmladší z Ježíšových učedníků a žil do roku 100 po Kr., se setkal se vznikajícím gnosticismem a postavil se proti němu. Nejvíce bránil myšlenku, že Ježíš přišel na svět jako Bůh v lidském těle (viz 1 J 4,1-3; 2 J 7).

Shrnutí:

- a) Gnostická evangelia jsou gnostická, nikoli křesťanská. Gnostici a křesťané jsou příslušníci odlišných náboženství, která byla ve vzájemném trvalém rozporu.
- b) Jelikož gnostická evangelia vznikla v letech 150 až 250 po Kr., nemohla být napsána očitými svědky Ježíšova života. Je nemožné, aby jejich autory byli Filip či Tomáš, protože ti v té době už dávno nežili.

Velmi trefně to vyjádřil Nicky Gumbel: „Rukopisy z Nag Hammádí nejsou v žádném případě evangelií. Gnostická ‚evangelia‘ jsou nehistorická, či dokonce antihistorická. Chybí v nich vyprávění a smysl pro chronologii. Přestože byla napsána s velkým časovým odstupem od popisovaných událostí, jejich pisatelé tvrdí, že přinášejí bezprostřední a tajné zprávy.“²⁴

Proč si tedy Dan Brown gnostická evangelia tolik oblíbil? Protože je pro rovnost pohlaví a považuje tyto spisy za pro-ženské. Zamyslete se ale nad závěrem Tomášova evangelia:

Šimon Petr řekl: „Kéž by Mariham od nás odešla, neboť ženy nejsou hodny života.“ Ježíš řekl: „Hle, já ji povedu, abych z ní udělal muže, aby se i ona stala živým duchem, rovným vám mužům. Každá žena, která se učiní mužem, vejde do království nebes.“²⁵

Tento bizarní sexistický výrok nezapadá do Brownovy teorie, podle níž je Ježíš prvním feministou a Marie představitelkou „posvátného ženství“. Je tedy možné říct, že gnostická „evangelia“, nejsou-li čtena selektivně, tvrzení *Šifry mistra Leonarda* nepotvrzují.

Abychom mohli vyvrátit toto tvrzení, musíme předložit dva druhy důkazů. Nyní nechceme dokazovat, že Ježíš byl Bůh, ale ukážeme, že lidé žijící před 4. stoletím v něj jako v Boha věřili.

1. Křesťanští autoři

Křesťanští autoři z druhého a třetího století – tzv. církevní Otcové – jasně formulují své přesvědčení, že Ježíš je Bůh. Někdo může namítnout, že církev přetvořila je-

jich spisy poté, co se dohodla, že změní celý příběh. Nezapomínejme však, že jejich spisy pocházejí z různých období a míst a jejich kopie byly rozšířeny po celém tehdejší světě.

2. Římští historikové

Nezávislí římsí historikové, jejichž díla tvoří páteř naší znalosti antické historie, rovněž hovoří o víře prvních křesťanů v Ježíšovo božství. To je nejsilnější důkaz. I kdyby Konstantin spálil evangelia, nemohl změnit práci historiků, která byla rozšířená a dobře známá.

Příklad: Plinius mladší byl v roce 112 po Kr. římským místodržícím v Bythínii. Tento muž napsal císaři Trajánovi, že pronásleduje křesťany, a zajímalo jej, jestli v tom má i nadále pokračovat. Z jeho dopisu je zřejmé, že nebyl prokřesťan-

Církevní Otcové mluví o Ježíši jako o Bohu

- ➡ asi 110 po Kr. — **Ignatios z Antiochie** (v Sýrii): „Našeho Boha Ježíše, který je Pomazaný, nosila Marie v životě podle Božího plánu, ze semene Davidova a Ducha svatého.“ (Dopis Efezským, 18,2)
- ➡ asi 170 po Kr. — **Tatián Syrský**: „Řekové, my si nehrajeme na blázny ani nemluvíme nesmysly, když říkáme, že Bůh se narodil jako člověk.“ (Řeč k Řekům, 21)
- ➡ asi 190 po Kr. — **Klemens Alexandrijský** (v Egyptě): „Slovo jménem Kristus je příčinou jak naší existence, protože bylo v Bohu, tak naší současné prosperity. A toto Slovo se nám zjevilo v lidské podobě. Je tedy jak Bohem, tak člověkem a zdrojem vši dobroty.“ (Pobídka Řekům, 1,7.1)
- ➡ asi 210 po Kr. — **Tertulián z Kartága** (Severní Afrika): „Jediný Bůh je bez hříchu. A jediný bezhříšný člověk je Kristus, protože Kristus je zároveň Bůh.“ (O duši, 41,3)
- ➡ asi 225 po Kr. — **Origenes**: „Ačkoli byl Bůh, vzal na sebe tělo; ačkoli se stal člověkem, zůstal tím, kým byl — Bohem.“ (Peri Archón, 1,0.4)

sky orientován. Zmiňuje se v něm o „zločinech“ křesťanů: „Scházejí se ráno, před úsvitem slunce v daný den a zpívají náboženské písně Kristu jako Bohu. Také slavnostně přísahají, že nebudou konat zlé skutky a nikdy neudělají podvod, nebudou krást, smilnit a lhát.“ (Epištoly X, 97)

A tyto věci dělají i dnes. Stejně jako tenkrát uctívají Krista jako Boha. Jejich víra se v průběhu dvou tisíc let nijak nezměnila.

Se záznamy o tom, že křesťané před rokem 325 po Kr. uctívali Ježíše jako Boha, se nesetkáváme jen v Bibli, kde jsou uveřejněna díla několika autorů žijících v 1. století po Kr., ale i v mimobiblických pramenech.

Jednička z tvůrčího psaní, pětka z historie

Ačkoli je *Šifra mistra Leonarda* velmi čtivá kniha, zdá se, že Dan Brown si buď zapomněl ověřit historické údaje, které v knize uvádí, nebo chtěl, aby historická fakta nestála v cestě jeho příběhu. Seriózní historikové nemohou brát mnoho z Brownových tvrzení vážně.

Vypadá to, že sám Dan Brown má plné zuby kritiky dějinných nepřesností, protože na své stránce <www.danbrown.com> uvádí: „Jak historicky přesná je historie sama?“ Toto je velmi zrádná obranná taktika, protože tím, že zpochybňuje věrohodnost historických faktů, zpochybňuje i své tvrzení, že jeho kniha je historicky podložená.

Závěrem je možné říct, že *Šifra mistra Leonarda* je velmi pěkný příběh, ale historicky nepřesný. Jak se píše v recenzi časopisu *Time*: „Přísně vzato je to heretická kniha. Možná stojí za zmínku, že jedna z mála knih, které se za poslední dva roky prodávaly lépe než *Šifra mistra Leonarda*, je Bible.“²⁶

Brown v knize formuloval mnoho podnětných otázek týkajících se postavy Ježíše Krista a rovněž se pokusil vytvořit

spiritualitu osvobozenou od dogmat, arogance, pokrytectví, nesmyslných zákonů a sexismu. Jak uvidíme v dalších kapitolách, novozákonní Ježíš by s ním v mnoha věcech souhlasil.

2

Ježíš: Prorok, nebo Boží Syn?

Ježíš Nazaretský je jednou z nejkontroverznějších postav lidských dějin. *Šifra mistra Leonarda* je jen poslední kapitolou nekonečných sporů a tahanic o Ježíše.

Dan Brown ústy Leigha Teabinga tvrdí, že Ježíš byl jen obyčejný smrtelník, třebaže prorok, ze kterého udělal boha císař Konstantin na církevním sněmu v roce 325 po Kr.:

- „...až do té doby brali jeho následovníci Krista jako smrtelného člověka... Sice významného a mocného, ale přece jen člověka. Smrtelníka.“¹
- „Ježíš se stal synem Božím teprve poté, co to bylo oficiálně navrženo a odhlasováno na nikajském koncilu. — Počkejte. Mám tomu rozumět tak, že Ježíšovo božství někdo jen tak odhlasoval? — A bylo to poměrně těsné hlasování.“²

► „...skoro nic z toho, co nás předkové naučili o Kristu, není pravda.“³

Jak jsme ukázali v předešlé kapitole, první křesťané věřili, že Ježíš je Bůh v lidském těle. Jejich víru potvrzovali i křesťanští pisatelé prvních století. Ale co když se mylili? Co když se nechali unést upřímnou vírou a charizmatem zakladatele křesťanství? Nebo co když toužili jen po moci a penězích? Nebo měli nějaké skutečné důvody vidět v Ježíši více než jen velkého lidského učitele?

Zásadní událostí, která se stala základním kamenem víry v Krista, bylo jeho zmrtvýchvstání. Křesťanský teolog apoštol Pavel napsal okolo roku 54 po Kr.⁴ toto: „A jestliže Kristus nebyl vzkříšen, pak je naše zvěst klamná a klamná je i vaše víra a my jsme odhaleni jako lživí svědkové o Bohu: dosvědčili jsme, že Bůh vzkřísil Krista... Nebyl-li však Kristus vzkříšen, je vaše víra marná, ještě jste ve svých hříších, a... [my křesťané] jsme nejubožejší ze všech lidí! Avšak Kristus byl vzkříšen jako první z těch, kdo zesnuli.“ (1 K 15,14-20)

To je odvážné tvrzení. Pavel staví veškerou váhu křesťanství na Ježíšově zmrtvýchvstání. Pokud to není historická událost, je veškerá křesťanská víra zbytečná a lživá.

Mnohá náboženství mají úmyslně vágně formulované učení, aby s nimi bylo obtížné polemizovat. Pokud by se podařilo zpochybnit události ze života jejich zakladatelů, nic by to pro stoupence takovýchto spirituálních směrů neznamenalo. Jen by se nad tím poušmáli. Je-li totiž víra založená na osvícení, není třeba ji historicky dokládat. Někteří se dokonce na podobné snahy dívají jako na protiklad spirituality: buď je člověk osvícen, nebo není. A když není, tak dostane šanci v příštím životě. Pokud ovšem v náboženství nelze nic zpochybnit, nelze v něm ani nic dokázat. Naproti tomu křesťanství se snaží stavět svou víru na racionálním základu. Snaží se oslovit nejen srdce, nýbrž i hlavu. Jeho součástí jsou jak mystické zkušenosti, tak ověřitelná fakta.

Pokud by se zmrtvýchvstání nedalo věrohodně doložit, stálo by křesťanství na velmi křehkých základech. My ale v Novém zákoně čteme, že Kristovi následovníci byli o zmrtvýchvstání skálopevně přesvědčeni. Pojdme se nyní podívat na doklady, které věrohodnost této události potvrzují.

1. Ježíš byl historickou postavou

Nebylo by správné pro potvrzení Ježíšovy historicity citovat pouze křesťanské zdroje. Minimálně patnáct nekřesťanských autorů z prvního a druhého století mluví o Ježíši jako o historické postavě.⁵ Podívejme se alespoň na některé z nich (tyto informace je možné si snadno ověřit v každé lepší encyklopedii).

Britské muzeum vlastní fascinující rukopis, v němž se hovoří o Ježíši. Jeho autorem je Syřan Mara Bar Serapion, který jej napsal krátce po roce 73 po Kr. z vězení svému synu. V dopise zmiňuje mnoho spravedlivých a moudrých mužů, kteří trpěli stejně jako on. Ptá se: „Co přineslo Atěňanům, když odsoudili Sokrata? Dopadl na ně hlad a mor... Co přineslo lidem ze Samu, když upálili Pythagora? Jejich zem se změnila v poušť. Co přineslo Židům, že zabili svého moudrého krále? Brzy ztratili své království. Bůh spravedlivě odplatil krivdu, která se těmto dobrým mužům stala.“ Pro Maru byl Ježíš stejně skutečný jako Pythagoras nebo Sokrates.

Když Tertulián, křesťanský spisovatel a právník z Kartága, obhajoval křesťanství před římskými úřady, zmínil se o výměně dopisů mezi místodržícím Pilátem z Pontu a císařem Tiberiem. Žádný Říman tehdy nezpochybnil údaje, které předložil. Tertulián napsal:

Řmští historikové

Tacitus

Cornelius Tacitus (nar. asi 52 po Kr.) je „pravděpodobně největším... latinsky píšícím historikem.“⁶

Ve svých osmnáctisvazkových Letopisech pocházejících z roku 105 po Kr. Tacitus píše o císaři Neronovi obviňovaném ze zapálení Říma: „Aby umlčel pomluvy, křivě obvinil a tím nejkruťjším způsobem dal potrestat skupinu lidí, kterým se mezi lidmi říkalo křesťané. Ti byli nenáviděni pro své přestupky (zločiny). Jejich zakladatel, Kristus, byl odsouzen k smrti Pilátem Pontským, prokurátorem v Judsku v době vlády Tiberia.“ (Letopisy, XV, 44)

To je nezávislé potvrzení evangelií, která uvádějí, že Ježíše nechal popravit Pilát Pontský (viz Mt 27; Mk 15; L 23; J 18 a 19).

Lukianos

Lukianos ze Samosat (nar. 120 po Kr.) byl řeckým satirikem, který si rád dělal z křesťanů legraci.⁷ Doporučoval svým čtenářům, aby na svých cestách předstírali, že jsou křesťané, protože pak dostanou zdarma jídlo a ubytování od důvěřivých souvěrců. Lukianos o Ježíši mluvil jako o tom, „koho v Palestině ukřižovali, protože zavedl tento nový kult“. O křesťanech říká: „Jsou to ubožáci, kteří sami sebe přesvědčili o tom, že budou nesmrtelní a budou žít věčně. Proto pohrdají smrtí a dobrovolně se nechávají zatýkat — tedy většina z nich. Jejich zakladatel je navíc přesvědčil o tom, že jsou si navzájem bratry a sestrami.“ Hovořil o nich jako o lidech, „kteří uctívají toho ukřižovaného sofistu a řídí se jeho naukami“.⁸ Přestože Lukianos vnímal křesťany jako snadno zneužitelné oběti a Ježíše jako sofistu, pochybného „učitele“,⁹ v žádném případě nezpochybňoval jeho existenci. Dokonce potvrdil i to, že byl ukřižován, lidé ho uctívali místo řeckých bohů, řídili se jeho naukami a očekávali nesmrtelnost. Pokud by podobná slova pocházela z pera křesťanského autora, mohli bychom o jejich spolehlivosti pochybovat. Lukianos ale rozhodně křesťanem nebyl.

Josephus Flavius

Josephus Flavius (nar. 37 po Kr.) byl Žid, který sloužil jako velitel židovských válečných jednotek v Galileji. Posléze jej Římané za-

jali a on v zajetí sepsal své paměti. Na začátku druhého století napsal toto: „Tehdy žil moudrý muž jménem Ježíš. Vše, co konal, bylo dobré a byl znám jako ctnostný člověk. Mnozí Židé i lidé z ostatních národů se stali jeho učedníky. Pilát ho odsoudil k smrti ukřižováním. Ti, kdo byli jeho učedníky, se ho nevzdali. Řekli, že se jim zjevil tři dny po smrti a že byl živý. Možná že byl Mesiášem, protože konal zázraky předpovězené proroky.“¹⁰

Na jiném místě se Josephus zmiňuje o „Ježíši, zvaném Kristus“ (Starožitnosti XX, 9,1). Jeho slova jsou pro potvrzení Ježíšovy existence velmi významná. Josephus není křesťan, a přesto říká, že:

- ➔ Ježíš byl ukřižován na Pilátův příkaz;
- ➔ třetího dne se zjevil živý;
- ➔ „možná že byl Mesiášem“ (přestože byl Josephus Žid, nikoli křesťan, připouští, že Ježíš byl Mesiáš);
- ➔ konal zázraky předpovězené proroky (viz 3. kapitola této knihy).

„Tiberius, za jehož vlády získali křesťané své jméno, dostal zprávu z Palestiny o událostech, které jsou dokladem Kristova božství. Celou věc přednesl senátu a sám se postavil na stranu Krista. I když senát jeho návrh zamítl, Tiberius se svého postoje nevzdal a hrozil všem, kteří by křesťany obviňovali.“ (*Apologie*, V, 2)

Ježíš nebyl v římských dějinách neznámý.

Židovský pohled

Talmud (základní dílo židovského zákonodárství a učení) rovněž obsahuje zmínky o Ježíšovi. Zmínka v Babylonském Talmudu koresponduje s biblickým popisem Ježíšovy smrti před velikonočními svátky. „V předvečer Velikonoc pověsili Ješuu [Nazaretského]... protože byl čarodějník a vedl Izrael na scestí.“ (*Traktát Sanhedrin*, 43a) Obvinění z čarodějnictví naznačuje zázračné nebo magické schopnosti. I evangelia mluví o tom, že Ježíš byl obviněn z čarodějnictví (viz Mt 12,24; Mk 3,22).

Ježíš je v Talmudu nazýván jako „ben Pandera“ či „Ješu ben Pandera“. Někteří se domnívají, že jde o výsměšné označení, které znamená „syn panny“. Zřejmě jde o zkomoleninu řeckého slova „parthenos“ – panna.¹¹ Takové značení mělo patrně za cíl zesměšnit Ježíšovo narození z panny a zároveň poukázat na jeho nemanželský původ. S něčím podobným se setkáváme i v evangeliích (viz J 9,34 a Mk 6,3, kde je nazván „syn Mariin“, což v tamější kultuře znamenalo zpochybnění otcovy identity).

Historická spolehlivost

Všechny tyto historické odvolávky byly napsány během sto padesáti let po Ježíšově smrti, což je v kontextu starověké historie krátká doba. Například o životě Alexandra Makedonského, který dobyl téměř celý tehdejší svět, nacházíme informace až u Plutarcha, který žil čtyři století po jeho smrti. I přes tuto čtyřsetletou propast byl antickými historiky přijímán jako věrohodný historický zdroj.

Oproti tomu zmínky o Ježíši, pocházející jak z pera křesťanů, tak nekřesťanů, byly napsány s daleko kratším časovým odstupem. E. M. Blaiklock, emeritní profesor antických dějin na Aucklandově univerzitě, napsal: „Můj přístup k antickým dějinám je historický. A musím uznat, že život, smrt i zmrtychvstání Ježíše Krista jsou mnohem lépe doloženy než jakákoli jiná událost starověku.“¹²

2. Hlavní očitá svědectví

O Ježíšově smrti a zmrtychvstání vypovídali očití svědkové, kteří ze svého svědectví neměli žádný prospěch. Lze jistě namítnout, že to všechno byli křesťané, kteří Ježíši stra-

nili. Ale uvědomme si, že pokud skutečně někdo byl svědkem Ježíšova zmrtvýchvstání, pak je logické, že se stal jeho následovníkem.

Na chvíli se u zmrtvýchvstání zastavme. Všichni jsme slyšeli o lidech, kteří byli po infarktu myokardu fyzicky mrtví, a přesto se je podařilo resuscitovat. Podle evangelií byl však Ježíš mrtev od pátečního večera do neděle rána, a teprve potom vstal z hrobu.

Tato událost rozhodně stojí za to, abychom ji pořádně prozkoumali. Pokud je totiž pravdivá, má pro nás obrovský význam. Pokud je to lež, jedná se přinejlepším o pohádku, přinejhorším o nebezpečnou propagandu.

Je možné, aby se děly zázraky? Tíhneme k tomu říct ne. Snažíme se přece svět vysvětlovat vědecky. Počasí ovlivňují změny tlaku, nikoli bozi větru a mraků. Na druhou stranu rezolutně odmítat existenci Boha, který může do našeho světa zasahovat navzdory přírodním zákonům, je přinejmenším unáhlené. Proto se nyní pokusme neříkat k zázrakům ani ano, ani ne. Nechme v této otázce svou mysl otevřenou až do chvíle, kdy se seznámíme s dostupnými informacemi.

Kdo byli lidé, kteří viděli Ježíše zemřít a vstát z mrtvých? A co by je vedlo k tomu, aby lhali? Nabízejí se dvě možnosti: peníze a moc. Jistě, pokud napíšete strhující román o Ježíšovi, který se stane bestsellerem, určitě vyděláte spoustu peněz a budete slavní. V případě novozákonních pisatelů ale k ničemu podobnému nedošlo. Tito lidé byli mučeni a zabíjeni, protože představitelé tehdejší moci se úzkostlivě snažili zmírnit společenský a politický dopad jejich svědectví. Janu Zebedeovi, očitému svědkovi Ježíšova života a autorovi jednoho z evangelií, bylo nařizeno, aby uctíval císaře jako boha. On to odmítl, protože jeho Pánem a Bohem byl Ježíš. V důsledku toho byl mučen v horkém oleji a uvězněn na nehostinném ostrově Patmos. Ani přes

těžké popáleniny se svého příběhu nevzdal, a jakmile se ocitl na svobodě, vyprávěl jej dál. Jan zaznamenal Ježíšův životopis, ačkoli viděl, jak jeho přítele Štěpána ukamenovali, protože svědčil o Ježíšovi.

Ti, kdo svědčili o Ježíšovi, se nedali umlčet, ani když byli pronásledováni z místa na místo, byli zavíráni do vězení a stáli tváří v tvář smrti. Věděli, že za svou práci nedostanou zaplacení ani nezískají popularitu. Jejich Pán zemřel mučednickou smrtí a oni počítali s podobným osudem. Navzdory tomu psali, kázali, putovali do vzdálených končin světa a vyprávěli příběh o Ježíšovi každému, kdo jim byl ochoten naslouchat.

Jedním z nich byl i Tomáš (známý jako nevěřící Tomáš, kvůli své skepsi vůči zprávám o zmrtvýchvstání Ježíše), který poté, co se přesvědčil o pravdivosti zmrtvýchvstání, se podle tradice vydal na cestu do Indie, kde zemřel probodnut kopím.

Lze tedy říct, že očití svědkové nevydávali svědectví ani z touhy po moci, ani pro peníze, a ještě ke všemu riskovali život. Proč to dělali? Bylo to patrně proto, že viděli zázraky, setkali se s Bohem v lidském těle, na vlastní kůži zakusili vliv Boží proměňující moci a toužili se o svou zkušenost podělit s ostatními.

Ježíšův blízký přítel Jan to vyjádřil následovně: „Co bylo od počátku, co jsme slyšeli, co jsme na vlastní oči viděli, na co jsme hleděli a čeho se naše ruce dotýkaly, to zvěstujeme: Slovo života. Ten život byl zjeven, my jsme jej viděli, svědčíme o něm a zvěstujeme vám život věčný, který byl u Otce a nám byl zjeven. Co jsme viděli a slyšeli, zvěstujeme i vám, abyste se spolu s námi podíleli na společenství, které máme s Otcem a s jeho Synem Ježíšem Kristem. To píšeme, aby naše radost byla úplná.“ (1 J 1,1-4)

Janova motivace je zřejmá: Chce, abychom věděli, že se setkal s Bohem, a získali věčný život. Chce, abychom s Bohem a s bližními navázali vztah. A touží po tom, abychom objevili zdroj opravdového štěstí.

Ježíšovo ukřižování a zmrtvýchvstání

Připomeňme si základní události Ježíšova ukřižování a zmrtvýchvstání, tak jak je popisuje Nový zákon:

1. Ježíšova smrt a pohřeb

- a) Byl ukřižován v pátek odpoledne.
- b) Římský legionář ho probodl kopím. Z rány vytekla krev a voda (J 19,34).
- c) Tělo bylo zabaleno do čistých lněných pláten (Mt 27,59).
- d) Byl pochován do skalního hrobu (Mt 27,60).
- e) Vchod byl zavalen velkým kamenem (Mt 27,60).
- f) Stráž (asi římsí vojáci) byla postavena, aby hlídala hrob (Mt 27,65).
- g) Vstupní kámen byl zapečetěn (Mt 27,66).

2. Ježíšovo zmrtvýchvstání

- a) V neděli brzo ráno nastalo zemětřesení (Mt 28,1,2).
- b) Anděl odvalil kámen, který uzavíral hrob (Mt 28,2).
- c) Strážci byli strachem bez sebe a „strnulí jako mrtví“ (Mt 28,4).
- d) Anděl řekl ženám, aby vyřídily učedníkům, že Ježíš je živý a setká se s nimi v Galileji (Mt 28,7).
- e) Jeden ze strážců vše vyřídil velekněžím (Mt 28,11).
- f) Vojáci byli uplacení, aby říkali, že usnuli a učedníci ukradli Ježíšovo tělo (Mt 28,13,14).
- g) Vojáci měli slíbenou ochranu, pokud by se o věci dozvěděl místodržící (Mt 28,14).

3. Kdo viděl Ježíše po zmrtvýchvstání?

- a) V neděli ráno: Marie Magdaléna a „jiná Marie“ (Mt 28,1.9.10).
- b) V neděli ráno: ostatní ženy (Mt 28,9.10).
- c) V neděli odpoledne: Kleofáš a jeho přítel (L 24,13-31).
- d) V neděli odpoledne: Šimon Petr (L 24,34).
- e) V neděli večer: jedenáct apoštolů včetně Tomáše (J 20,26-29).
- f) Později: sedm mužů u Tiberiádského jezera (J 21).
- g) Později: více než pět set věřících (1 K 15,6).
- h) Později: jedenáct apoštolů, kteří ho viděli vystupovat do nebe (Sk 1).
- ch) Ve vidění: Saul/Pavel (Sk 9,3-6; 1 K 15,8).

První křesťané, kteří po světě šířili zprávu o Ježíši, museli mít silnou motivaci. Pracovali s takovým zápalem, že po několika stoletích křesťanská církev konkurovala samotné Římské říši. Nejprve ale příběh o zmrtvýchvstání Ježíši vyprávěli lidem žijícím v oblastech, kde se vše odehrálo, a vybízeli je, aby si jejich slova porovnali s tím, čeho byli sami svědky nebo co se k nim doneslo (viz Sk 2).

Šifra mistra Leonarda říká, že církev stvořila Krista. Pokud je to tak, kdo stvořil církev?

Nejasnosti ohledně vzkříšení

Jak už jsme uvedli, Ježíšovo zmrtvýchvstání je základem křesťanství. Kdo by chtěl zpochybnit křesťanství, musí zpochybnit vzkříšení. Britský právník Frank Morison se rozhodl, že strhne masku „mýtu o vzkříšení“. Po důkladném prošetření všech svědectví ale úplně změnil názor a v roce 1958 napsal knihu nazvanou *Kdo odvalil kámen?*, která dodnes patří ke klasickým dílům bránícím křesťanství. Josh McDowell se rozhodl, že poukáže na nesrovnalosti v biblických příbězích. Když si ale vše důkladně prostudoval, uvěřil v Boha a napsal knihu *Více než tesař*. Podobných skeptických ateistů a kritických myslitelů, kteří uvěřili v Ježíše, je velké množství. Jedním z nich je například C. S. Lewis, autor *Letopisů Narnie*, kterého s historickými prameny a důkazy seznámil jeho přítel a kolega z Oxfordu J. R. R. Tolkien, autor *Pána prstenů*.

Předpokládejme na okamžik, že evangelia jsou věrohodná (jejich věrohodností se budeme zabývat ve 4. kapitole). V takovém případě se musí každý, kdo chce zpochybnit zmrtvýchvstání, vypořádat s následujícími fakty:

- ➡ Zlomená římská pečeť – úřední doklad (Mt 27,66).
- ➡ Velký kámen odvalený na stranu, z jehož vnější strany stála římská¹³ stráž (Mt 27,60; 28,2).

- ➔ Disciplinovaná římská stráž opustila své místo a později byla podplacena, aby mlčela (Mt 28,11-15).
- ➔ Oficiální představitelé jeruzalémské správy uznali, že hrob je prázdný (Mt 28,11-15).
- ➔ Plátna napuštěná vonnými silicemi, do kterých bylo tělo zabaleno, ležela složená v hrobě. Lupiči by je pravděpodobně nechali rozházená (J 20,6.7; srov. 19,38-40).
- ➔ Ježíš se zjevil 500 svědkům (1 K 15,6).
- ➔ Ženy jsou prvními svědky prázdného hrobu (Mt 28,5-8). Pokud by byl příběh chytrým podvrhem, nefigurovaly by v něm jako svědci ženy, protože svědectví žen nebylo v tehdejší době považováno za věrohodné.
- ➔ Učedníci se během Ježíšova procesu chovali velmi zbaběle. Petr Ježíše třikrát zapřel a ostatní utekli z místa zatčení. O několik týdnů později všichni statečně hovořili na veřejnosti o prázdném hrobě (Mt 26,69-75; Mk 14,50; Sk 2,14-32).
- ➔ Nezdá se, že by učedníci očekávali Ježíšovo zmrtvýchvstání. Spíše byli skeptičtí. Později byli za svou víru ve zmrtvýchvstalého Ježíše ochotni zemřít (L 24,10.11).
- ➔ Poselství o vzkříšení bylo středem Nového zákona i církve, která se i navzdory pronásledování a těžkostem rychle rozrůstala (viz Sk 2,41.47; 4,33; 5,14; 8,1-4; 23,6-8).

Alternativní vysvětlení

Existují i jiné pokusy, jak vysvětlit zmizení Ježíšova těla a víru učedníků v to, že vstal z mrtvých.¹⁴ K nejvýznamnějším patří:

a) Oživení či mdloba

Podle této teorie Ježíš na kříži pouze omdlel a později procitl.

Římané ale byli zkušení popravčí, kteří při zacházení se vzbouřenci postupovali velmi obezřetně. V Ježíšově

případě chtěl římský voják Ježíšovi zlomit nohy, aby uspíšil jeho smrt udušením, a přitom zjistil, že odsouzenec je už mrtvý (viz J 19,31-33). Další očitý svědek, apoštol Jan, viděl z rány v Ježíšově boku vytéct krev a vodu, což je jasný příznak smrti (J 19,34.35).

Navíc je třeba připomenout, že Ježíš byl před ukřižováním krutě zbičován. Již samo bití mu mohlo způsobit smrt. Přežil zřejmě jen díky tomu, že římsí vojáci byli v mučení velice zběhlí a dobře věděli, kdy je nutné s bitím přestat. Po takovém utrpení by člověk jen stěží dokázal roztrhnout plátno, do něž byl zavínut, odvalit těžký kámen blokuující vchod a přemocť římské strážce (viz J 19,38-42). A jak si vysvětlit, že těm, kterým se na mnoha místech zjevil, se zdál být v dobré fyzické kondici (viz J 20,19-29)?

b) Spiknutí

Podle této teorie se učedníci sešli a příběh o vzkříšení si vymysleli.

Je ale zarážející, že žádný z nich se své „velké lži“ nevzdal, ani když byl mučen a popraven. Jaký by k tomu mohli mít důvod? Evangelia nám navíc říkají, že i oni byli ze začátku ke zprávě o vzkříšení nedůvěřiví a uvěřili, až když se o tom na vlastní oči přesvědčili. Jejich životy se od základu změnilo. Z deprese se stala víra a oni byli schopni směle hovořit k zástupům lidí.

Pokud si učedníci vše vymysleli, proč Římané jednoduše nepřinesli Ježíšovo tělo a tím celou maškarádu neukončili? K odhalení tohoto „podvodu“ měli bezpochyby dostatek důvodů. Ježíšovu tvář by snadno identifikovaly tisíce lidí, kteří ho slyšeli nebo viděli. Učedníci i přesto začali kázat v Jeruzalémě, kde se odehrála podstatná část celého příběhu.

c) Halucinace

Tato teorie říká, že všichni, kdo Ježíše po zmrtvýchvstání viděli, měli halucinace.

Pro zkušeného terapeuta není problém na krátkou dobu zhypnotizovat jednotlivce či celou skupinu. Ovšem Ježíš se zjevil mnoha lidem na různých místech. V jednu chvíli dokonce pěti stům lidí najednou (1 K 15,6).

Halucinace je navíc něco jiného než hypnóza. Halucinace je porucha smyslového vnímání vnějšího světa, často důsledek užívání drog nebo psychické nemoci. Jak vysoká je pravděpodobnost, že by tak velké množství lidí při tolika různých příležitostech vnímalo stejný přelud?

Evangelia jasně říkají, že učedníci se ho dotýkali (viz Mt 28,9) a mluvili s ním (viz Sk 1,3). Očitý svědek, lékař, navíc vypověděl, že Ježíš nejméně dvakrát po svém zmrtvýchvstání jedl (L 24,42.43; J 21,1-14). Copak halucinace jedí, mluví a je možné se jich dotýkat? I v tomto případě mohli Římané celý rozruch ukončit tím, že by přinesli Ježíšovo tělo.

To by je ovšem museli mít.

d) Krádež

Tato teorie říká, že učedníci tělo ukradli a celý příběh o zmrtvýchvstání si vymysleli.

V Matoušově evangeliu se píše, že římsí vojáci byli podplaceni, aby všem vyprávěli stejný příběh. Stráže příběhly za židovskými představiteli a seznámily je s tím, co se stalo. Ti si ale ani v nejmenším nepřáli, aby se tyto věci dostaly na veřejnost. Proto stráže přinutili, aby tvrdily, že ve službě usnuly, a umožnily tak Ježíšovým učedníkům, aby tělo ukradli (viz Mt 28,11-15).

Tento příběh má ale tři vážné nedostatky. Zaprvé, jak by stráže mohly popsat události, které se odehrály v době, kdy spaly? Zadruhé, jak je možné, že římsí vojáci, kteří usnuli ve službě, nebyli popraveni, přestože se za podobný přestupek tehdy běžně popravovalo? Zatřetí, jak to, že se vojáci neprobudili, když za jejich zády několik lidí odvalovalo od vchodu obrovský kámen?

A co učedníci? Ještě v pátek byli malomyslní a ochromení strachem. Je možné, že by jim chytrá lež v neděli dodala odvalu k tak nebezpečnému činu, jakým bylo ukradení Ježíšova těla? A proč by si vymýšleli vzkříšení, když v něj sami nevěřili? Navíc kdyby jejich svědectví bylo vylhané, proč by se jej drželi i tváří v tvář mučení a pronásledování? A nebylo by lhaní v přímém rozporu s jejich učením?

Když se nad nabízenými možnostmi hlouběji zamyslíme, zjistíme, že neobstojí žádná z nich. J. N. D. Anderson, emeritní profesor práva Blízkého Východu na Londýnské univerzitě, to vyjádřil následovně: „Množství teorií lze aplikovat na část příběhu o vzkříšení, ale žádná nenabízí tak komplexní vysvětlení, které by se dalo aplikovat na celek, jako Bible.“¹⁵

Lord Darling, bývalý nejvyšší soudce Anglie, řekl: „Podstata problému, jestli byl Ježíš Synem Božím nebo ne, souvisí s věrohodností vzkříšení. V této věci nejsme odkázáni na pouhou víru. Máme k dispozici velké množství přesvědčivých důkazů. Žádná rozumná porota by nemohla říci, že příběh o vzkříšení je lež.“¹⁶

Lze tedy shrnout, že nejpravděpodobnější variantou je, že ke vzkříšení skutečně došlo.

3. Kdo byl Ježíš Nazaretský?

Ježíš byl velký učitel. Jeho morální principy jsou nadčasové. Jeden psychiatr řekl, že kdyby se sesbíraly nejmoudřejší myšlenky o tom, jak si vytvořit harmonické vztahy, zachovat dobré duševní zdraví a prožít šťastný život, a odstranila se z nich všechna zbytečná slova, výsledek by se stejně nevyrovnal hloubce Kázání na hoře, které přednesl Ježíš. Ježíšova slova o nenásilí inspirovala Desmonda Tutu, Mahátmu Gándhího

nebo Martina Luthera Kinga. Jeho slova o chudých podnítila vznik Armády spásy, Naděje a mnohých dalších organizací. Ježíšovo učení mění životy lidí, vede je k dobročinnosti a proměně vlastního já. Ježíš prohlásil: „Má slova nepominou.“ Jeho myšlenky pronikly do písní, knih i filmů a staly se součástí lidové moudrosti. Byl to opravdu velký učitel.

On o sobě ale tvrdil, že je Bůh v lidském těle. Řekl to tolikrát a tolika různými způsoby, že není možné to všechno označit za pozdější vsuvky.¹⁷ Tvrdil, že dokáže dávat život i život brát. Říkal o sobě, že je jediná cesta k Bohu. Také prohlášoval, že může odpouštět hříchy.

Není tedy možné, aby to byl jen velký morální učitel. Pokud o sobě někdo tvrdí, že je Bůh, pak existují jen tři možnosti:¹⁸

- ➔ **Je to blázen** – v léčebnách pro duševně choré se jistě setkáte s lidmi, kteří o sobě tvrdí, že jsou bohové.
- ➔ **Je to podvodník.**
- ➔ **Je to Bůh.**

1. možnost: Byl Ježíš duševně nemocný? Když si přečtete některé z evangelíí – Matouše, Marka, Lukáše či Jana –, setkáte se s inspirujícím člověkem, který si dokáže zachovat chladnou hlavu, i když jej davy oslavují nebo se jej chystají kamenovat. Je schopen se vypořádat s nenávisnými útoky, moudře odpovědět na záludné otázky, a dokonce vyrovnaně hovoří o své vlastní smrti. Je velmi nepravděpodobné, že by to byl blázen.

2. možnost: Byl Ježíš podvodník? Těžko by mohl být velký morální učitel a podvodník zároveň. A proč by podváděl? Pro peníze? To jistě ne! Vždyť žil velmi prostě a většinu svých peněz rozdával chudým.¹⁹ Kvůli tomu, aby získal moc? To také ne! Když jej lidé chtěli prohlásit za krále, odmítl to. Také si raději vybral smrt, než aby vedl válku či vzpouru. Nebo snad kvůli slávě? Vždyť měl víc nepřátel než příznivců.

3. možnost: Jak se zdá, tak tato varianta dává největší smysl. Ježíš Kristus mluvil pravdu. Profesor C. S. Lewis, autor *Letopisů Narnie*, k tomu říká:

„Někdo, kdo by byl pouhým člověkem a říkal to, co Ježíš, by nemohl být velkým mravním učitelem. Byl by to buď šílenec, srovnatelný s někým, kdo tvrdí, že je sázené vejce, nebo ďábel z pekel. Musíte si vybrat. Buď ten muž byl a je Synem Božím; anebo šilencem či něčím ještě horším. Můžete ho umlčet jako blázna, můžete ho poplivat a zabít jako démona; anebo mu můžete padnout k nohám a nazývat ho Pánem a Bohem. Ale neohánějte se žádnými blahosklonnými nesmysly o tom, že to byl velký morální učitel. Tuto možnost nám nenechal otevřenou. Neměl to v úmyslu.“²¹

Nyní, když znáte všechny možnosti, se můžete pro jednu z nich rozhodnout. V klidu si to promyslete; je to zřejmě nejdůležitější rozhodnutí vašeho života. Pokud jste se s těmito argumenty setkali poprvé v životě, je pochopitelné, že k nim nebudete schopni okamžitě zaujmout nějaký postoj. Nejsme podomní obchodníci, kteří se vám snaží vnutit své zboží. Chceme vám jen poctivě vysvětlit, v co věříme. Volba je na vás. Rádi bychom se s vámi podělili o svůj vztah s Bohem, ukázali vám zdroj pravdy a opravdového štěstí.

C. S. Lewis říká: „Věřím v křesťanství, jako věřím v to, že vyjde slunce. Ne proto, že ho vidím, ale proto, že díky němu vidím vše ostatní.“²²

Poslední slovo necháme apoštolu Petrovi:

„Nedali jsme se vést vymyšlenými bájemi, ale zvěstovali jsme vám slavný příchod našeho Pána Ježíše Krista jako očití svědkové jeho velebnosti. Tím se nám potvrzuje prorocké slovo a činíte dobře, že se ho držíte; je jako svíce, svítící v temném místě, dokud se nerozsbřeskne den a jitřenka vám nevzejde v srdci. Toho si buďte především vědomi, že

žádné proroctví v Písmu nevzniká z vlastního pochopení skutečnosti. Nikdy totiž nebylo vyřčeno proroctví z lidské vůle, nýbrž z popudu Ducha svatého mluvili lidé, poslaní od Boha.“ (2 Pt 1,16.19-21)

3

Newtonovo jablko

„Bible je výtvořem člověka, panenka. Ne Boha,“ říká sir Leigh Teabing, výstřední padouch z *Šifry mistra Leonarda*. „Bible nám nepadla zázrakem odněkud z mraků. Vytvořil ji člověk jako historický záznam bouřlivých časů a později prošla nesčetnými překlady, úpravami a dodatky. V dějinách neexistovala její definitivní verze.“¹

To je kategorické tvrzení o vzniku Bible. Tvrzení, které by se nelíbilo jinému *siru*, o němž se v knize rovněž mluví – siru Isaaku Newtonovi. U Newtonova hrobu Langdon hledá další vodítko k rozluštění záhady svatého grálu² a v této souvislosti hovoří o siru Isaakovi jako o jednom z velmistřů Převorství sionského v letech 1691 až 1727.³ Je velmi sporné, jestli tuto roli opravdu zastával, ale jisté je, že to byl jeden z největších intelektuálů všech dob. Významným způsobem

posunul kupředu matematiku, optiku, fyziku (k objevení gravitace mu údajně napomohlo jablko, které mu přistálo na hlavě) a chemii. Většina lidí však nezná Newtonovu největší vášeň. Nenajdete o ní zmínky ani v mnoha Newtonových životopisech.⁴ Přitom jí věnoval téměř milion slov svého díla.⁵ Jedná se o proroctví Bible. Newton byl fascinován skutečností, že inspirovaní pisatelé starověku dokázali s velikou přesností popsat budoucí události.

Mluvit o budoucnosti je ošidná věc. Vezměte si například předsedu správní rady Decca Records, který v roce 1962 odmítl uzavřít smlouvu s dosud neznámou skupinou The Beatles s odůvodněním: „Nelíbí se nám jejich zvuk a navíc kytarová hudba je na ústupu.“ Darryl Zanuck z filmové společnosti 20th Century Fox zase předvídal, že za 60 let „televize zanikne, protože nikoho nebude bavit každý večer zírat na dřevěnou bedýnku“. Dokonce i Margaret Thatcherová se mýlila, když řekla: „Bude trvat roky, a jistě to nebude za mého života, než se premiérem Velké Británie stane žena.“ Ani ne za pět let se jí stala.

A tak bychom mohli pokračovat.

Prorokování neboli schopnost znát budoucnost je fascinující věc. Nemluvíme o odborných odhadech, výpočtech pravděpodobností nebo mlhavých Nostradamových proroctvích, která se dají vyložit jakkoli. Mluvíme o schopnosti přesně popsat budoucí události způsobem, jenž přesahuje běžné lidské možnosti.

Nevěříte, že je něco podobného možné? Tak se společně podívejme na jedno biblické proroctví. Není nutné, abyste začali věřit na kouzelné víly. Chceme vám nabídnout argumenty, které přesvědčily i takového myslitele, jakým byl sir Isaac Newton. Tento muž si dal práci s tím, aby prozkoumal starověké záznamy, porovnal je s dějinami nejrůznějších národů a vše konfrontoval s proroctvími. Následně napsal knihu s nepříliš atraktivním názvem – *Pozorování odvozené*

z knih *Daniel a Zjevení svatého Jana* —, z níž se ale v roce 1733 stal bestseller. Tato kniha je dnes dostupná na internetu.⁶ Po čtyřiceti dvou letech svého studia dospěl Isaac Newton k závěru, že Bůh dal lidem proroctví, aby je upozornil na přicházející události a umožnil jim v něj uvěřit:

„Božím záměrem bylo napsat proroctví Starého zákona tak, aby poté, co se určitá událost stane, mohlo být proroctví interpretováno a jeho výklad následně představen světu. Naplněná proroctví, která byla napsána mnoho let předem, jsou přesvědčivým dokladem toho, že je náš svět řízen vyšší mocí.“⁷

Proroctví, které rozluštil Isaac Newton

Jedno starozákonní proroctví Isaaka Newtona obzvlášť zaujalo. Pro nás je toto proroctví zajímavé zvláště z toho důvodu, že se týká osoby Ježíše Krista. Židovský mudrc Daniel v něm popisuje události týkající se Ježíše a Jeruzaléma pět set let předtím, než se odehrály. A dějiny potvrzují, že jeho popis byl velice přesný.

Daniel napsal: „Věz a pochop! Od vyjití slova o navrácení a vybudování Jeruzaléma až k pomazanému vévodovi uplyne sedm týdnů a šedesát dva týdnů... Po uplynutí šedesáti dvou týdnů bude pomazaný zahlazen a nebude již. Město a svatyni uvrhne do zkázy lid vévody, který přijde.“ (Da 9,25.26)

Pokusme se tyto neobvyklé věty vyložit. Kniha Daniel je zasazena do 6. století př. Kr.,⁸ kdy byl Jeruzalém dobyt a zničen armádami novobabylonské říše. Daniel byl mladý šlechtic na judském dvoře, který byl při prvním obležení Jeruzaléma v roce 605 př. Kr. odvečen do babylonského zajetí (dnešní Irák). Jelikož to byl mladý nadaný muž, brzy si jej všimli a nabídli mu práci na královském dvoře. Daniel tehdy vytrvale prosil Boha o to, aby mu zjevil podrobnosti týkající se budoucnosti jeho národa a osudu svatého města, a dostalo se mu následujícího vidění:

1. Jeruzalém bude znovu postaven

Přestože se něco podobného může z dnešního pohledu jevit jako lehce odhadnutelné, není tomu tak. Mnohá starověká města zůstala v troskách a na jejich slávu se brzy zapomnělo. V tomto případě byl příkaz k obnově Jeruzaléma vydán sto let po napsání proroctví. V té době byla již novobabylonská říše v rukou Peršanů. Král Artaxerxés Longimanus se domníval, že pro jeho pokladnu bude lepší, když se z izraelských otroků opět stane silný a bohatý národ, od něž bude moci vybírat vysoké daně. Rovněž chtěl Izrael využít jako nárazníkové pásmo proti výpadům Egypta. V roce 457 př. Kr. tedy vydal dekret, na jehož základě se Židé mohli vrátit domů a obnovit Jeruzalém.⁹

2. Přejde Mesiáš

Vydáním tohoto dekretu začíná období 483 let, které odpovídá „sedmi týdnům a šedesáti dvěma týdny“, tedy dohromady šedesáti devíti týdny. Týdny jsou v židovských proroctvích tradičně chápány jako sedmiletá období. Židé neměřili časové úseky v dekadách, jak jsme zvyklí my, nýbrž v sedmiletích. Šest let bylo vyhrazeno pro práci a sedmý rok pro odpočinek a rodinu. Mojžíšův zákon říkal: „Šest let budeš osívat své pole..., ale sedmého roku bude mít země rok odpočinutí.“ (Lv 25,3-7) Sedmiletá perioda byla obdobou sedmidenního týdne, který sestával ze šesti dní práce a sobotního odpočinku. Když si tedy Židé přečetli Danielovo proroctví, bylo jim jasné, že mluví o letech.¹⁰ McDowell jasně říká: „Sedm týdnů a šedesát dva týdnů dává dohromady šedesát devět prorockých let.“¹¹

$$(7 \times 7) + (62 \times 7) = 483 \text{ let}$$

Pokud vám výpočet rovnice chvíli trval, nezoufejte, Isaac Newton byl zkrátka lepší matematik než většina z nás. Když k roku 457 (kdy byla zahájena přestavba Jeruzaléma) přičteme 483 let, dostaneme se do roku 27 po Kr. (Při počítání

je důležité mít na paměti, že neexistuje nultý rok.) V tomto roce zahájil své veřejné působení Ježíš, který o sobě prohlásil, že je Mesiáš neboli „Pomazaný“.¹²

3. Mesiáš umírá ve stanovený čas

Proroctví obsahuje ještě další detaily: „Po šedesáti dvou týdnech bude pomazaný zahlazen a nebude již.“ (Da 9,26) To není šifra. Slovo „pomazaný“ v hebrejštině znamená Bohem stanovený král a výrazem „zahlazen“ se poukazuje na to, že „pomazaný“ zemře násilnou smrtí. To je velmi neočekávané, protože člověk by si spíše myslel, že Mesiáš bude vládnout světu. Daniel ale napsal, že se objeví v Jeruzalémě a bude zabit.

Jak jsme si ukázali v předešlé kapitole, Ježíš Nazaretský, zvaný Kristus (Pomazaný), byl po zinscenovaném procesu ukřižován římskými vojáky.

Ještě méně uvěřitelným detailem je to, že pomazaný zemře přesně po třech a půl letech. Daniel napsal: „...v polovině týdne zastaví obětní hod i oběť přídavnou.“ (Da 9,27) „Polovina týdne“ znamená tři a půl dne, tedy tři a půl roku. A historie potvrzuje, že Ježíš zemřel po třech a půl letech své veřejné služby, tedy v roce 31.

Další zajímavostí je, že sloveso „zahladit“ se v hebrejštině často používalo v souvislosti s oběťmi v jeruzalémském chrámu.¹³ Ježíš je velmi často označován jako „beránek Boží, který snímá hřích světa“ (J 1,29; viz též Iz 53,10, další prorocká předpověď téže události).

4. Zničení chrámu a Jeruzaléma

Podívejme se ještě na jeden detail. „Město a svatyni uvrhne do zkázy lid vévody, který přijde.“ (Da 9,26b) Z historie víme, že jednu generaci po Ježíšově smrti se před jeruzalémskými branami shromáždily římské legie vedené Titem a Vespasiánem. Ačkoli Titus přikázal,

že se chrámu nesmí nic stát, protože patří k divům světa, římsí vojáci tam ve chvíli, kdy zjistili, že se uvnitř skrývají vzbouřenci, vhodili hořící pochodně. Budova lehla popelem. V nastalém zmatku římská armáda jako povodeň zaplavila město.¹⁴ K těmto událostem, které patří k nejtragičtějším okamžikům lidské historie, došlo v roce 70 po Kr.

Z uvedených poznatků vyplývá, že Danielovo proroctví je inspirované vyšší mocí. Jak jinak vysvětlit jeho přesnost? Žid ve vyhnanství sice mohl snít o vybudování Jeruzaléma a svou představu literárně ztvárnit, ale jen těžko mohl předjímat přesný čas příchodu a smrti Mesiáše (mrtvý Mesiáš je i dnes pro Židy nepřijatelný), jakož i to, že bude Jeruzalém, jeho milované město, opět zničeno.

Podváděl Daniel?

Někteří teologové se domnívají, že Danielova proroctví nebyla napsána v době, kterou popisují. Tvrdí, že autor svá proroctví napsal až po událostech. Pokud by tomu tak bylo, Daniel by byl podobný oněm otravným lidem, kteří po prohraném zápase tvrdí, že jim bylo od první chvíle jasné, jak utkání dopadne. Nejednalo by se o proroctví, nýbrž o chytrý podvrh.

Věrohodnost Danielova proroctví však potvrzuje několik významných skutečností:

1. Mezi svitky od Mrtvého moře je rukopis 4QFlor, jehož součástí je Daniel 11,32 a 12,10. Tento text pochází z roku 150 př. Kr.¹⁵ I kdyby byl tento rok rokem, kdy byla kniha napsána, znamenalo by to, že proroctví vzniklo minimálně dvě stě let před událostmi, které popisuje.

2. Danielova kniha je součástí Septuaginty (LXX), řeckého překladu Starého zákona, na kterém se pracovalo od roku 250 př. Kr. po celých sto let.

3. Daniel je zmiňován v knihách Makabejských, napsaných v letech 134–104 př. Kr. Tyto knihy popisují vzpouru Židů proti helénistické nadvládě, k níž došlo v letech 175–135 př. Kr. Otec Makabejských vyzýval své syny, aby si vzali příklad z hrdinů židovských dějin, k nimž patřil i Daniel (viz 1 Mkb 2,59.60).

4. Josephus Flavius uvádí, že v roce 330 př. Kr. se kniha Daniel dostala do rukou Alexandra Velikého. Stalo se to krátce poté, co dobyl Týr a Gazu a vydal se podmanit si Jeruzalém. Tehdy mu vyšel vstříc zástup kněží, kteří jej zavedli do chrámu a ukázali mu knihu Daniel, v níž bylo napsáno, že si Řekové podmaní Persii. Alexandr tím byl potěšen, ušetřil Jeruzalém a dovolil Židům, aby každý sedmý rok neodváděli daně a slavili svůj „sobotní rok“.¹⁶

Kniha Daniel také obsahuje údaje, které svědčí o tom, že její autor Babylon velmi dobře znal.¹⁷ To vše je dokladem věrohodnosti knihy Daniel a toho, že proroctví byla napsána mnoho let před událostmi, o kterých hovoří.

Lze tomu opravdu věřit?

Možná si řeknete, že Daniel napsal mnoho proroctví, z nichž se naplnilo jen to, které zde uvádíme. To však není pravda. Ostatně vezměte si Bibli a přesvědčte se sami.

Nebo vás napadne, že je možné proroctví vyložit i jinak. Pokud budete k textu přistupovat poctivě, zjistíte, že tomu tak není. Všechno odpovídá historickým událostem: město, počátek období, smrt Mesiáše i zničení Jeruzaléma a chrámu. Nejde o symboliku nebo hru se slovy. Je samozřejmě nutné některé věci po 25 stoletích uvést do správných souvislostí, ale jinak text hovoří velmi jasně.¹⁸

Jak to souvisí s Šifrou mistra Leonarda?

Začali jsme slovy Leigha Teabinga, který tvrdí, že Bible je lidským dílem, a zjistili jsme, že sám sir Isaac Newton to s pomocí knihy Daniel vyvrací.

Vždyť Daniel popisuje události s nadlidskou přesností, která nás upozorňuje na existenci inteligentního Boha, jenž zná budoucnost.

Danielův Bůh není vzdálený a lhostejný k lidem.

Danielův Bůh chce lidi vést.

Danielův Bůh ukazuje, že smrt i život Ježíše Krista jsou pro lidstvo velmi důležité.

Sir Isaac Newton tomu věřil. Po letech studia napsal, že toto proroctví je „základním kamenem křesťanské víry“.¹⁹ A jako každý základní kámen leží i tento dostatečně hluboko a není možné se k němu dostat povrchním studiem. Kdo však na něj narazí, ten zjistí, že křesťanství stojí na pevných základech.

4

Šifra mistra Leonarda a Bible

Šifra mistra Leonarda pojednává o celosvětovém spiknutí a zpochybňuje věrohodnost Bible.

V minulé kapitole jsme se zabývali tímto výrokiem Leigha Teabinga:

„Bible je výtvozem člověka, panenka. Ne Boha. Bible nám nepadla zázrakem odněkud z mraků. Vytvořil ji člověk jako historický záznam bouřlivých dob a později prošla nesčetnými překlady, úpravami a dodatky. V dějinách neexistovala její definitivní verze.“¹

Teabing dále pokračuje:

„Při sestavování Nového zákona bylo na výběr z více než osmdesáti evangelií, ale nakonec padla volba na pouhý zlomek...“²

„Bibli, jak ji známe dnes, sestavil římský císař Konstantin Veliký.³ ... Konstantin dal na

vlastní náklady sestavit novou Bibli, v níž byla vynechána všechna evangelia popisující Kristovy lidské stránky, a naopak všechny božské rysy byly náležitě vyšperkovány. Původní evangelia byla postavena mimo zákon, shromážděna a spálena.“⁴

Svůj proslov pak zakončuje tímto výrokem:

„Naštěstí pro historiky... se některá z evangelií určených ke zničení přece jen zachovala. Někdy v padesátých letech našeho století byly v jeskyních nedaleko Kumránu nalezeny takzvané svitky od Mrtvého moře. A pak jsou tu pochopitelně koptské svitky objevené v roce 1945 v Nag Hammádí.“⁵

Pojďme se nad jeho tvrzeními hlouběji zamyslet.

Svitky od Mrtvého moře

Ukázali jsme si, že výroky Dana Browna týkající se svitků od Mrtvého moře jsou z historického hlediska velmi diletantské. Nalezené svitky jsou židovské spisy, které nemají s raným křesťanstvím nic společného. Navíc byly napsány nejméně sto let před Ježíšovým narozením. Tuto skutečnost je možné si velmi snadno ověřit v kterékoli encyklopedii.

Ještě více nepříjemný pro pana Browna je fakt, že tyto svitky ve skutečnosti potvrzují přesnost velké části Bible. Bible se skládá ze dvou částí, Starého a Nového zákona. Starý zákon je sbírkou židovských spisů, které vznikaly přibližně v letech 1500 až 430 př. Kr., a Nový zákon se skládá ze spisů inspirovaných životem Ježíše Krista. Ty byly napsány v letech 50 až 100 po Kr.⁶

Jak se zdá, Dan Brown zaměňuje Starý zákon s Novým. To ale není možné. Starý zákon byl napsán většinou hebrejsky, jazykem Židů, zatímco Nový zákon řecky, jazykem světa, který dobyla vojska Alexandra Velikého. Teologové se domnívají, že Starý zákon byl jako sbírka spisů ustálen někdy kolem roku 250 př. Kr. V té době začali učenci překládat

Starý zákon do řečtiny a vytvořili Septuagintu, jejíž kopie máme k dispozici i dnes.

Po dlouhou dobu neexistovaly starší hebrejské rukopisy starozákonních knih než asi z roku 1000 po Kr. Z toho důvodu se někteří kritikové domnívali, že starozákonní text prodělal během času mnoho úprav a změn. Toto podezření bylo vyvráceno v polovině 20. století, kdy arabský pasáček náhodou narazil na jeskyni, ve které objevil nádoby se starověkými pergameny. V okolí tohoto místa bylo později objeveno dalších jedenáct jeskyní s podobným obsahem. Díky suchu byl stav písemností velmi dobrý. Vědecký svět nazval tento nález „údálostí století“ a někteří badatelé zasvětili studiu svitků zbytek svého života. Nyní bylo možné porovnat rukopisy z roku 1000 po Kr. s rukopisy pocházejícími z doby před narozením Krista. Možná že by Dana Brown zajímalo, že kromě několika drobných chyb – pozměněná písmena či slova – je devadesát devět procent dnešního textu Starého zákona shodných s textem svitků napsaných před více než 2000 lety. Tolik o zmiňovaných „úpravách a dodatcích“.

Dan Brown neměl svitky od Mrtvého moře ve své knize raději zmiňovat, protože ony jeho dobrý příběh nepotvrzují, nýbrž popírají. Jsou dokladem přesnosti velké části Bible.

Rukopisy z Nag Hammádí

Jedná se o gnostická „evangelia“, o kterých jsme zde už hovořili. Vznikla mnohem později než biblická evangelia a jejich autoři Krista popisují „gnostickým“ jazykem. Žádná z církví se je nikdy nepokoušela zničit. Teologové je naopak uvítali jako jedinečný zdroj informací o gnosticismu, který tvořil důležitou součást myšlení společnosti, v níž křesťanství vznikalo. Rovněž jsme upozornili na skutečnost, že tyto texty nejsou ani zdaleka tak profeministické, jak tvrdí Brown, a už vůbec ne jako učení Ježíše Krista.

Stručně řečeno tato gnostická „evangelia“ nikdy nepatřila mezi spisy, z nichž se vybíraly knihy Nového zákona.

Změna Bible

Představme si, že by římský císař chtěl ve čtvrtém století, tedy více jak tři sta let od napsání spisů Nového zákona, zásadně upravit a pozměnit biblický text. Pokud by existovala jediná Bible, a ta byla v římské knihovně, bylo by to relativně velmi snadné. Stačilo by změnit originál, zničit všechny staré opisy, zabít každého, kdo by s tím nesouhlasil, a vše udržet v tajnosti. Tento hypotetický scénář má však jeden zásadní nedostatek. Ve čtvrtém století byly novozákonní spisy rozeseté po celé Římské říši i za jejími hranicemi.

Jak k rozšíření biblických spisů došlo, je samostatný příběh. Jan například napsal Ježíšův životopis v Turecku, kde žil. V této oblasti se také ihned dostal mezi lidi. Původní rukopis byl napsán v řečtině na papyru, materiálu vyrobeném z rákosu. Obíhal po tamějších sborech a někomu se zalíbil natolik, že se rozhodl udělat si jeho kopii.

Jelikož tehdy neexistovaly tiskárny, museli se věci ujmout profesionální písaři. Opisování jim trvalo celé týdny a bylo velice nákladné. Běžný pracující člověk neměl naději, že by si za celý život opatřil byť jen jeden takový svitek. Větší sbory ale kompletní sadu biblických svitků vlastnily a používaly je k veřejnému předčítání. Kopie těchto rukopisů se rychle šířily po křesťanských sborech tehdejšího světa a jejich kopii neustále přibývalo. Za vlády císaře Konstantina jich byly tisíce a nebylo v lidských silách je všechny sesbírat, změnit či zničit.

Důležité je i to, že se ztratily originály, a tak nebylo možné sáhnout do knihovny a změnit původní text Janova evangelia. My dnes máme k dispozici kopie nalezené v různých regionech, které byly od sebe velmi vzdálené.

Jsou všechny tyto kopie totožné? Je třeba čestně přiznat, že ne. A je to pochopitelné. Při opisování totiž docházelo k chybám. Následně se chyba opakovala ve všech dalších kopiích, jimž sloužil chybný text jako předloha.

Znamená to tedy, že je dnešní text Bible beznadějně nepřesný? To v žádném případě. Moderní textová kritika seřadila rukopisy do skupin a rekonstruovala podobu nejstarší textové verze. Zjistilo se, že odchylky jsou ve většině případů nepodstatné a nijak zvlášť neovlivňují křesťanské učení. V moderních biblických překladech, jakým je například Česká ekumenická Bible, najdete poznámky, které čtenáře čestně upozorňují na možné varianty textu.

Textová kritika je velmi komplikovaná vědní disciplína, z níž můžete na univerzitě složit doktorát, ale zjednodušeně lze říct, že dospěla k následujícím zjištěním:

- ➔ většina rozdílů v novozákonních rukopisech se týká písmen nebo slov a není to žádné tajemství – biblické překlady o nich čtenáře čestně informují;
- ➔ z existujících rukopisů lze sestavit nejpravděpodobnější podobu původního textu.

Žádný rukopis nenese známky úmyslného prepisování či falšování v pozdějších dobách. To nám dává jistotu, že Bible, kterou máme dnes k dispozici, je ve své podstatě totožná s tou, která existovala před vládou císaře Konstantina.

Věrohodnost zdrojů

Když historik posuzuje věrohodnost starověkých dokumentů, klade si následující otázky:

1. Kolik existuje kopií?

Dnes existuje více než 24 970 rukopisů Nového zákona, z nichž je 5 686 řeckých.⁷ Jiné starověké dokumenty se takovýmto počtem pochlubit nemohou. Nejlépe je na

Textové varianty v Markově evangeliu

V Markově evangeliu nacházíme množství textových variant, které jsou například v Českém ekumenickém překladu uvedeny pod čarou. Podívejme se nyní na několik takových případů a zkusme posoudit, nakolik ovlivňují náš pohled na osobu Ježíše Krista.

Hned první verš má v jiném rukopise odlišné čtení:

Marek 1,1: „Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího.“ Pod čarou čteme „a var — Syna Božího“. To znamená, že existuje textová varianta, která v této větě neobsahuje slova „Syna Božího“.

Možná že jeden z písařů tato slova do textu vložil nebo je jiný vynechal. V žádném případě nelze zjistit, jestli je obsahoval originální text. Podle tohoto verše tedy nemůžeme s určitostí říci, jestli pisatel evangelia považoval Ježíše za Syna Božího. Když ale přečteme dalších deset veršů, narazíme na slova, která Ježíši říká hlas z nebe: „Ty jsi můj milovaný Syn, tebe jsem si vyvolil.“ (Mk 1,11) Ta se nacházejí ve všech rukopisech. I kdyby tedy Marek 1,1 v originální verzi neobsahoval slova „Syna Božího“, nevyvracelo by to skutečnost, že Ježíšovi současníci jej považovali za Boha.

Další různočtení najdeme ve 3. kapitole:

Marek 3,14: „Ustanovil jich dvanáct, aby byli s ním, aby je posílal kázat a aby měli moc vymítat zlé duchy.“

Poznámka „e“ říká, že některé rukopisy doplňují slova: „které nazval také apoštolý.“ Buď tato slova jeden písař omylem vypustil, nebo je jiný přidal. Nicméně existuje mnoho jiných míst Nového zákona, kde se jasně říká, že Ježíš své učedníky nazýval apoštolý. Například Marek 6,30 nebo šest různých míst Lukášova evangelia. Zkrátka: apoštolové zůstanou apoštolý bez ohledu na tento verš.

V rychlosti se podívejme na další tři příklady:

Marek 7,4 mluví o židovských náboženských vůdcích: „A po návratu z trhu nejedí, dokud se neočistí. A je ještě mnoho jiných tradic, kterých se drží: ponořování pohárů, džbánů a měděných mís.“ Některé rukopisy ještě dodávají „i lehátek“.

O několik veršů dál Marek (7,9) zaznamenává Ježíšovu kritiku náboženských představitelů: „Jak dovedně rušíte Boží přikázání, abyste zachovali svou tradici!“ Poznámka pod čarou k tomuto verši říká, že některé rukopisy mají místo slova „zachovali“ slovo „prosadili“.

Poslední příklad se týká verše: „Vstal a odešel odtud do končin týrských.“ (Mk 7,24) Poznámka „i“ upozorňuje, že některé rukopisy dodávají „a sidónských“. Jelikož šlo o města, která byla v těsné blízkosti (například jako Most a Litvínov), smysl výpovědi to nijak neovlivnilo.

Poslední kapitola Markova evangelia je místem, kde se manuskripty Nového zákona nejvíce různí. Dva rané řecké rukopisy vynechávají celých dvanáct posledních veršů. Někteří mají za to, že původní text byl na konci poničen (odtržen), a proto se v některých verzích neobjevuje. Jiní se zase domnívají, že knihu dokončil šikovný písař, kterému se nelíbil její nenadálý konec. Nicméně se najdou i ti, kdo těchto dvanáct veršů považují za původní, protože je ve svých spisech citují některé křesťanské autority z období vzniku křesťanské církve a obsahují je i jiné staré řecké rukopisy.

Je vůbec možné, abychom dokázali tuto záležitost správně posoudit, když neznáme všechny odborné detaily? Pokud je věrohodnost jakéhokoli textu nejistá, měli bychom být velice opatrní. Takový text by rozhodně neměl sloužit jako základ některého z věroučných bodů. Věrouka by se měla vždy opírat o několik biblických míst, abychom měli jistotu, že se ve výkladu nemýlíme. Stejně tak je důležité porovnat nejistý text s jinými místy Bible. Například Marek 16,9-11 se podobá Lukášovi 24,10,11; verše 12-14 se zdají být kratší verzí příběhu z Lukáše 24,13-15; verš 15 je blízký Matoušovi 28,18-20. Verš 19 má svou paralelu v Lukášovi 24,51. Ve verších 17 a 18 se objevují některé myšlenky pro Nový zákon výjimečné (například zmínka o jazycích a o tom, že lze pít jedy bez nebezpečí), ale i ty mohou najít své protějšky v jiných Ježíšových promluvách o zázracích.

Podobné otázky by neměly podkopat naši důvěru v Nový zákon jako celek. Vždyť jde jen o dvanáct veršů, které navíc většinou mají podporu na jiných místech Bible. V žádném případě se zde nejedná o „úpravy a dodatky“, jak o nich mluví Dan Brown ve své knize.

tom text Homérovy Iliady, který se zachoval v 643 kopiích. Většina obecně přijímaných děl starověké literatury je doložena jen v několika málo kopiích.⁸

2. Jak velký časový úsek dělí nejstarší dochovaný rukopis a originál?

V případě Bible ne velký.⁹

- Univerzita v Manchesteru vlastní papyrus, který odborníci datují do let 115 až 130 po Kr. Obsahuje několik veršů z Janova evangelia. Je označován jako P52 nebo jako John Rylands Manuscript, podle bohatého textilního magnáta, jenž objev zčásti financoval.
- V Ženevě mají papyrus pocházející z let 150–200 po Kr. Ten obsahuje kompletní text Janova evangelia. Některé části chybí kvůli poškození materiálu. Listina má název Bodmer Papyrus II.
- Muzeum v Dublinu nabízí k nahlédnutí manuskript datovaný do roku 200. Obsahuje větší část Nového zákona a je označován jako P45 nebo též Chester Beatty papyrus. Sir Alfred Chester Beatty byl vlastníkem měděných dolů a financoval výzkum papyru.

Vycházíme-li z toho, že evangelia byla napsána v letech 50–60 po Kr., jsou nejstarší dochované rukopisy od originálu vzdáleny pouhých 60 let. Další podporou jsou četné citace novozákonního textu v dílech tzv. „apoštolských otců“, Ignatia z Antiochie nebo Klementa Římského, kteří psali kolem roku 100 po Kr.

V obou uvedených kritériích si evangelia vedou mnohem lépe než jakýkoli starověký dokument. Samozřejmě nechceme tvrdit, že je to nezvratný důkaz jejich pravosti, ale spolehlivě to vyvrací Teabingovo obvinění z „nesčetných... úprav a dodatků.“ Ačkoli je toto tvrzení pro Brownův příběh důležité, v žádném případě se nejedná o historicky spolehlivou informaci.

Kdy byl Nový zákon napsán?

O této otázce se vedou rozsáhlé diskuse, ale všeobecně se za výchozí bod považuje Ježíšovo ukřižování, ke kterému došlo v roce 31 po Kr. Nezávislí římstí autoři jako Tacitus nebo Josephus Flavius potvrzují, že k jeho ukřižování došlo mezi lety 26 a 36 po Kr.¹⁰

Další vodítka pro určení doby vzniku obsahují samy novozákonní knihy. Například kniha Skutků apoštolských nemluví o mučednické smrti apoštola Pavla, který zemřel za vlády císaře Nerona v letech 67–68 po Kr. Z toho lze vyvodit, že kniha byla dokončena před touto událostí. Dále se má za to, že Lukášovo evangelium, které pochází z pera stejného autora, vzniklo o něco dříve než Skutky, protože ty na ně navazují. A Markovo evangelium bylo podle mínění některých teologů napsáno ještě o něco dříve. Další vodítko obsahuje patnáctá kapitola prvního listu Korintským, v níž Pavel hovoří o pěti stech svědcích, kteří viděli zmrtevýchvstalého Ježíše a z nichž někteří byli v době vzniku dopisu ještě naživu.

Podle Darrella Bocka, novozákonního badatele, byly Pavlovy spisy napsány v letech 50 až 68 po Kr.¹¹ a podle Paula Barnetta v letech 50 až 65. Paul Barnett se dále domnívá, že Matoušovo, Markovo a Lukášovo evangelium vznikla mezi lety 60 a 80, a na toto téma uvádí: „Ačkoli je doba vzniku novozákonních spisů předmětem četných diskusí, já osobně se přikláním k nejkonzervativnějšímu názoru.“¹²

Změnil Konstantin Bibli?

Konstantin vládl římskému impériu v letech 313 až 337 po Kr. Přestože stranil křesťanství – pravděpodobně z politických důvodů –, jeho osobní obrácení je velmi diskutabilní, protože se v průběhu svého života účastnil mnoha pohanských rituálů.

Ačkoli Konstantin financoval vznik některých spisů Bible, rozhodně se nepodílel na vybírání novozákonních spisů. Rovněž neexistuje jediný historický důkaz, že by na jeho popud bylo z Nového zákona cokoli vyřazeno. Máme spíše více důvodů k domněnce, že tak neudělal:

- a) Ve 4. století byla evangelia rozšířena po celé říši, a proto by bylo velmi obtížné – ne-li nemožné – většinu z nich změnit nebo zničit.
- b) Kopie evangelií, které byly napsány 200 let před Konstantinovou vládou, jsou shodné s dnešní verzí textu.
- c) Církevní Otcové žijící před rokem 325 citují evangelia ve svých dílech. V rozporu s tím je tvrzení Dana Browna, podle nějž byla evangelia změněna na koncilu v Nikaji.
- d) Máme historické záznamy o tom, že Konstantin nechal spálit heretické spisy, například Areiovy, ale v žádném případě se nejednalo o evangelia, a to atť gnostická nebo křesťanská. Nebyl to Konstantin, kdo nepřijal gnostická evangelia. Byla to církev dávno před Konstantinem.

Proč byly některé spisy do Nového zákona zařazeny a jiné vynechány?

V rané církvi kolovalo mnoho různých spisů. Jako příklad můžeme uvést Barnabášovu epištolu či Hermova Pastýře nebo První a Druhou epištolu Klementa Římského Korintským. Proč tyto knihy nebyly zařazeny do Nového zákona?

První církev musela vybrat knihy, které byly pravé a Bohem inspirované, a oddělit je od padělků a méně důležitých spisů. Je důležité mít na paměti, že v té době byla církev pronásledována a nikomu se nechtělo riskovat život kvůli padělkům. Z toho důvodu byly všechny dokumenty pečlivě zkoumány a posuzovány na základě následujících tří kritérií:

- a) Autorem musel být apoštol nebo jeho blízký spolupracovník.

b) Obsah nesměl být v rozporu s apoštolským učením rozšířeným v církvích.

c) Spis musel být křesťanskou církví všeobecně přijímán.

Podle některých náznaků se můžeme domnívat, že se falzifikáty objevovaly od nejranějších dob. Sám apoštol Pavel například uvádí, že své dopisy musí kvůli podvodníkům podepisovat vlastní rukou (viz 2 Te 3,17; 2,2).

Ptáte se, proč by někdo vytvářel falešné dopisy? Důvodů existuje hned několik:

- snaha podpořit své názory, například gnosticismus;
- vytvořit hypotetické příběhy z Ježíšova života, o nichž neexistují věrohodné záznamy;
- vymýšlet a šířit zajímavé příběhy;
- v době, kdy bylo křesťanství všeobecně přijímáno a nebylo nebezpečné se k němu hlásit, se tímto způsobem daly dokonce vydělat peníze;
- z upřímných pohnutek. Například sto let po Pavlově smrti napsal jeden představitel křesťanské církve v Malé Asii „Skutky Pavlovy“. Přestože tvrdil, že to udělal z lásky k apoštolu Pavlovi, byl zbaven své církevní funkce.¹³ Upřímnost není to stejné co pravda či inspirace.

Raná církev tedy pečlivě zkoumala všechny spisy, které chtěla zařadit do Bible. Přijaté spisy pak měly vyšší autoritu než samotná církev. Církev ale jejich autoritu nevytvořila, nýbrž rozpoznala. F. F. Bruce říká: „Jednu věc je třeba zdůraznit. Novozákonní knihy se nestaly pro církev závazné tím, že se dostaly do biblického kánonu. Naopak, dostaly se do biblického kánonu proto, že měly v církvi autoritu a přistupovalo se k nim jako k Bohem inspirovaným, apoštolským spisům.“¹⁴

Kdy byla sbírka uzavřena?

Evangelia byla přijata krátce po dokončení Janova evangelia.¹⁵ Tato sbírka byla již na počátku 4. století nazývána

„Evangelium“. V roce 170 po Kr. vytvořil Tatián tzv. harmonii evangelíí. Šlo o souvislé vyprávění, které obsahovalo všechny čtyři spisy. Ze zmínky uvedené v díle Ireneia Lyonského se dozvídáme, že sbírka evangelíí byla církví na konci druhého století všeobecně přijímána a měla velkou autoritu. Také kniha Skutky apoštolské byla přijata poměrně brzy, protože pocházela z pera Lukáše, autora třetího z evangelíí.

Podobné to bylo s dopisy apoštola Pavla. Například Ignatius, který žil na začátku druhého století, Pavlovy listy znal. A dokonce jedna biblická pasáž (2 Pt 3,15.16) hovoří o Pavlových dopisech jako o závazných.

Origenes (185–254) píše, že v jeho době byly všeobecně přijímány tyto spisy: čtyři evangelia, Skutky apoštolské, třináct Pavlových dopisů, První list Janův a Zjevení Janovo. O následujících spisech naopak někteří pochybovali: list Židům, Druhý list Petřův, Druhý a Třetí list Janův, List Jakubův a Judův.¹⁶

Eusebios z Kaisareje (260–340) zmiňuje, že všechny dnešní novozákonní knihy, kromě Listu Jakubova a Judova, Druhého listu Petrova a Druhého a Třetího listu Janova, k nimž měli někteří jednotlivci výhrady, byly přijímány.¹⁷

Athanasios (367) byl první, kdo vytvořil seznam kanonických knih obsahující 27 spisů Nového zákona. Koncily v Kartágu (397) a v Hippo (419) pak tento seznam potvrdily. V té době tedy církev uznávala stejných 27 knih jako my dnes.

Křesťané jsou přesvědčeni o tom, že vytváření biblického kánonu řídil Bůh. Tento postoj se dá docela snadno pochopit, když člověk přijme myšlenku, že Bůh je osobní a zasahuje do lidských životů.

Co se stalo v Nikaji?

Dan Brown tvrdí, že císař Konstantin nechal na koncilu v Nikaji vytvořit nauku o Ježíšově božství. Ústy Leigha Teabinga prohlašuje, že na nikajském koncilu se odhlasovalo

povýšení Ježíše na „Božího Syna“ a že to bylo „poměrně těsné hlasování“.

Pravdou je, že se v roce 325 pod patronací císaře Konstantina uskutečnil koncil ve městě Nikaja. Na tomto koncilu se řešila otázka, jestli byl Ježíš stvořenou bytostí, či Stvořitelem, tedy Bohem. S učením, že Ježíš je stvořenou bytostí, přišel populární alexandrijský učitel Areios. Protože jeho myšlenka byla křesťanství dosud cizí, sjeli se do Nikaje církevní představitelé z nejrůznějších koutů tehdejšího světa.

Tvrzení, že Ježíš je první stvořenou bytostí, z něj udělalo bytost podřízenou Bohu Otcí. Biskupové, v jejichž čele stál Athanasios, argumentovali tím, že Ježíš byl Bohem vždy a existoval od věčnosti. Byl stejné esence a podstaty jako Otec. Toto učení bylo do té doby křesťanskou církví obecně přijímáno. Nikdo (ani Areios) neobhajoval myšlenku, že by Ježíš byl pouhý smrtelník, jak uvádí *Šifra mistra Leonarda*. Křesťané se celých 300 let shodovali v tom, že Ježíš je Bůh.¹⁸

A co nikajské hlasování? K žádnému nedošlo. Biskupové, jejichž počet se v různých obdobích koncilu pohyboval od 200 do 318,¹⁹ porovnávali Areiovy názory s tradičním křesťanským učením. Následně dospěli k závěru, že původní křesťanské učení o Kristově božství neopustí. Jen pět biskupů bylo proti vyznání víry a pouze dva je odmítli přijmout. Byli to Theognis a Eusebius Nikomedijský, kteří tak nejspíš učinili z politických důvodů – nově přijatá konfese totiž obsahovala klauzuli, na jejímž základě by se museli podřídit alexandrijskému biskupovi.²⁰

Nakonec koncil vydal prohlášení, které potvrzovalo tradiční křesťanskou víru, podle níž byli Ježíš a Bůh rovnocenné bytosti stejné podstaty. Říká se v něm, že Ježíš byl zrozen, ne stvořen, a byl „Bůh z Boha, světlo ze světla, pravý Bůh z pravého Boha“. Takto byly Areiovy názory rezolutně odmítnuty.²¹

Dan Brown se mýlí, když mluví o těsném hlasování. K žádnému hlasování nedošlo, a pokud ano, tak se rozhodně nejednalo o „těsné hlasování“. Vždyť poměr hlasů by byl 198 ku 2.

Změnila se Bible díky překladům?

Někteří kritici tvrdí, že biblické překlady byly upraveny tak, aby byly v souladu s církevním učením. Na to je možné namítnout, že Bibli nepřekládají pouze křesťané. Mnohé univerzity zaměstnávají nezávislé odborníky z mnoha kultur a náboženství (někteří z nich jsou dokonce bezvěrci), kteří studují starověké jazyky. Každý jazyk má své objektivní zákonitosti a významy, na nichž se shodnou všichni, kdo daný jazyk ovládají. Navíc je každý překlad přístupný veřejnému zkoumání. Budete-li mít zájem, můžete se zeptat nějakého profesora klasické řečtiny, jestli je překlad Nového zákona věrný a nepředpojatý.²²

Je jasné, že existují různé druhy překladů. Některé se snaží o doslovnost. Ty překládají to, co originál přesně říká, a nechávají na čtenáři, aby sám pochopil jejich význam. Jsou sice přesné, ale velmi obtížně se čtou. Jiné překlady se zaměřují na přeložení myšlenek původního textu. Lépe se čtou a dá se říct, že původní text zjednodušují.

Všechny typy překladů však vyjadřují přibližně stejný význam.

Věrohodná kniha

Uvedli jsme několik významných argumentů, na jejichž základě můžeme věřit, že Bible je věrohodná. Nový zákon je historicky spolehlivý a za celých 2000 let se nijak výrazně nezměnil.

5

Sex a sexismus

Šifra mistra Leonarda je sexy. Představuje nám dva rozšířené přístupy k sexu, které souvisejí se dvěma rozdílnými pohledy na svět.

1. „Nesesmilníš...“

První pohled na sex je charakterizován slovem „nesesmilníš“. Leigh Teabing obviňuje církevní představitele z toho, že se snaží mluvit druhým lidem do sexuálního života. Přitom mnoho z nich zneužívá děti nebo tutulá sexuální prohřešky svých kolegů.

Kniha jasně říká, že křesťanství není ani v nejmenším sexy a jeho učení týkající se sexuality je natolik vyhraněné, že se jím nejsou schopni řídit ani samotní vedoucí představitelé křesťanské církve.

Zdá se, jako by církve dávala přednost tělesné bolesti, která údajně prospívá duši, před potěšením. Pro mnicha Silase je bolest

dobrá.¹ Nosí na stehně řemen s ostny zvaný *cilice* a denně se bičuje, aby „umrtvil své tělo“.

Je tohle pravé křesťanství?

Přízneme si, že církev je držitelem hrůzného rekordu v oblasti sexuálních trestných činů. Extrémní zásady, jako nucený celibát, o kterém mimochodem v Bibli nenajdeme jedinou zmínku, způsobují nerovnováhu v sexuální oblasti. V souvislosti s tím je třeba říct, že takovéto extremistické postoje k sexu, které enormně ztěžují život upřímných křesťanů a ničí životy mnoha obětí, nemají s učením Ježíše Nazaretského nic společného. Vždyť Ježíš lidi vedl ke zdravému a vyváženému postoji k sexualitě. Církev však jeho učení postupně nahradila jinými myšlenkami.

Možná nejnešťastnějším příkladem je křesťanský teolog Augustin (354–450). Narodil se do křesťanské rodiny, ale během dospívání vedl promiskuitní život a o křesťanství se nezajímal. Svůj postoj k sexualitě přehodnotil ve chvíli, kdy se mu narodilo dítě. Tehdy začal hledat Boha a chtěl se vrátit ke své víře. Bránily mu v tom však vzpomínky na minulost a silné sexuální pokušení.

Ve snaze ukončit své trápení se rozhodl odstranit si varlata. Ani to však nepomohlo a on musel i nadále zápasit se sexuálními představami. Vyhnal svou milenkou – jako by byla příčinou jeho problémů –, zřekl se svého dítěte, které vnímal jako zdroj pocitů viny, a rozhodl se strávit zbytek života v rozjímání a studiu teologie. Jeho hlavním záměrem bylo smířit křesťanskou víru s novoplatonismem, dědictvím řeckého filozofa Platona.

Jedna z věcí, které Augustin od Platona přejal, bylo pohrdání tělem. Zatímco duše a mysl byly pro něj Božími jiskrami v člověku a zdrojem dobra, tělo bylo hříšné a porušené. (Nepřipomíná vám to gnostiky, o nichž byla řeč v předchozích kapitolách?) Toto pojetí nevychází z Bible, protože ve

Starém zákoně se hovoří o tom, že Bůh stvořil lidské tělo a prohlásil je za „velmi dobré“. Navíc Augustinova vlastní zkušenost jasně ukazovala, že pokušení nesouvisí jen s tělesnými orgány: sexuální pokušení nezmizelo, ani když si odstranil varlata. Je zřejmé, že hřích není problémem těla, nýbrž srdce a mysli.

Augustin tedy přejal Platonovu představu, že pro duchovní život je důležitá mysl a duch, nikoli tělo, a stal se obhájcem myšlenky, že v dokonalém vztahu nemá sexuální styk místo. A církev jeho učení, které nepochází od Krista, nýbrž od Platona, přijala a udělala z něj součást své věrouky.

Není tedy divu, že středověká církev zaujímalá k sexu negativní postoj.

2. Volná láska přírodních uctívačů

Román podporuje druhý přístup k sexu. Říkejme mu „volná láska přírodních uctívačů“. Sophie v knize vzpomíná na okamžik, kdy se omylem stala svědkem sexuální orgie v domě svého dědečka. Viděla jej, jak souloží se ženou uprostřed kruhu zpívajících lidí v maskách.² Tento výjev ji ranil a šokoval natolik, že se přestala s dědečkem stýkat. Langdon jí vysvětlil, že viděla tajnou společnost provádějící rituál zvaný *Hieros Gamos*. Význam tohoto rituálu popsal takto:

Vysvětlil jí, že ačkoli to, co viděla, vypadalo jako sexuální akt, nemá *Hieros Gamos* s erotikou nic společného. Je to duchovní cvičení. V dřívějších dobách bylo spojení muže a ženy způsobem, jak zakoušet boží přítomnost. Naši předkové věřili, že jediným prostředkem, jak může muž dosáhnout duchovní úplnosti, je fyzické spojení s posvátnou ženou. V celém starověku platilo, že bez obcování s ženou není muž duchovně úplný, a nemůže tedy dojít *gnose*, poznání božské podstaty. Už v dobách bohyně Isis byl sex jediným mostem mezi nebem a zemí. „Sexuálním stykem se ženou muž dosahoval vyvrcholení a právě v tom okamžiku, kdy se

jeho mysl dokonale vyprázdnila, mohl spatřit Boha.“ Sophie nevěděla, co si o tom má myslet. „Orgasmus místo modlitby?“³

Co z této malé přednášky profesora Langdona vyplývá?

- a) Dá se opravdu věřit tomu, že akt neměl s erotikou nic společného?
- b) Koho Brown myslí termínem „naši předkové“? Kterou společnost? V jakém historickém období? Učilo nějaké velké náboženství, že sex je „jediným mostem mezi nebem a zemí“? Co modlitba, meditace, proroctví?
- c) V odstavci se mluví jen o mužích a jejich spojení s Bohem. A co ženy? Proč se v knize, která prosazuje rovnost pohlaví, nemluví také o nich?
- d) Jak může prázdná mysl lépe pochopit či „vidět“ Boha? Není mysl se svou schopností cítit, přemýšlet, rozpoznávat krásu nejlepším prostředkem na cestě k Bohu?

Langdon ale hovoří dál:

„Sophie,‘ pokračoval Langdon mírným hlasem, ‚ne-smíš zapomínat, že naši předkové nahlíželi na sex jinak než my. Skrze něj vznikal nový život, věčný zázrak, a zázraky umí činit jedině Bůh. Žena měla schopnost vytvořit ve svém lůně nový život, a byla tedy posvátná. Byla bohyně. Soulož byla spojením dvou polovin lidského ducha – mužské a ženské – a muž jejím prostřednictvím dosahoval celistvosti a jednoty s Bohem. V obřadu, který jsi viděla, nešlo o sex; byl to duchovní akt.‘

Nechal ji chvíli uklidnit. Představa sexu jako cesty k Bohu byla zprvu pochopitelně matoucí.“⁴

A nám se na mysl derou další otázky:

- e) Učil někdy někdo, že pouze žena dává nový život? Proč je vzdělaná a inteligentní Sophie poučována dvěma přemoudřelými pány? Měl by se člověk v sexuální oblasti řídit Langdonovými pravidly? Podívejme se, co radí svým studentům:

„Až se příště ocitnete s ženou o samotě, zkuste otevřít své nitro a vnímat sex jako duchovní, mystický zážitek. Dejte si za úkol najít tu jiskřičku božství, kterou muži přináší spojení s posvátným ženstvím.“ Dívky s vědoucím úsměvem pokyvovaly hlavou. Mladí muži se nejistě ušklíbovali a troušili obhroublé vtípky. Langdon si povzdychl. Vysokoškoláci na Harvardu ještě zdaleka nemají pubertu za sebou.“⁵

Na první poslech to zní velmi empaticky a spirituálně, ale zamysleme se nad Langdonovou radou hlouběji: „Až se příště ocitnete s ženou o samotě...“ S jakou ženou? Jakoukoli? S tou, kterou milujete a respektujete? „Dejte si za úkol najít tu jiskřičku božství, kterou muži přináší spojení s posvátným ženstvím.“ Co když „volná láska“ duchovnost ničí? Co když je duchovnost spojená s věrnou láskou, s ochotou přijímat závazky a se sebekontrolou? Co když pravou intimitu můžeme zakusit jen s jedinou osobou?

Všechny tyto poučky jsou adresovány mužům. A co ženy? Jak ony naleznou jiskru božství? Proč feministka Langdon nezmiňuje i pohled z druhé strany? Nebo to snad všechny ženy už vědí? Znamená to, že jsou na vyšší duchovní úrovni než muži? To je ale v rozporu s Langdonovou myšlenkou, že muž i žena jsou dvě poloviny božího ducha. Jsou opravdu všechny ženy ve vztahu k sexu a Bohu osvícené? I ty, které byly zneužívány? I agnostičky a ateistky, které v Boha nevěří? Zdá se, že to jaksi nedává smysl.

Brown také hovoří o úloze sexu v Bibli: „Langdonovi židovští studenti se velice těžko smířovali s myšlenkou, že k tradicím raného židovského náboženství patřil i rituální sex. *A ještě ke všemu v chrámu!* Židé věřili, že v nejsvětější svatyni Šalomounova chrámu přebývá kromě Boha samého i jeho mocný ženský protějšek *Šekina*. Muži, kteří chtěli dosáhnout duchovní úplnosti, přicházeli do chrámu za kněžkami zvanými *hierodules*, milovali se s nimi a skrze fyzickou lásku prožívali božské vytržení. Málokdo ví, že slovo Jehova, od kterého

se odvozuje hebrejský čtyřpísmenný výraz JHVH, posvátné jméno Boha, představovalo androgynní bytost, jež v sobě fyzicky spojovala maskulinní *Jah* s *Havah*, předhebrejským výrazem označujícím Evu.⁶

Zde má Brown částečně pravdu. Bible opravdu na několika místech hovoří o tom, že v židovské historii byla období, kdy se sex a chrámová prostituce staly součástí židovské bohoslužby. Rovněž je pravda, že tyto praktiky byly běžné u okolních národů. Brown ale zapomíná na jeden podstatný detail: sexualita se stávala součástí náboženství Izraele tehdy, když národ ztrácel svou identitu a přejímal zvyky okolních národů. Pisatelé Bible, proroci, soudci a kněží byli vždy proti tomu.

V Mojžíšových knihách jsou podobné praktiky jednoznačně zakázány: „Žádná z izraelských dcer se nezasvětí smilstvu; ani žádný z izraelských synů se nezasvětí smilstvu.“ (Dt 23,17) I tak s tím Izraelci měli problém hned po vyjití z Egypta. Po orgiastickém obřadu, ve kterém uctívali zlaté tele a Hospodina současně, jim Mojžíš důrazně připomněl desatero přikázání (viz Ex 32). Později došlo k další takové orgii (viz Nu 25,1-3). Ačkoli byla účast na pohanských náboženských orgiích velice lákavá, měla na Izraelce velmi destruktivní vliv.

Kulty plodnosti, rozšířené mezi pohanskými národy, byly z několika důvodů velice atraktivní: slibovaly hojnou sklizeň a spojovaly náboženství se sexem. Při čtení Starého zákona narazíme na velké množství nářků nad Izraelem, který v modloslužbě zaprodává sám sebe (viz například 1 Kr 14,24; Jb 36,14). Jeden z posledních starozákonních proroků vykresluje děsivý obraz otce a syna, kteří oba souloží se stejnou chrámovou prostitutkou, opilí lehávají před pohanskými oltáři a utrácejí peníze, které ukradli chudým (viz Am 2,7,8). To je náboženství ve své nejhorší podobě: zneužívání žen, rozpad rodinných vztahů a šíření nemocí.

Co se týče historie, má Brown pravdu, ale mýlí se v tom, když tvrdí, že šlo o pravou podobu židovské bohoslužby. Judaismus byl vždy monoteistický a monogamní – jeden Bůh a jedna žena. A přestože na to Izraelci často zapomínali, podstata judaismu zůstala vždycky stejná.

A co Brownova teorie, podle níž Boží jméno obsahuje ženský prvek? JHVH je Boží jméno zjevené Mojžíšovi, které se v hebrejštině původně psalo bez samohlásek. Je odvozeno od slovesa „být“ a jeho pravděpodobný význam zní „já jsem“ nebo „budu, který budu“. Někteří teologové rekonstruovali výslovnost tohoto jména jako *Jehova* či *Jahve*, ale jedná se jen o hypotézu. Navíc Evino jméno v hebrejštině nezní *Havah*, nýbrž *Chava* (první souhláska je v hebrejštině odlišná). Už tedy pouhý pravopis jasně ukazuje, že mezi slovem *Chava* a Božím jménem *JHVH* neexistuje žádná spojitost. Hlubším zkoumáním lze navíc zjistit, že jméno Eva není odvozeno od slovesa *být*, ale od slova *chaja* (život). Eva je tedy matkou všeho živého.

Dan Brown si zaslouží jedničku z kreativního psaní, ale pětku z historie a hebrejštiny. Pokud se chceme dozvědět, co Bible učí o sexualitě, musíme se poohlédnout někde jinde.

3. Biblický postoj k sexu

Judaismus vždy chápal sex jako Boží dar, který měl působit potěšení lidem žijícím v láskyplném manželství. A Ježíš, který byl Žid, tento postoj sdílel.

Na počátku stvořil Bůh Adama a Evu „nahé... ale nestyděli se“. Lidský duch i tělo byly uzpůsobeny tak, aby se dokázaly radovat ze sexu i z dalších Božích darů. A Bůh své dílo hodnotí jako „velmi dobré“ (viz Gn 2,25; 1,31).

Všimněme si, že muž i žena byli stvořeni k Božím obrazu (viz Gn 1,27.28). Tato skutečnost se odráží i v lidské sexualitě, protože Bůh první lidi vyzývá k tomu, aby „se množili a plodili“. Sex je zde představován jako Boží požehnání, jehož prostřednictvím může vzniknout nový život.

V Bibli se na několika místech mluví o radosti z milování. Například Př 5,18-20 říká: „Buď požehnán tvůj zdroj, raduj se z ženy svého mládí, z milované laně, z líbezné srny; její prsy ať tě vždycky opojují, kochej se v jejím milování ustavičně. Proč by ses kochal, můj synu, v cizačce, proč bys v náruči cizinku svíral?“

Součástí Bible je také sbírka erotické poezie – Píseň písní. Báseň popisuje smyslnou vášeň muže a ženy. Žena v ní hovoří stejně často jako muž a je mu rovnocenným partnerem, i když jde o samotného krále.

Někteří lidé tuto knihu vidí v Bibli neradi. Ona tam ale je. Co z toho můžeme vyvodit?

- a) Bůh chce, aby se lidé naplno radovali z lásky a milování. Bůh není škarohlíd.
- b) Sex a intimní blízkost patří do manželství. Žena o svém muži říká: „To je můj milý, to je můj přítel.“ (Pís 5,16)
- c) Bible – narozdíl od gnosticizmu, který se staví proti tělu – nepotlačuje, nepopírá ani nebrání sexuální touze. Asketická náboženství se obávají, že „pokud radost z tělesné lásky není potlačena“, mysl „zapomíná na duchovno“ a „stává se více porušenou a hříšnou“. Tento přístup podceňuje Boží schopnost uzdravit lidské srdce a zaměřit lidskou mysl pozitivním směrem. Legalistické náboženství se snaží vystavět vysokou ochrannou zeď okolo lidského srdce, ale v podstatě člověka jen odděluje od Boha a dává mu falešnou naději, že je možné být dobrý ve své vlastní síle. Skutečná víra směřuje k srdci. Učí, že Bůh stvořil člověku dobré tělo a že ho dokáže naučit správně je používat.
- d) Církev tuto knihu potřebuje. Vzpomínáte si na Augustina, který do křesťanství vnesl Platonovy myšlenky o tom, že tělo je zlé? Někteří křesťané si to myslí dodnes. Křesťanský teolog Gollwitzer napsal: „Každá církev dělala stejnou chybu. Všechny na tělo a sex hleděly s novoplatonskými předsudky a nepřátelstvím.“

- e) Milování má partnery sblížovat. Nejde o to mít sexuální styk s kdekým, ale o zakoušení skutečné intimity. Teologové to nazývají „sjednocující aspekt sexuálního aktu“, jímž se muž a žena stávají jedním tělem. Tato skutečnost je mnohem důležitější než pouhé rozmnožování. Některé církve stále učí, že sex je morální jen tehdy, když v jeho důsledku dochází k reprodukci. To však není biblické.⁷
- f) Lidská bytost není dobrá duše uvězněná ve špatném těle. Tremper Longman III říká: „Bůh má zájem o celého člověka. Nejsme duše trpící v žaláři těla. Píseň písní oslavuje radost z dotyku, vzrušení vyvolané exotickým parfémem, chuť těla milované osoby. Vyvyšuje lidské emoce – vzrušení a moc lásky, která jde ruku v ruce s bolestí. Píseň písní schvaluje lidskou lásku, intimitu, smyslnost a sexualitu.“⁸
- g) Píseň písní se liší od básní, které vznikly na pozadí „kultu plodnosti“ v Mezopotámii, Kanaanu a Egyptě. Nikde se v ní nemluví o erotických hrátkách bohů ani o tom, že sex pomáhá bohům obnovovat přírodu.⁹ Metodistický teolog John Snaith mluví o „nemytologické, nekultické, neidolatrické, otevřené oslavě tělesné lásky darované člověku Bohem“.¹⁰
- h) Sex a spiritualita nejsou jedno a totéž. Baptista Duane Garrett říká: „Jednoduše vzato, sex není náboženský akt. Ačkoli je to většině dnešních lidí jasné, starověcí pohané by s tím nesouhlasili. Pro ně byl pohlavní styk výrazem náboženského odevzdání... V současnosti se některé teologické směry (zvláště radikální feministická teologie) znovu pokoušejí spojit erotiku a náboženství způsobem, který se nápadně podobá praktikám předkřesťanského pohanství.“¹¹

Ježíš a sex

Ježíš byl Žid, který zdědil zdravý starozákonní postoj k sexualitě. Když se ho lidé ptali na sex, citoval knihu Genesis

a poukazoval na Adama s Evou jako na Boží ideál (viz Mt 19,4-8). Rovněž znal Píseň písní (viz Mt 6,28).

Ježíš byl pro uzavírání manželství. Krátce poté, co zahájil svou veřejnou činnost, přijal pozvání na svatbu a tam vykonával svůj první zázrak (viz J 2,1-11).

A co jeho celibát? „Ježíš měl poslání,“ píše Margaret Georgeová v knize *Marie, zvaná Magdaléna*. „Nedokážu si představit, že by přijal zodpovědnost za manželku a děti, když věděl, jaký osud jej čeká.“¹² Ježíš si byl jednoznačně vědom toho, že zemře mladý (viz Mt 16,21), a to byl patrně důvod, proč neuzavřel manželství. Dalším důvodem mohlo být to, že by jeho děti zřejmě získaly zvláštní postavení ve společnosti – jako například Merovejci v Brownově knize –, což by bylo v rozporu s Ježíšovým učením o rovnosti (viz L 11,27-28).

Přestože Ježíš učil, že manželství je pro většinu lidí Božím ideálem (viz například Mt 19,4-6), upozorňoval na to, že někteří by za určitých okolností měli raději žít sami. Ježíšovi učedníci nicméně byli všichni ženatí, a to včetně Petra (viz Mt 8,14), který je některými církvemi považován za prvního papeže. O celibátu hovoří i apoštol Pavel v některých svých dopisech. Píše, že tento způsob života je pro některé lidi vhodný, zároveň ale upozorňuje na nezkrotnou sílu lásky a sexuální touhy (viz 1 K 7,7-9).

I další křesťanští pisatelé k sexualitě zaujímalí pozitivní postoj. Jeden z nich kolem roku 60 napsal: „Manželství ať mají všichni v úctě a manželé ať jsou si věrni, neboť neřestné a nevěrné bude soudit Bůh.“ (Žd 13,4) Z toho vyplývá, že křesťané odsuzovali mimomanželský sex, ale k manželskému sexu se stavěli pozitivně.

Chrámová prostituce se praktikovala i v době římské nadvlády a pro křesťany představovala velké pokušení. V souvislosti s tím apoštol Pavel píše křesťanům do Korintu – města, kde byla chrámová prostituce na denním pořádku – násle-

dující slova: „Nevíte, že vaše těla jsou údy Kristovými? Mám tedy z údů Kristových učinit údy nevěstky? Rozhodně ne! Což nevíte, že kdo se oddá nevěstce, je s ní jedno tělo? Je přece řečeno ‚budou ti dva jedno tělo‘. Kdo se oddá Pánu, je s ním jeden duch. Varujte se smilstva! Žádný jiný hřích, kterého by se člověk dopustil, netýká se jeho těla; kdo se však dopouští smilstva, hřeší proti vlastnímu tělu. Či snad nevíte, že vaše tělo je chrámem Ducha svatého, který ve vás přebývá a jež máte od Boha? Nepatříte sami sobě! Bylo za vás zapláceno výkupné. Proto svým tělem oslavujte Boha.“ (1 K 6,15-20)

Pavel říká, že pohlavní život je svatý, zároveň však může mít na tělo i ducha destruktivní účinky. Takto se tedy na sexualitu dívali křesťané předtím, než přišel Augustin se svým novoplatonským pojetím.

Je křesťanství sexistické?

Zdá se, že Dana Browna k sepsání *Šifry mistra Leonarda* mimo jiné motivovala snaha zlepšit postavení žen ve společnosti. Na jeho webových stránkách najdeme tvrzení, že „kniha vrací ženám moc, kterou ztratily v důsledku toho, že většina moderních náboženství ignoruje bohyně“.¹³ Dan Brown se proto snaží obnovit uctívání bohyní a zbožštit Marii Magdalénu.

Jeho snaha je chvályhodná. Ženy si respekt a úctu nepochybně zaslouží. Brown ale k prosazení svého záměru nepoužívá čestné prostředky. Obviňuje křesťanství z toho, že násilím odstranilo bohyně, aby muži získali nadvládu: „Podle bratrstva zahájil Konstantin masivní propagandistickou kampaň, v níž pak s úspěchem pokračovali jeho následníci a která měla obrátit lidstvo od pohanského matriarchátu ke křesťanskému patriarchátu. Podařilo se jim démonizovat posvátné ženství natolik úspěšně, že princip bohyně z moderních náboženství navždy vymizel.“¹⁴

Když si člověk přečte tento a mnohé další citáty, získá dojem, že bohové a bohyně žili v dokonalé harmonii do chvíle, než přišli sexističtí křesťané, kteří všechno pokazili. Odpovídá však tato představa skutečnosti?

Je historicky doloženo, že muži měli ve společnosti povětšinou dominantní postavení. Ženy byly chápány jako mužův majetek, neměly nárok na vzdělání, nemohly volit, mluvit na veřejnosti a byla jim odpírána i další základní lidská práva. Tak tomu bylo v Novobabylonské říši, Asýrii, Persii, Řecku i Římě. Stejně se ženám vedlo ve starověké Číně, Indii, Africe či Americe. Řecký filozof Aristoteles učil, že žena se na žebříčku důležitosti nachází mezi mužem a otrokem.¹⁵ Smutné je, že v mnoha zemích je tomu tak dodnes.

Je evidentní, že ženy byly utlačovány dlouho předtím, než se objevilo křesťanství. Je tedy správné z něj vinit církve?

Brown tvrdí, že součástí spiknutí křesťanů byla snaha o potlačení osoby Marie Magdalény, která byla údajně skálovou, na níž měla být postavena církev. Muži se však pustili do boje o moc, získali v církvi dominantní postavení a „zakázali o Marii mluvit“.¹⁶

To je dosti pochybné tvrzení. Vždyť o Marii se hovoří na mnoha místech všech oficiálně přijatých evangelií. Pokud je Brownova teorie pravdivá a sexističtí kněží změnili Bibli, proč je o ní v evangeliích tolik zmínek? A proč nespočet církevních staveb, jako například Magdalena College v Oxfordu (založena roku 1448) či Magdalena College v Cambridgi (založena roku 1428), nese její jméno?

Uctívání bohyní

Pravdou je, že dlouho před příchodem křesťanství lidé uctívali bohyně. Otázkou ale zůstává, jestli tato skutečnost zlepšovala postavení žen ve společnosti.

Není pochyb o tom, že ve starozákonní době Izrael tíhl k různým bohyním. Bibličtí proroci však proti tomu od samého začátku bojují s poukazem na to, že tyto bohyně jsou jen výplodem lidské fantazie.

Biblické příběhy jasně ukazují, že v době, kdy Izrael uctíval pohanské bohyně prostřednictvím sexuálních orgií, se

Kulty plodnosti

Podle kultů plodnosti jsou přírodní děje ovlivňovány duchovními bytostmi. Brown se této myšlenky na několika místech dotýká: „Když se teď zahleděl do šumících korun stromů, vycítil její hravou přítomnost. Všude kolem sebe viděl náznaky vedoucí ke správnému řešení. Jako obrys vábně vystupující z vlahého oparu se před ním rozprostíraly větve nejstarší jabloně v Británii obalené pětilistými kvítky lesknoucími se jako bílé tělo Venuše. Spolu s nimi sestoupila do zahrady sama bohyně. Tančila v dešti, zpívala odvěké písně a laškovně vykukovala zpoza větví obsypaných pupaty, jako by chtěla Langdonovi připomenout, že ovoce poznání roste v místech, kam jeho napřažená ruka nikdy nedosáhne.“¹⁷ A na konci knihy říká: „Na okamžik se mu zazdalo, jako by slyšel ženský hlas... jako by k němu z propasti země promlouvala odvěká moudrost.“¹⁸

To je animistický pohled na přírodu. Animismus (z lat. „anima“, což znamená „duch“) vidí fyzický svět jako říši duchů. Příroda je živá a svatá a každé místo, rostlina či zvíře má svou duši. To často vede k uctívání přírody, při kterém lidé pomocí magie a věštb získávají moudrost a moc ze světa duchů.

Apoštol Pavel se k animismu staví jednoznačně. Říká o něm: „Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle, takže nemají výmluvu. Poznali Boha, ale nevzdali mu čest jako Bohu ani mu nebyli vděční, nýbrž jejich myšlení je zavedlo do marnosti a jejich scestná mysl se ocitla ve tmě. Tvrdí, že jsou moudří, ale upadli v bláznovství: zaměnili slávu nepomíjitelného Boha za zobrazení podoby pomíjitelného člověka, ano i ptáků a čtvernožců a plazů. Proto je Bůh nechal na pospas nečistým vášním jejich srdcí, takže zneuctívají svá vlastní těla.“ (Ř 1,20-24)

postavení žen zhoršovalo. Jedním z ukázkových příkladů této skutečnosti je kniha Soudců.

V úvodních kapitolách, kdy Izrael uctívá Hospodina, stojí v čele národa charismatická žena Debora. Ta spolu s jinými ženami (viz Sd 4-5) porazí nepřátele Izraele, pronese prorockou řeč a získá titul „matka v Izraeli“ (viz Sd 5,7).

Na konci knihy se národ oddává uctívání bohyň a bohů, ženy jsou znásilňovány (Sd 19) a otcové dávají své dcery proti jejich vůli za ženy cizincům (Sd 21,12-23). Poselství knihy je jasné: Zatímco úcta k Bohu postavení žen ve společnosti zlepšuje, pohanství ho naopak zhoršuje. Debora to vyjádřila takto: Problémy nastaly, „kdykoli si lid volil nové bohy“ (Sd 5,8).

Dále je třeba říct, že proroci nebojovali proti uctívání bohyň kvůli tomu, že byly ženského pohlaví, nýbrž proto, že se jednalo o modloslužbu. Hlavním důvodem jejich negativního postoje byla skutečnost, že nebyl uctíván pravý Bůh, který jediný byl zdrojem skutečné spirituality a etiky.

Také v křesťanských dobách lidé uctívali bohyně. Jednou z nich byla například Diana, patronka Efezu – města, v kterém apoštolové získali mnoho nových věřících a jen o vlásek unikli zášti davů (viz Sk 19,23-20,1). V žádném případě však uctívání bohyně Diany (Artemis) nebylo součástí pravého křesťanství.

Straní Bůh mužům?

Je Bůh křesťanů a židů mužského pohlaví?

Nikoli. Bůh je duch. Bible používá k jeho označení osobní zájmeno „on“, protože zájmeno „to“ by bylo příliš neosobní. Bůh na mnoha místech Bible sám o sobě hovoří v ženských kategoriích. Často například říká, že cítí „rachumim“ neboli soucit či mateřskou lásku. Toto slovo je v hebrejštině odvozeno od slova „děloha“ (viz Iz 49,15; Dt 13,17 apod.).

I Ježíš, přestože byl muž, popisoval sám sebe ženskými obrazy. Svou lásku k Jeruzalému přirovnává k lásce kvočny ke kuřatům (viz Mt 23,37). Samřanku, opovrhovanou cizinku s pochybnou sexuální minulostí, prohlašuje za svou přítelkyni. Po svém vzkříšení se nejprve zjevuje ženám, které pak o této události vyprávějí učedníkům. Ježíš podporuje ženské role. Žehná matkám i jejich dětem (viz L 18,15-17). A pokud u žen objeví duchovní dary, které mohly prospět jeho službě, nezdráhá se z nich udělat své spolupracovnice (viz například Jana v L 8,3).

V tehdejší sexistickém světě nebylo možné, aby Ježíš za apoštoly povolal ženy. Ženy totiž nemohly svědčit u soudu a mluvit na veřejnosti. Ježíšovi učedníci však na veřejnosti hovořili a byli předváděni před soudní tribunály. Ježíš si taktéž nepřál, aby ženy podstupovaly takové utrpení jako jeho učedníci. Za jejich práva ale bojoval a zlepšil jejich postavení ve společnosti.

Pavel jeho učení shrnul následovně: „Není už rozdíl mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši.“ (Ga 3,28)

Je to radikální a osvobozující tvrzení. Brown říká: „Ježíš byl první feminist.“ A není pochyb o tom, že Ježíš stejně tak usiloval o lepší život mužů, otroků i svobodných. Všichni podle něj měli právo na důstojný život.

První křesťané nechávali ženy vyučovat a obsazovali je do vedoucích funkcí. Apoštol Pavel, který je autorem mnoha textů, které muži rádi překrucují ve svůj prospěch, říká následující: „...vždyť vedly zápas za evangelium spolu se mnou i s Klementem a ostatními spolupracovnicemi, jejichž jména jsou v knize života.“ (Fm 4,3) Ženy rovněž prorokovaly a kázaly Boží slovo (Sk 21,8,9). Na počátku křesťanské éry měly tedy takové postavení jako nikdy předtím.

Je škoda, že se středověká církev začala více řídit společenskými zvyklostmi své doby než Ježíšovým učením.

A smutné je, že na mnoha místech světa si tento postoj udržela dodnes. To však není Ježíšova chyba.

Pravé křesťanství prosazuje rovnoprávnost mužů a žen. Učí, že každý člověk má svou důstojnost a zaslouží si úctu. Křesťanství také vede lidi k zodpovědnosti v životě i sexu. Jeho postoje k sexualitě nejsou restriktivní ani nevyvážené – narozdíl od některých církevních nařízení –, ani nepodporují promiskuitu. Naopak jsou vyvážené a smysluplné. Je škoda, že *Šifra mistra Leonarda* tento fakt záměrně zkresluje.

6

Marie

Hrdinové *Šifry mistra Leonarda* během své cesty odhalí největší podvod lidských dějin – Ježíš byl ženatý s Marií Magdalénou, s níž měl dceru Sáru. Toto tvrzení je podloženo následujícími důkazy:

1. Umělecká díla Leonarda da Vinciho

Brown tvrdí, že toto tajemství je ukryto v obraze znázorňujícím poslední večeři. Podle něj nesedí vedle Ježíše jeho nejmilejší učedník Jan, nýbrž Marie Magdaléna. Tuto teorii údajně potvrzuje tvar písmene V, který vytvářejí křivky Ježíšova a Mariina těla, symbolizující jak posvátné ženství, tak i svatý grál. Grálem tedy není nádoba, jak tvrdí tradiční legenda, nýbrž samotná Marie.

Pokud vedle Ježíše skutečně sedí Marie, kam potom zmizel Ježíšův milovaný učedník Jan?

Není důvod se domnívat, že postava s dlouhými vlasy je někdo jiný než on. Byl nejmladším učedníkem a renesanční umění tíhlo k tomu mužskou mladou krásu zženšťovat.¹ V určitém období umělci Jana zobrazovali s bledou pletí a světlými nebo zrzavými vlasy.² Kvůli tomu – a z mnoha dalších důvodů – seriózní kunsthistorici Brownovu teorii nepřijímají.

Ale i kdybychom připustili, že obrazy Leonarda Da Vinciho všechny tyto skryté motivy obsahují, proč bychom si měli myslet, že renesanční génius žijící v Itálii na konci 15. století věděl o Ježíši víc než očití svědkové? Brown tvrdí, že Leonardo byl velmistrem Převorství sionského. Věrohodnost svého tvrzení opírá o dokumenty *Les Dossiers Secrets*, uložené v *Bibliothèque Nationale* v Paříži. Ty jsou ale všeobecně považovány za falzifikáty vzniklé ve 20. století.³

Dokumenty byly vytvořeny skupinou vedenou Pierrem Plantardem, jedním ze čtyř zakladatelů klubu Převorství sionské. Tento klub byl poprvé založen v roce 1956. Když se následně rozpadl, Pierre Plantard jej obnovil a zveřejnil pozoruhodné podrobnosti týkající se jeho historie. Proti jeho tvrzením vystoupil původní zakladatel klubu Andre Bonhomme. V 80. letech se Plantard zapletl do korupčního skandálu a byl vyšetřován. Při domovní prohlídce se našly dokumenty Převorství, podle nichž byl Plantard skutečným francouzským králem. U soudu však Plantard pod přísahou uvedl, že si vše vymyslel. Soudce celý případ uzavřel s tím, že Plantard je jen neškodný blázen, a varoval jej, aby si s podobnými věcmi příště nezahrával.⁴

2. Spisy z Nag Hammádí a gnostická „evangelia“

Brown tvrdí, že podle Filipova evangelia byli Ježíš a Marie manželé. V knize z něj cituje následující úryvek: „A družkou Spasitelovou byla Máří Magdaléna. Kristus ji miloval víc než svoje učedníky a často ji líbal na ústa. Ostatním učedníkům to bylo proti mysli a otevřeně mu to vyčítali. Pravili jemu: ‚Proč miluješ více ji nežli nás?‘“

Sofie v knize namítá, že tento úryvek neříká nic o tom, že by byli manželé, a Teabing ji opravuje: „Každý, kdo se zabývá aramejštinou, vám potvrdí, že slovo družka tehdy znamenalo totéž co manželka.“⁵

Toto místo obsahuje několik faktických nepřesností:

- a) Filipovo evangelium nebylo napsáno v aramejštině, nýbrž v koptštině. V ní slovo družka (koinonos) znamená přítel (přítelkyně), nikoli manžel (manželka).
- b) Rukopis Filipova evangelia je natolik poničený, že v textu chybí slova. Brown – a někteří další autoři – do těchto míst vložil hypotetické výrazy, ale čtenářům to zatajil. Původní text zní (závorky i tečky naznačují nejistá místa): „A družkou... Máří Magdaléna... (miloval) ji více než (všechny) učedníky a líbal ji (často) na... Ostatním (učedníkům)... Řekli mu: ‚Proč ji miluješ více než nás?‘“⁶

Vložené je tedy například slovo „ústa“. Místo něj mohla v textu být ruka, tvář nebo čelo. Zkratka nevíme. A navíc polibek byl na Blízkém východě běžným projevem přátelství, což Dan Brown rovněž nezmiňuje.

- c) V gnostických evangeliích nejsou o Ježíšově otcovství a manželství zmínky. Ježíš je v nich vypořádán jako spirituální bytost, jejíž fyzické tělo je jen zdánlivé. Podle nich bylo fyzické tělo špatné. Proč by se tedy dokonalý duch účastnil fyzického aktu lásky?
- d) Jak jsme již uvedli dříve, gnostická evangelia vznikla v pozdější době (mezi roky 150 a 250 po Kr.). Z toho jasně vyplývá, že Filipovo evangelium nenapsal apoštol Filip, nýbrž pozdější autor, který si učedníkově jméno vypůjčil. Tato „evangelia“ tedy není možné chápat jako důvěryhodný historický pramen. Vydavatel spisů z Nag Hammádí v angličtině James Robinson uvedl: „Domnívám se, že jediný historicky spolehlivý zdroj informací o Marii Magdaléně je Nový zákon.“⁷

Bert Ehrman říká: „I kdyby nejranější historické prameny uváděly, že Ježíš a Marie byli milenci či manželé, museli bychom se nejprve přesvědčit o jejich věrohodnosti. Ukazuje se však, že žádný z historických pramenů Teabingovo tvrzení o tom, že se Ježíš oženil s Marií Magdalénou, nepotvrzuje. Všechna tato prohlášení jsou jen součástí fiktivní románové rekonstrukce Ježíšova života, která s historií nemá nic společného.“⁸

3. Židovská kultura

Brown dále tvrdí, že židovská kultura odsuzovala celibát.⁹ Pravdou je, že Židé vnímali láskyplné vztahy a rodinu jako jeden z nejkrásnějších Božích darů. Přesto však Josephus Flavius stejně jako Filon pojednávají o jedincích i celých skupinách (například esejci) žijících v celibátu.

Argument, že Ježíš musel být ženatý, protože jinak by se evangelia zmiňovala o jeho celibátu, je argumentem z mlčení. Navíc, jak jsme si řekli v předchozích kapitolách, Ježíš v evangeliích uvádí důvody, proč by někteří jedinci měli žít raději v celibátu (viz Mt 19,12). Tedy opět vidíme, že tvrzení Dana Browna nemají příliš pevný základ.

Další pochybnosti vyvolává skutečnost, že v Ježíšově době si ženy za jméno obvykle připojovaly jméno svého muže (například: „Jana, žena Chuzy“ [viz L 8,2]), ale o Marii Magdaléně se nikde nehovoří jako o „Marii, ženě Ježíšově“.

Brownovy důkazy na podporu „původní“ teorie o životě Ježíše Krista jsou velmi vratké. Dr. Ben Witherington III, který považuje evangelia za spolehlivý zdroj informací, o tom říká: „Doufám, že až rozruch utichne, lidé najdou čas k přečtení Ježíšova příběhu v Novém zákoně. Bez znalosti kontextu je totiž možné slova Bible zneužít k podpoře jakékoli teorie.“¹⁰

Evangelium a Marie Magdaléna

Kdo byla Marie Magdaléna? Byla to Ježíšova posvátná milenka, první apoštol, posedlá prostitutka či oběť pomluv závistivých a ješitných kněží?

Není pochyb o tom, že v dnešní době se Marii Magdaléne dostává dostatek pozornosti: „V době, kdy je Boží slovo lidem volně přístupné, je Mariin příběh čím dál více populární. Je to dáno tím, že se dotýká témat, která jsou pro církev velice ožehavá: například role žen v církvi, významu lidské sexuality a hledání ženského aspektu Boha.“¹¹

Po celá staletí ji malíři znázorňovali s odhalenými ňadry či ve svůdném oblečení, se zrzavými vlasy a alabastrovou nádobkou oleje v ruce. V muzikálu *Jesus Christ Superstar* je ztvárněna jako prostitutka, která v písni „Co je na tom tak zlého?“ zpívá o své lásce k Ježíši. Ve filmu *Poslední pokušení Ježíše Krista* je zdrojem sexuálního pokušení. A ve filmu *Padlé ženy*, který pojednává o osudech irských dívek uvězněných v církevních polepšovnicích kvůli sexuálnímu hříchu, je Marie archetypem padlé ženy, která se polepšila.

Brownův román staví Marii do role Ježíšovy milenky a tvrdí o ní, že je svatým grálem, který se skryl ve Francii se svou dcerou Sárrou. Sexističtí kněží tuto pravdu lidem zatajili a udělali z ní prostitutku, aby pošpinili její pověst. Na tomto základě pak Brown rozvíjí svou teorii o rovnoprávnosti obou pohlaví v duchovní oblasti a o „posvátném božství“, které je ženským atributem Boha.

Prosazovat rovnoprávnost žen v duchovní oblasti je jistě chvályhodné, ale je třeba k tomu používat přesvědčivé argumenty. V Brownově případě však o přesvědčivosti hovořit nelze. Jen pár historiků bere jeho teorie vážně.

V současnosti mnoho teologů při studiu biblického textu nachází hodně argumentů pro rovnoprávnost mužů a žen. Na jejich základě jsou pak ženy v různých denominacích

přijímány do duchovenské služby. Evangelia o ní hovoří jako o té, která jako první slyšela zprávu o Ježíšově zmrtvýchvstání a měla za úkol ji předat apoštolům. To ji staví do role apoštola apoštolů. Není pochyb o tom, že vážnost jejího postavení byla církví velmi často přehlížena a snižována.

Někteří teologové se domnívají, že sexističtí představitelé církve skutečně poškodili Mariinu pověst tím, že ji nazvali prostitutkou, protože se tento výraz v evangeliích ve spojitosti s ní nevyskytuje. Tvrdí, že k mylné záměně postav bezejmenné hříšnice (viz L 7) a Marie Magdalény došlo až v roce 591 po Kr., kdy papež Řehoř tuto teorii zformuloval ve svém kázání.

V roce 1969, tedy téměř po 1400 letech, katolická církev Marii oficiálně očistila a prohlásila, že ji s postavou prostitutky spojila omylem. Od té doby ji mnozí vnímají jako ženu pocházející z bohaté rodiny, která byla Ježíšovou následovnicí a přítelkyní, byla vdaná a učedníky podporovala finančně.

Nicméně současní teologové, jako například John Wenham a Andre Feuillet, se na základě studia evangelijních textů přiklání k názoru, že Marie opravdu byla prostitutkou. Vypadá to totiž, že evangelisté Matouš, Marek a Lukáš se ve svých textech snaží identitu ženy-hříšnice skrýt, zatímco Jan, který evangelium napsal mnohem později, o ní otevřeně hovoří jako o Marii. Tato Marie, která žila v Betanii, by mohla klidně být Marií Magdalénou, tedy Marií z Magdaly. Magdala byla bohaté město, rabíny kritizované pro svou zkaženost, ve kterém by se dívka z Betanie mohla snadno stát prostitutkou. Zmínění teologové svou teorii rovněž dokládají citáty, v nichž se hovoří o tom, že Marie Magdaléna měla temnou minulost a byla posedlá démony (viz Mk 16,9; L 8,2).¹² (Více informací na toto téma najdete v Dodatku B.)

I kdyby Marie skutečně byla prostitutkou, nijak to její význam nesnižuje. Spíše naopak. Její životní příběh je pří-

během ženy, která po děsivých zkušenostech dostává díky setkání s Ježíšem novou příležitost.

Je možné, aby Ježíš přijal bývalou prostitutku do kruhu svých spolupracovníků? Jistěže ano. Vždyť Ježíš řekl, že prostitutky předcházejí farizeje a zákoníky do nebeského království (viz Mt 21,31.32). Je prostituce důvodem, proč by se člověk poté, co přijal Krista, neměl aktivně zapojit do křesťanské služby? Někteří si myslí, že ano, ale nezapomínejme, že Ježíš hlásal odpuštění a proměnu života. Vždyť ani jeho učedníci nebyli bez chyby. Petr veřejně zapřel Krista (viz Mt 26,69-75) a Pavel pronásledoval křesťany.

Apoštol Pavel o své minulosti později napsal: „Děkuji našemu Pánu, který mi dal sílu, Kristu Ježíši, že mě uznal za spolehlivého a určil ke své službě, ačkoli jsem byl předtím rouhač, pronásledovatel a násilník. A přece jsem došel slitování... Ježíš Kristus právě na mně ukázal všechnu svou shovívavost jako příklad pro ty, kteří v něho uvěří a tak dosáhnou věčného života.“ (1 Tm 1,12-16)

Pokud Bůh mohl použít apoštola Pavla k tomu, aby na něm zjevil svou schopnost proměnit srdce těch nejhorších hříšníků, proč by k tomu nemohl použít i Marii?

Co Bible říká o Marii

V evangeliích se nachází několik vsutku pozoruhodných příběhů pojednávajících o Marii z Betanie a Marii Magdaléně. Pokud se opravdu jedná o jednu a tutéž osobu, pak Marie mimo jiné byla:

- ➔ sexuálně a emocionálně zraněná žena, která poznala Ježíšovu uzdravující moc;
- ➔ člověk posedlý démonem, který na vlastní kůži zakusil Ježíšovu duchovní moc;
- ➔ blízká přítelkyně Ježíše, která sedávala u jeho nohou a hodiny naslouchala jeho učení;

- ➔ očitý svědek neuvěřitelného zázraku, jímž bylo vzkříšení Lazara;
- ➔ Ježíšova spolupracovnice, která jej finančně i materiálně podporovala;
- ➔ nezištný dárce, který darem a slzami vyjádřil svou lásku a vděčnost k Ježíši;
- ➔ žena, která uměla naslouchat a Ježíšovu slovu o smrti a o tom, že zachrání lidstvo z jeho hříchů, rozuměla lépe než druzí;
- ➔ očitý svědek Ježíšovy smrti;
- ➔ svědek Ježíšova pohřbu;
- ➔ první člověk, který se setkal se vzkříšeným Ježíšem;
- ➔ první člověk, který lidem sdělil, že Ježíš zvítězil nad smrtí!

Jak vidíme, Mariin život je životem plným překvapivých událostí! V žádném případě se nedá říct, že by se Bible o Marii nezmiňovala. Spíše naopak! Například se v ní říká, že o jejím životě se bude hovořit po celém světě a ve všech historických údobích.

Kým tedy Marie byla? Byla to Ježíšova přítelkyně, na které Bůh názorně ukázal, jak hluboce si váží žen a jak dramaticky dokáže proměňovat lidské životy.

Mariin příběh

Když se Marie Magdaléna poprvé setkala s Ježíšem, měla vážné problémy. Byla posedlá sedmi démony, které z ní Ježíš později vyhnal (viz Mk 16,9; L 8,2). Přestože to zní jako námět na horor typu *Vymítač ďábla*, někteří odborníci se okultními jevy seriózně zabývají. Jiní naopak tvrdí, že se jedná o nevědecký popis duševní nemoci či metaforu.¹³ Ježíš však vnímá existenci ďábla a démonů jako skutečnost. O zlých duchích hovoří jako o „nečistých“ (viz Mk 5,1-13) a vyhání je z lidí Duchem Božím (viz Mt 12,28; L 4,33-36). O svém díle pak hovoří jako o duchovním boji, v němž přináší Boží království

do světa, který je v moci samozvaného vládce, knížete tohoto světa, kterého Ježíš přišel svrhnout (viz J 12,31; 16,11). Ježíš tím, že vyháněl demony a léčil nemoci, jasně ukázal, že v jeho království není pro hřích, nemoci a neštěstí místo. Lidé mohli na vlastní oči sledovat zápas mezi královstvím Boha¹⁴ a satana, v němž Bůh jasně zvítězil (viz L 11,20).

Těm, z kterých vyhnal demony, pak Ježíš řekl, že musí dovolit Duchu svatému, aby je naplnili, jinak se démoni vrátí a přivedou s sebou sedm dalších (viz L 10,24-26; Mt 12,43-45). Když se tedy v evangeliích hovoří o Mariiných „sedmi démonech“, dá se z toho vyvodit, že se Marie po svém prvním uzdravení vrátila k dřívějšímu způsobu života a byla zotročena s mnohem větší silou. Ježíš v jejím případě projevil neskonalou trpělivost a ochotu pomoci jí proměnit její život. Nakonec s jeho pomocí zvítězila.

O Marii nenajdeme v evangeliích mnoho detailních informací. Zmiňují jen, že byla „hříšnice“, což v tehdejší době chápání znamenalo prostitutka (viz L 7,37).¹⁵ Když ji pak následně Ježíš proměnil, stala se členkou skupiny jeho nejbližších následovníků a svými finančními dary jej podporovala na jeho cestách (viz L 8,2.3).

Nevrlá sestra, zmrtvýchvstalý bratr

Ježíš velmi rád trávil čas v kruhu Mariiny rodiny. Pokaždé, když zavítal do Betanie, Marta (Mariina sestra) jej pozvala k nim na návštěvu. Měla vždy neodbytnou potřebu připravit pro Ježíše a jeho učedníky co nejlepší pohoštění. Zatímco pobíhala kolem plotny, její sestra Marie seděla u Ježíšových nohou a naslouchala jeho slovům.¹⁶

Jednou to Marta nevydržela, vpadla do místnosti a spustila: „Pane, nezáleží ti na tom, že mne má sestra nechala sloužit samotnou? Řekni jí přece, ať mi pomůže!“ Z jejích slov je cítit hněv a ukřivděnost.

Ježíš odpověděl: „Marto, Marto“ – oslovil ji dvakrát patrně proto, aby jí dopřál chvíli času a pomohl jí uvědomit si své pocity. Pak projevil pochopení pro její napětí a upozornil ji na to, co je v životě nejdůležitější: „Děláš si starosti a trápíš se pro mnoho věcí. Jen jednoho je třeba. Marie volila dobře; vybrala si to, oč nepřijde.“ (L 10, 38-42)

Ježíš nebyl zastáncem lenosti, nýbrž vyváženosti. Pracovitost a nasazení hodnotil kladně, ale rovněž věděl, že je nutné si vyhradit čas pro odpočinek v kruhu přátel a především v Boží přítomnosti.

V Janově evangeliu najdeme příběh o Lazarovi, dobrém Ježíšově příteli a bratru Marie a Marty. Lazar jednoho dne vážně onemocněl a jeho sestry poslaly Ježíši vzkaz, protože doufaly, že přijde a uzdraví ho. Ježíš ale řekl svým učedníkům: „Ta nemoc není k smrti,“ a cestu do Betanie odložil na později. Když pak nakonec do Betanie dorazil, byl Lazar už několik dní mrtvý. Učedníci se v tu chvíli asi trápili otázkou, jak je možné, že se Mesiáš mylil.

Jakmile se sestry doslechly, že dorazil do města, ihned se mu vydaly naproti. Když jej uviděla Marta, racionální žena s dominantními sklony, zvolala: „Pane, kdybys byl zde, nebyl by můj bratr umřel. Ale i tak vím, že začkoli požádáš Boha, Bůh ti dá.“

Ježíš ji ujistil: „Tvůj bratr vstane.“

Marta odpověděla: „Vím, že vstane při vzkříšení v poslední den.“

Ježíš odvětil: „Já jsem vzkříšení a život. Kdo věří ve mne, i kdyby umřel, bude žít. A každý, kdo žije a věří ve mne, neumře navěky. Věříš tomu?“ Ježíš povzbudil její víru logickými argumenty.

Marta řekla: „Ano, Pane. Já jsem uvěřila, že ty jsi Mesiáš, Syn Boží, který má přijít na svět.“

Pak zavolala Marii, svou emotivní a spontánní sestru, která když Ježíše uviděla, padla mu k nohám a rozřeseným

hlasem pronesla stejná slova jako Marta: „Pane, kdybys byl zde, nebyl by můj bratr umřel.“

Ježíš slyšel její vzlykání a věděl, že nemá cenu s ní v této chvíli jakkoli diskutovat. Pomohl jí vstát a požádal ji, aby jej zavedla k Lazarovu hrobu. Po cestě spolu s ní plakal a projevoval jí empatii, soucit a porozumění. A nakonec demonstroval svou božskou moc. Přistoupil k hrobu vytesanému ve skále a požádal kolemstojící, aby odvalili kámen. Na to Marta okamžitě namítla, že tělo, které je v hrobě čtyři dny, bude jistě již v rozkladu. Ježíš ji opět ujistil: „Neřekl jsem ti, že uvidíš slávu Boží, budeš-li věřit?“ Po těch slovech se přestala přít a dovolila odvalit kámen.

A Lazar vstal z mrtvých.

O tom, jak reagovala Marie, nenajdeme v evangeliích zmínku, ale dovedeme si to snadno představit.

Projevila svou lásku

Krátce před svou smrtí „přišel Ježíš do Betanie, kde bydlel Lazar, kterého vzkřísil z mrtvých. Připravili mu tam večeři; Marta při ní obsluhovala a Lazar byl jeden z těch, kteří byli s Ježíšem u stolu.“ (J 12,1-2) V textu nenajdeme zmínku o tom, jestli byla pozvaná i Marie. Vše ale nasvědčuje tomu, že se nenápadně vplížila do domu zadním vchodem.

Stalo se to patrně proto, že hostitelem byl farizej Šimon, příslušník fundamentalistické náboženské skupiny, který Marii považoval za velkou hříšnici a nechtěl ji ve svém domě. Je zajímavé, že na jiných místech je Šimon nazýván „malomocný“ (viz Mt 26,6 a Mk 14,3) – tedy člověk, který byl nakažlivý a nesměl se stýkat se zdravými lidmi. Protože jej ale v tomto příběhu vidíme obklopeného zdravými lidmi, můžeme usoudit, že jej Ježíš předtím uzdravil.¹⁷

Podle farizejů byla nemoc Božím trestem za hřích (srov. J 9,2). Z toho vyplývá, že malomocenství muselo být pro

Šimona dvojnásob zlé: byl to konec jeho života a znamení Božího zavržení. Ježíšův uzdravující dotek mu tedy přinesl nejen tělesné uzdravení, ale i odpuštění hříchů.

Když člověk prožije něco podobného, dalo by se předpokládat, že porozumí bezpodmínečné Boží lásce a milosti. Šimon si ale podle všeho myslel, že Boží náklonnost je tu jen pro něj, a Marii pohrdal. Asi měl za to, že mu Bůh odpustil, protože je dobrý člověk. Ježíš mu ale vzápětí ukázal, že Boží láska je zde pro každého, nejen pro „dobré lidi“.¹⁸

Marie se nenápadně vplížila do místnosti a nikým nepozorována naslouchala Ježíšovým slovům. Pak udělala něco neobvyklého. Jan tuto scénu popisuje takto: „Tu vzala Marie libru drahého oleje z pravého nardu, pomazala Ježíšovy nohy a otřela je svými vlasy. Dům se naplnil vůní té masti.“ (J 12,3)

Nard je parfém, který se vyrábí z kořene rostliny *Nardostachys jatamansi* rostoucí na úpatí Himalájí. Z Indie se tato rostlina nejspíše převážela loděmi do Arábie, odkud ji karavany dopravovaly až do Izraele. Nardová mast byla v té době velice drahá; měla hodnotu průměrného ročního příjmu. Navíc mast, o níž je v příběhu řeč, byla velice kvalitní, protože v ní nebyly jiné levnější přísady. Neumíme si představit, jak obrovskou cenu za ni žena živící se prostitucí musela svým tělem zaplatit.

V Markově a Janově evangeliu se píše, že Marie tímto olejem pomazala Ježíšovi hlavu. V tehdejší době to byl obvyklý projev pohostinnosti, protože olej se používal ke stejným účelům jako dnes krémy na obličej či šampony (viz L 7,46; viz též Ž 23,5; 133,1.2). Ve starověku se olej také používal k pomazání krále při inauguraci a výraz „mesiáš“ pochází z hebrejského slova „mašach“ neboli pomazat. Stejný význam má i řecký titul Kristus. Mariin skutek bychom tedy mohli chápat jako projev víry v Ježíše coby Mesiáše.

V Lukášovu a Janovu evangeliu se dále dočteme, že Marie olejem pomazala Ježíšovi i nohy. Tento akt byl v judais-

mu součástí pohřebního rituálu.¹⁹ Uznávaný katolický teolog Raymond Brown píše: „Tehdy nebylo běžné pomazávat nohy živého člověka, pomazávaly se jen nohy mrtvoly při přípravě na pohřební obřad.“²⁰ To je patrně důvod, proč si Jan tohoto detailu všiml a zaznamenal jej.

Podle židovské tradice se taktéž při pomazávání mrtvoly ulamovalo hrdlo láhve s olejem. Tím se zřejmě znázorňovalo, že láhev nebude možné už nikdy použít, a rovněž to byl symbol zármutku nad ztrátou milovaného člověka. Rozbitá nádoba se pak vkládala do rakve.²¹ Proto asi Marie rozbila lahvičku, ačkoli byla vyrobena ze vzácného alabastru (viz Mk 14,3). Ježíš význam jejího činu pochopil: „Ona učinila, co měla; už napřed pomazala mé tělo k pohřbu.“ (Mk 14,8)

Ježíš svým učedníkům často připomínal, že bude ukřižován, ale oni jej buď neposlouchali, nebo nechápali význam jeho slov. Několikrát se dokonce s Ježíšem kvůli jeho řečem o smrti pohádali, protože měli za to, že Mesiáš je nepřemožitelný král, který bude žít navěky. Smrt jim do jejich představ o Kristu nezapadala (viz Mt 16,21-23). Ježíš se jim opakovaně pokoušel vysvětlit, že jeho hlavním posláním je obětovat se za hříchy světa. Oni se však jeho slovům bránili. S Marií tomu bylo jinak. Ta mu rozuměla. Věděla, že zemře za hříchy světa – a tedy i její. A protože pro ni byla představa jeho smrti velmi nepříjemná, rozhodla se mu projevit svou lásku, dokud byl naživu.

„Bude se mluvit na její památku“

Tímto netradičním darem spontánně vyjádřila svůj vděk. Chtěla to udělat nenápadně, ale najednou se jí do očí velehaly slzy. Slzy, které byly svědectvím o její lásce, vděčnosti, lítosti a štěstí. Byly svědectvím o tom, jaký osud Ježíše čeká. Nedokázala je zadržet. Stékaly na Ježíšovy zaprášené nohy a kreslily na nich úzké cestičky. Když to Marie viděla,

bezmyšlenkovitě si rozpustila své dlouhé vlasy a Ježíšovy nohy jimi utřela.

Tento čin celou situaci v očích přítomných farizejů ještě zhoršil. Přírozená krása ženských vlasů byla podle nich natolik svůdná, že nebylo přípustné je na veřejnosti nosit rozpuštěné. Když si tedy bývalá prostitutka rozpustila své dlouhé vlasy a dotkla se jimi Kristových nohou, bylo to vnímáno jako velmi vyzývavé gesto. Pro farizeje bylo něco podobného absolutně nepřipustné. K tomu ještě Marie začala Ježíšovy nohy líbat.

V tuto chvíli nám Lukáš dává nahlédnout do Šimonova uvažování. Šimon v duchu přemýšlí o tom, jestli je Ježíš opravdu prorok, nebo jen nebezpečný fanatik. Říká si, že kdyby to byl skutečný prorok, jistě by poznal, co je tato žena zač, a odehnal by ji. Šimon by to rozhodně udělal.

Ježíš vzápětí Šimonovi ukázal, že dokáže číst myšlenky – a že také moc dobře ví, co je ona žena zač. Začal vyprávět příběh o dvou dlužnících, z nichž jeden dlužil míň a druhý víc. Oběma věřitel dluhy odpustil. Pak se obrátil na Šimona a zeptal se ho: „Který z nich ho bude mít raději?“ Na tomto příběhu Ježíš Šimonovi trpělivě vysvětlil, že Marie i on jsou dlužníky, kterým Bůh jejich dluhy odpustil. Ani jeden z nich nemusí nic splácet. Oba jsou plně závislí na Božím milosrdenství a nikdo z nich nemá právo povyšovat se nad druhého. A když si uvědomí, že potřebují odpuštění, budou Boha hluboce milovat.

Na pozadí tohoto příběhu Šimon mohl zahlédnout propastný rozdíl mezi Mariinou láskou a svou polovičatou pohostinností. Vždyť Ježíše úplně zanedbal. Podle tehdejších zvyklostí mu měl po vstupu do domu nabídnout vodu k omytí nohou, olej k potřetí vlasů a políbit jej na tvář. On však nic z toho neudělal, protože se bál, že se náklonností k tomu muži, který mu vrátil zdraví, veřejně znemožní. Marii naopak její láskyplné srdce vedlo k štědrým projevům vděčnosti.

V Šimonovu pojetí víry neměla Marie naděje. Jeho náboženství hříšníkům nenabízelo žádné uspokojujivé řešení. Čekalo na ně jen zatracení. „Ježíš ale mohl hřích skutečně odstranit a přinést opravdové spasení a pokoj.“²² Ježíš ji ujistil, že její víra – víra v to, že ji miluje a odpustil jí hříchy – ji zachránila. Nakonec ji vyzval, aby šla v pokoji. Tím jí v žádném případě nenaznačil, že by bylo lepší, kdyby odešla. Vyjádřil tak své přání, aby její život byl naplněný pokojem a štěstím.

Bůh byl zcela na její straně, a proto nebylo třeba se trápit těmi, kdo ji odsuzovali.

Kritika

Pak přišel úder z nečekané strany. Jeden z učedníků, Jidáš Iškariotský, Marii osočil: „Proč nebyl ten olej prodán za tři sta denárů a peníze dány chudým?“ (J 12,5)

Ostatní učedníci se k němu ihned přidali. Udělali to patrně proto, že sám Ježíš je vedl k tomu, aby pomáhali potřebným, a dokonce jednoho nesmírně bohatého muže vyzval, aby prodal vše, co má, a své peníze rozdál chudým (viz Mt 11,5; 19,21). Nepocházelo jim, že i ve světě plném potřebných lidí, je velmi důležité naplno projevovat lásku. V tento okamžik pro ně peníze měly vyšší hodnotu než projevy empatie a lásky.

„Nech ji,“ odvětil Ježíš. „...uchovala to ke dni mého pohřbu! Chudé máte vždycky s sebou, ale mne nemáte vždycky.“ (J 12,7) Tímto výrokem Ježíš v žádném případě nechtěl učedníky odradit od pomoci druhým. Chtěl je jen upozornit na důležitost Mariina skutku a zastat se jí proti náboženskému pokrytci Jidášova formátu.

Z Ježíšových slov poznáváme, jak moc si jejího skutku vážil. A přestože se většina přítomných nad ní pohoršovala, Ježíš veřejně prohlásil: „Amen, pravím vám, všude po celém světě, kde bude kázáno toto evangelium, bude se mluvit

na její památku o tom, co ona učinila.“ (Mt 26,13) Marie pochopila, že Ježíš už brzy zemře, a proto mu přinesla svůj smuteční dar. A my na jejím příběhu vidíme, že víra v Ježíše přináší odpuštění, duchovní obnovu a nový začátek.

Viděla jeho smrt

Když nadešel den Ježíšovy poprav, Marie stála po jeho boku a podporovala ho. Zatímco ho většina učedníků opustila (viz Mt 26,56), protože se báli, že římstí vojáci dostanou rozkaz zatýkat jeho přívržence, Marie a další ženy riskovaly svobodu, aby s ním mohly být v posledních chvílích jeho života (viz Mt 27,55.56).

Marie viděla, jak ve chvílích smrtelného utrpení projevuje laskavost druhým, jak neproklíná římské legionáře, když mu vrážejí hřeby do jeho paží. Byla svědkem zemětřesení ve chvíli jeho posledního stenu a zdálo se jí, jako by příroda protestovala. Slyšela římského setníka, jak překvapeně říká: „Ten člověk byl opravdu Syn Boží!“ (Mk 15,39)

Spolu s Kleofášovou ženou, která se rovněž jmenovala Marie, byla u toho, když jeho tělo snímali z kříže, balili je do lněných pláten a ukládali do pronajatého hrobu. Potom se odebrala domů, kde strávila nejsmutnější sobotu svého života. Její přítel, její učitel, její Bůh zemřel. Jediné, co ji zřejmě hrálo u srdce, bylo vědomí, že mu před smrtí stihla projevit svou lásku, jakož i to, že byla svědkem vzkříšení svého bratra a věděla, že smrt nemusí mít poslední slovo.

Když pak v neděli ráno vyšlo slunce, Marie Magdaléna a její přítelkyně Marie Kleofášova vyšly k hrobu, aby pomazaly Ježíšovo tělo (viz Mk 16,1).

Přišly ale pozdě. Ježíš už pomazání nepotřeboval, protože vstal z mrtvých.

Je možné, že se cestou trápily tím, jak odvalí kámen. Když pak dorazily na místo, zjistily, že anděl už tento pro-

blém vyřešil (viz Mt 28,2). Marie vstupovala do hrobu s očima plnými slz. Když se jí andělé ptali, proč pláče, odpověděla, že někdo ukradl tělo jejího Pána. Pak rychle vyběhla ven a málem se srazila s Ježíšem. Když viděl její uplakané oči, s porozuměním se jí zeptal, proč pláče.

Jelikož pro samé slzy neviděla, domnívala se, že je to místní zahradník, a zeptala se ho, jestli neví, kam odnesli Ježíšovo tělo.

V ten okamžik ji Ježíš oslovil v jejím rodném jazyce: „Mirjam!“

Marie bezmyšlenkovitě vykřikla: „Rabunni!“ Toto slovo znamená mistře či rabi, ale má koncovku, která vyjadřuje přátelský vztah. Je to, jako by jej oslovila: „Učitelíčku!“ Tento výraz obsahuje respekt i cit. Naznačuje, že Ježíš je nejen tím, kdo má Boží autoritu, ale i tím, kdo je blízký lidem.

Ježíš se jí zeptal: „Koho hledáš?“ (J 20,15) Podobnou otázku položil učedníkům, když za ním poprvé přišli a on je pozval k sobě domů. Tehdy jej také oslovili „Rabunni“ a následně se stali jeho apoštoly (viz J 1,35-40).²³ A nyní Ježíš Marii povolal, aby se stala apoštolem apoštolů. Poslal ji, aby jim vyřídila, že žije. Byla tedy první, kdo vydal svědectví o jeho vzkříšení.

Je to neuvěřitelné: prvním svědkem Ježíšova vítězství nad smrtí byla žena. Když ale Marie spolu s dalšími ženami přišla za učedníky a řekla jim, že Ježíš žije, její slova jim „připadala jako blouznění a nevěřili jim“ (L 24,11).

„V souladu s postoji své doby... je považovali za pouhé ženy, které se nemohou vyjadřovat k nehlubším otázkám lidské existence. Na jejich svědectví se dívali jako na hysterii... Dokonce i evangelista Lukáš, který se žen obvykle zastává, ve svém textu projevuje rozšířenou nedůvěru vůči ženám.“²⁴

Přestože církve v některých obdobích ženy diskriminovala, Ježíš to nikdy nedělal. Později se učedníkům zjevil sám a potvrdil Mariina slova.

Witherington komentuje skutečnost, že Marie byla prvním svědkem Ježíšova zmrtvýchvstání, následovně: „Tím, že Ježíš Marii poslal, aby zvěstovala nejdůležitější poselství dějin, vytvořil důležitý precedent Nového zákona týkající se žen, které slouží jako učitelky, duchovní nebo evangelistky.“²⁵

Ježíš a Marie

Podle Browna poskvřňuje Mariina minulost, kdy se živila prostitucí, posvátnost jejího ženství. My ale vidíme, že evangelia o ní mluví s úctou, a přitom nic z její temné minulosti nezamlčují. V žádném případě nelze říct, že by ji evangelisté jakkoli snižovali. Představují ji jako jednu z nejbližších Ježíšových přítelkyň, na niž byl Ježíš právem hrdý a na jejímž životě názorně ukázal, kvůli čemu přišel na tento svět.

7

Pravda, nebo lež?

Co když se mýlíme?

Ukázali jsme, že evangelia napsali očití svědci, kteří měli všech pět pohromadě a neměli důvod lhát. Ukázali jsme, že evangelijní text se za dlouhé roky nezměnil. Existuje prostě příliš mnoho rukopisů, než aby k nějaké významné změně mohlo dojít. Seznámili jsme se s přesvědčivými důkazy, které dokládají Ježíšovo ukřižování a zmrtvýchvstání. Doklady o pravdivosti evangelijního příběhu nacházíme i v dílech křesťanských, židovských a římských historiků. Viděli jsme projevy Ježíšovy nadlidské schopnosti předvídat budoucnost a rovněž jsme studovali starověká proroctví, která hovoří o Ježíšovi. Taktéž jsme si ukázali, že křesťanský postoj k sexu je smysluplný a podporuje rovnoprávnost mužů a žen.

Co když se ale mýlíme? Co když si Ježíše vymysleli lidé, kteří nemohli unést pomíjivost, krutost a nesmyslnost života? Lidé, kteří potřebovali imaginárního Přítel, který by je chránil? Co když jsme opravdu jen výsledkem chemických reakcí a náhodných mutací? Co když zemřeme a nezbude z nás nic než sloučeniny uhlíku bez jakékoli naděje na další vědomou existenci? Co když není žádná pravda a lež, žádný smysl života, nic, co by nás přesahovalo?

Pokud se mýlíme, jednoho dne všichni zemřeme a nikdy se nevzbudíme. O co ale přijdeme, když budeme věřit v Ježíše jako svého Spasitele? Prožijeme svých průměrných 28 000 dní na zemi s pocitem, že jsme hluboce milováni. Prožijeme svůj život inspirováni výjimečnou osobností, která nás svým příkladem povede k štědrosti a ochotě přijímat druhé. Budeme mít sílu přiznat si své chyby a překonat je. Budeme žít s vědomím, že Boží milost a láska je vždy s námi. Budeme se na život dívat optimisticky. I v těžkých chvílích budeme mít naději, že nás Bůh neopustí, a zůstaneme klidní. Budeme mít silnou motivaci bojovat se sobectvím a dávat druhým ze sebe to nejlepší.

Budeme se těšit na život v dokonalém světě, kde díky Bohu nebude bolest, utrpení ani zlo. Budeme se těšit na to, že jednou budeme žít beze strachu s lidmi, které máme rádi. Na pohřbu svých blízkých budeme schopni říct „nashledanou“ a budeme to myslet opravdově. A přestože budeme prožívat bolest, budeme žít s vědomím, že Kristus nám vše vynahradí (viz Mk 10,29.30). Někteří křesťané obětovali pro svou víru životy – ať už v Koloseu nebo v Afghánistánu –, ale svému osudu dokázali čelit klidně a s pokorou.

I když si některá potěšení upřeme, celkově budeme žít šťastněji. Pak nás pohřbí pod zem a bude konec. O co jsme přišli?

A co když máme pravdu? Co když se skutečně jednou probudíme na místě, které je mnohem lepší než náš svět? V dokonalém těle, které nezná bolest, stárnutí ani smrt

(viz Zj 21,4.25; 22,5)? A spolu s námi se probudí i jiní, kteří věřili v pravdu a lásku a dovolili Bohu, aby proměnil jejich srdce. Budeme žít s těmi nejužasnějšími lidmi všech dob a budeme moci svůj potenciál donekonečna rozvíjet. Po celou věčnost budeme motivováni k růstu Boží tvořivosti a láskou, takže náš život nikdy neomrzí.

Zkusme si to spočítat: štěstí, nebo nic.

Věřit

Možné zisky: věčné štěstí, věčný zisk
Možné ztráty: zanedbatelné

Nevěřit

Možné zisky: potěšení života (diskutabilní!)
Možné ztráty: ztráta příležitosti žít dokonalý život v dokonalém světě

Důsledky tohoto rozhodnutí sahají až na věčnost, a proto jsou nesmírně důležité.

Jaké máme možnosti?

1. Ježíš byl blázen a jeho učení přitahuje jen opravdové blázny.
2. Ježíš byl snílek a neškodný náboženský blouznivec, který je do určité míry inspirativní.
3. Ježíš měl možná pravdu, ale potřebuji o něm získat více informací.
4. Ježíš měl pravdu.

Pokud zvolíte možnost 1 nebo 2, v žádném případě se na vás nebudeme zlobit. Jen by nás zajímalo, jak si vysvětlujete přesnost proroctví a historických faktů, o kterých jsme hovořili na stránkách této knihy.

Pokud zvolíte možnost 3, bude dobré, když navštívíte knihovnu či knihkupectví a opatříte si nějakou kvalitní knihu

pojednávající o životě a díle Ježíše Krista nebo se obrátíte na nějakého věřícího člověka žijícího ve vašem okolí, aby vám poskytl adekvátní zdroje informací.

Pokud zvolíte možnost 4, pak rozhodně čtěte dál.

Co bude následovat?

V následující části této knihy vás seznámíme se základními body Ježíšova učení.

1. Bůh vás zná osobně

Zná vaše jméno a adresu, vaše sny i obavy, vaše nadání, bolesti, rozhodnutí, kterých dodnes litujete, vaše dluhy i vaši touhu změnit svět k lepšímu. Ježíš řekl: „Neprodávají se dva vrabci za haléř? A ani jeden z nich nepadne na zem bez dopuštění vašeho Otce. U vás pak jsou spočteny i všechny vlasy na hlavě. Nebojte se tedy; máte větší cenu než mnoho vrabců.“ (Mt 10,29-31) Bůh vás zná a váží si vás.

Ježíš také řekl: „Otec sám vás miluje.“ (J 16,27) Omlouváme se těm, kteří se slovem *milovat* nemají dobrou zkušenost. Zkuste si do věty vložit jiný výraz, který má podobný obsah a nemáte jej spojený s negativními asociacemi. Může to být například slovní spojení *stará se, má rád, má zájem, stojí o mě*.

Někteří lidé nevěří v Boží lásku, protože trpěli. Ptají se, proč jim Bůh nepomohl. To je hluboká otázka, která vyžaduje velmi ucelenou odpověď. Řekněme k ní v tuto chvíli jen tolik: Sám Ježíš prožil velmi těžký život – narodil se ve stáji, jeho rodiče museli po jeho narození uprchnout, byl chudý, pomlouvaný a nakonec, ačkoli byl nevinný, byl potupně popraven. Jeho život byl stejně komplikovaný jako životy druhých lidí, a to i přesto, že to byl Bůh. Díky tomu si můžeme být jisti, že našim problémům rozumí. Bolest v našich životech rozhodně neznamená, že na nás Bůh zapomněl.

2. Vstupte do světla

Možná jsme měli napsat: „Hledejte pravdu“, ale mnozí lidé nechtějí znát pravdu. Trefně to vyjádřil jeden komik: „Honbu za pravdou jsem vzdal, teď hledám krásný sen.“¹

Pravda dokáže být nepříjemná, protože ničí náš překrásný sebeobraz. Odkrývá naše chyby, které znají jen naši nejbližší, a chyby, o nichž víme jen my. Naše láska je promíchána se sobectvím a pokora s pýchou. Nikdo není dokonalý. A přestože je kolem nás spousta lidí, kteří jsou mnohem horší než my, při srovnání s Ježíšem a jeho láskou, kterou prokazoval dokonce i svým nepřítelům, naše vlastní добрota bledne. To je možná jeden z důvodů, proč lidé Ježíše odmítají. V jeho blízkosti totiž bere lidská pýcha za své. Ježíš to věděl, a proto řekl: „Soud pak je v tom, že světlo přišlo na svět, ale lidé si zamilovali více tmu než světlo, protože jejich skutky byly zlé. Neboť každý, kdo dělá něco špatného, nenávidí světlo a nepřichází k světlu, aby jeho skutky nevyšly najevo. Kdo však činí pravdu, přichází k světlu, aby se ukázalo, že jeho skutky jsou vykonány v Bohu.“ (J 3,19-21)

Chcete znát pravdu? Chcete znát pravdu o sobě? Pravda je, že my všichni jsme zlí, ale nechceme to vědět. Bible říká, že jsme hříšní, což znamená, že jsme oddělení od Boha. Nevnímáme Boží dobrotu a necítíme potřebu milovat druhé. Jsme otupělí. Náš duch neslyší hudbu života, a proto nedokážeme tančit v jejím rytmu (viz Mt 11,15-17). Všude kolem nás je duchovní svět. Je skutečný jako rádiové vlny, ale naše antény nejsou schopné je zachytit. Jsme ztraceni.

Potřebujeme zahlédnout paprsek světla.

Zpočátku nebude ostrý a zřetelný. Pokud jej budeme ignorovat, tak zmizí. Vydáme-li se však za ním, uvidíme v něm svou ošklivost, která se nedá ničím zakrýt. Můžeme se otočit a schovat se ve tmě, nebo vstoupit do světla a hledat pomoc. Když vstoupíme do světla, zjistíme, že za naší úspěšnou kariérou, penězi, vzděláním se skrývá naše vnitřní špína a bída,

proti kterým jsme bezmocní. Zjistíme, že potřebujeme pomoc zvenčí. V zoufalství budeme volat: „Bože, pomoz nám!“

3. Přijměte pomoc

Hlavní pomoc od Boha přišla v Ježíši Kristu.

Zaprvé: Byl člověkem, a přesto vedl příkladný život. Když ho přibíjeli na kříž, modlil se za své popravčí. Při čtení evangelií se setkáváme s nekonečnou láskou a pravdou, které se vzájemně doplňují.

Zadruhé: Zemřel za nás. Za lidi. Zemřel, abychom my zemřít nemuseli. Položil „život za své přátele“ (J 15,13). Stal se pro nás skládkou, na kterou můžeme odložit odpad našich duší. Díky němu jsme čistí. Bez našeho přispění vyřešil náš hlavní problém. Zaplatil škody, které jsme napáchali. Vzal na sebe náš dluh a zaplatil za něj nebetýčnou cenu.

Zatřetí: Za svou pomoc nic nechce. Tuto skutečnost je velmi obtížné přijmout. Naše ego se tomu brání – buď si připadáme natolik dobří, že jeho pomoc odmítáme, nebo se snažíme si jeho pomoc zasloužit. My ale nejsme schopní si zasloužit vůbec nic, ani kdybychom stejně jako Matka Tereza celý život zasvětili pomoci druhým. Jediné, co můžeme udělat, je jeho dar přijmout a říct: „Bože, děkuji.“ Víte, co se stane, když tato slova vyslovíme?

Ježíš řekl: „Kdo mě miluje, bude zachovávat mé slovo, a můj Otec ho bude milovat; přijdeme k němu a učiníme si u něho příbytek.“ (J 14,23) Čím blíže jsme Ježíši, tím víc se mění náš život, protože Bůh žije s námi a my žijeme podle jeho učení. Bůh je všudypřítomný, ale Ježíš říká, že bude **bydlet** u nás. Stane se součástí našeho každodenního života, bude v naší mysli i v našem srdci. Taková věc nejde vysvětlit, musí se prožít. Kristus přirovnává Boží působení k větru. Nevidíme ho, ale cítíme jeho sílu a vidíme změny, které dělá (viz J 3,8). Setkáme-li se s Bohem, náš život se změní.

Nejznámější Ježíšův výrok zní: „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ (J 3,16) Tato jednoduchá věta v sobě skrývá hluboké myšlenky.

Komu přišel Ježíš pomoci? Celému světu.

Kdo v něj může uvěřit? Kdokoli. Ne každý uvěří, ale každý může.

Jaké jsou možnosti? Zahynout, nebo mít život věčný.

Co musím udělat, abych získal věčný život? Uvěřit v Ježíše.

Co když jsem udělal opravdu zlé věci? Další verš říká: „Vždyť Bůh neposlal svého Syna na svět, aby svět soudil, ale aby skrze něj byl svět spasen.“ (J 3,17)

Co když neuvěřím? Ježíš pokračuje: „Kdo v něho věří, není souzen. Kdo nevěří, již je odsouzen, neboť neuvěřil ve jméno jednorozeného Syna Božího.“ (J 3,18)

Cílem není nás zatratit, nýbrž zachránit. Nikdo nemusí Krista přijmout, jakmile o něm poprvé uslyšel. Bůh dává každému čas, aby se mohl přesvědčit.

Možná máte zkušenost s opravdu odpuzující formou křesťanství. Možná jste viděli, jak křesťané páchají zvěrstva – jak kněží zneužívají děti nebo jak křesťané vraždí Židy. Možná jste v práci měli věřícího kolegu, který bil svou ženu. Možná jste byli vychováni v jiné náboženské tradici nebo v ateismu. Možná věříte, ale jen na padesát procent. Možná jste dosud neslyšeli poselství evangelia. Na to vše Bůh bere ohled. Každému z nás dává dostatek času i důvodů, aby mohl uvěřit. Ježíš neříká, že jsme ztraceni, když jej hned nepřijmeme, ale upozorňuje nás na to, že je důležité se rozhodnout. Pokud se Bůh zjevil světu skrze Ježíše Krista a já jej odmítám, odmítám tím pádem i Boha.

Jestliže s tím, co bylo řečeno, souhlasíte, zkuste se nyní krátce pomodlit. „Drahý Bože. Dozvěděl jsem se, že mě miluješ a chystáš pro mě velké věci. Uvědomuji si, že jsem ve svém životě napáchal spoustu zla a mnoha lidem jsem

ublížil. Potřebuji tě. Uvěřil jsem, že Ježíš svou smrtí zaplatil za mé chyby, a toužím teď přijmout tvé odpuštění. Pomoz mi dál žít.“

Pokud jste se pomodlili, jste křesťané. Nyní patrně budete potřebovat pomoc jiných věřících. Připravte se na to, že to nebudou žádní světcí, nýbrž obyčejní chybující lidé, kteří vás ale mohou povzbudit, protože procházejí stejnými zápasy jako vy. A rovněž vám mohou pomoci číst Bibli a rozumět jí.

Dan Brown na svých webových stránkách píše, že knihu napsal proto, aby „čtenáře přivedl k hledání víry“. Asi nebylo jeho záměrem, abyste došli až sem, ale my jsme si jisti, že kdesi v skrytu se Ježíš usmívá a raduje se.

Dodatek A

Daniel 9: Hlubší porozumění

Sedmdesát týdnů let je stanoveno tvému lidu a tvému svatému městu, než bude skoncováno s nevěrností, než budou zapečetěny hříchy, než dojde k zproštění viny, k uvedení věčné spravedlnosti, k zapečetění vidění a proroctví, k pomazání svatyně svatých. Věz a pochop! Od vyjití slova o navrácení a vybudování Jeruzaléma až k pomazanému vévodovi uplyne sedm týdnů. Za šedesát dva týdny bude opět vybudováno prostranství a příkop. Ale budou to svízelné doby. Po uplynutí šedesáti dvou týdnů bude pomazaný zahlazen a nebude již. Město a svatyni uvrhne do zkázy lid vévody, který přijde. Sám skončí v povodni, ale až do konce bude válka. Je rozhodnuto o pustošení. (Da 9,24-26)

Shrnutí:

V roce 539 př. Kr. Daniel prorokoval, že Mesiáš přijde 483 let od „vyjití slova o navrácení a vybudování Jeruzaléma“. Takový edikt, na jehož základě se Židé mohli vrátit do své vlasti, byl vydán v roce 457 př. Kr. A Ježíš zahájil svou službu po svém křtu v roce 27 po Kr., tedy o 483 let později. Proroctví rovněž předpovídá Ježíšovu smrt, k níž došlo v roce 31 po Kr., jakož i zničení Jeruzaléma, které se odehrálo v roce 70 po Kr., kdy římská vojska dobyla Jeruzalém a zničila chrám.

Z tohoto proroctví vyplývá, že:

- a) existuje osobní Bůh – nikdo jiný by totiž nedokázal předpovědět budoucnost 500 let dopředu;
- b) Bohu na lidech záleží – kdyby tomu tak nebylo, nedal by nám takové proroctví;

- c) Bůh stojí v pozadí Ježíšova života, a proto jsou jeho skutky, učení i smrt pro lidstvo důležité.

Začátek prorockého údobí

V proroctví je začátek definován jako „vyjití slova o navrácení a vybudování Jeruzaléma“. Možná si říkáte, o jaké vybudování se vlastně jedná, když Jeruzalém byl zničen tolikrát. Z Danielových slov jasně vyplývá, že šlo o edikt, který ukončil vyhnanství Izraelců v Babylonu. Pro určení přesného data této události máme dostatek historických pramenů.

Knihy Ezdráš a Nehemjáš zaznamenávají vydání čtyř takových dekretů:

- a) V letech 538–537 př. Kr. perský král Kýros Velký vydal Židům povolení vrátit se z exilu do své země. Zároveň jim umožnil obnovit chrám a sám stavbu finančně podpořil. Toto povolení se však nevztahovalo na město, jeho obranné zdi atd. Pokus o obnovení chrámu překazili nepřátelé přesídlenců ze Samaří (viz Ezd 1,2-4).
- b) Roku 520–519 př. Kr. král Dareios I. Hystaspes vydal další povolení vybudovat chrám (viz Ezd 6,1-12). Ani toto povolení se netýkalo obnovy celého města.
- c) Třetí dekret vydal král Artaxerxes přímo židovskému vůdci Ezdrášovi v roce 457 př. Kr. Na jeho základě mohl Ezdráš volit veřejné činitele, používat peníze z královské pokladny, ustanovit židovské zákony a dělat vše, co uznal za vhodné (viz Ezd 7,18). Tehdy začala přestavba města. (Znění listiny je uvedeno v Ezd 7,12-26.)
- d) Poté, co odpůrci Izraele začali vyvíjet politický nátlak, král Artaxerxes zastavil budování Jeruzaléma (viz Ezd 4,13-23). Výstavba byla přerušena na celých třináct let až do doby, než si vysoký královský hodnostář židovského původu jménem Nehemjáš vyžádal povolení pokračovat ve stavebních pracích (Neh 2,1-5).

Je celkem zřejmé, že náš dekret je třetí v pořadí. V kterém roce byl vydán? V Ezdráš 7,8 se píše: „Přišel do Jeruzaléma pátého měsíce téhož sedmého roku jeho kralování.“ Na základě dat Artaxerxovy vlády, která zaznamenal řecký historik Herodotos a alexandrijský astronom Ptolemaios (viz Ptolemaiovský kánon), babylonských záznamů a díky srovnání egyptských dat s persko-babylonským kalendářem¹ můžeme spolehlivě říct, že Danielem prorokované údobí má svůj počátek v roce 457 př. Kr.

„Týdny“

Týdny jsou sedmileté úseky. Podle židovských právních ustanovení nesměli lidé každý sedmý rok obdělávat svá pole. Tento rok všichni žili z toho, co se samo urodilo. Smyslem nařízení bylo poskytnout rodinám čas na odpočinek a nechat obnovit půdu, která byla vyčerpaná zemědělskými zásahy.

„Šest let budeš osívat své pole, šest let budeš prořezávat svou vinici a shromažďovat z ní úrodu, ale sedmého roku bude mít země rok odpočinutí, slavnost odpočinutí, odpočinutí Hospodinovo... Země bude mít rok odpočinutí. Co země v odpočinutí sama zplodí, bude vaší potravou...“ (Lv 25,8-13) Toto nařízení najdeme i v Mišně, sbírce právních nařízení kodifikovaných v roce 200 po Kr., která zachycuje zákony pocházející z doby 450 př. Kr.²

Starý zákon také stanovoval, že každý padesátý rok (po 49 letech [7krát 7 let]) bude „jubilejním“ rokem, v němž budou odpuštěny všechny dluhy a navrácen veškerý zabavený majetek (viz Lv 25,8-13). Tato skvělá myšlenka inspirovala křesťany, kteří v roce 2000 iniciovali kampaň *Drop the Debt* (Odpusťte dluh).

Křesťanský teolog židovského původu Jacques Doukhan uvádí, že židovští i křesťanští odborníci vykládají „týdny Danielova proroctví jako roky“, a své tvrzení dokládá rozsáhlým

seznamem citací. Cituje například **helénskou literaturu**: Knihu Jubilejí (3. nebo 2. stol. př. Kr.), Závěti Léviho (1. stol. př. Kr.), 1. Enochovu (2. stol. př. Kr.); dále pak **kumránské spisy**: 11Q Malkisedeka, 4Q 384–390 Pseudo-Ezechiele, Damašský dokument; **rabínskou literaturu**: Seder Olam (2. st. př. Kr.), Talmud, Midráš Rabba; a **středověké vykladače** jako Saadija Gaóna, Ibnu Ezra v Mikraót Gdolót a velkého Rašu.³

Najdou se samozřejmě i teologové, podle kterých jsou prorocké „týdny“ běžnými sedmidenními cykly; v takovém případě by ale celé údobí trvalo jen přibližně rok a půl. Za tak krátkou dobu nebyl ani postaven chrám, ani se nenaplnila ostatní proroctví.⁴

Tedy: 69 (týdnů) x 7 (let) = 483 let

Byl Ježíš historickou postavou?

Mnoho historiků nevěří, že Ježíš byl Božím Synem, ale téměř všichni se shodují, že existoval. O argumentech podporujících toto tvrzení jsme pojednali dříve.

Byl Ježíš židovským Mesiášem?

Danielovo proroctví končí příchodem „pomazaného“ (hebrejsky „Mesiáš“, řecky „Kristus“). Příchod tohoto Mesiáše-krále toužebně očekávali všichni pravověrní Židé po mnoho století a mnozí z nich včetně několika kněží (viz Sk 6,7) Ježíše jako očekávaného Mesiáše také přijali. Vždyť téměř všichni první křesťané byli židovského původu a během následujících dvou tisíciletí se k nim připojil nespočetný zástup dalších židovských bratří a sester.

Přesto bylo hodně těch, kteří jej považovali za falešného Mesiáše, a takto se k němu staví i současný judaismus. Proč tomu tak je?

Rabi Yechel Eckstein, autor knihy *What Christians Should Know About Jews and Judaism* (Co by křesťané měli vědět o Židech a judaismu), říká, že Mesiáš by měl přinést světový mír, a Ježíš světový mír nepřinesl. Vysvětluje: „Nejenže nebyla naplněna proroctví zaslubující světový mír a harmonii, ale dokonce nastal pravý opak. Židé přišli o svou zemi a chrám byl zničen. Exil a utrpení se stalo charakteristickým rysem existence celého národa.“⁵

Dalším důvodem odmítnutí je Ježíšova potupná smrt: „Kdyby byl skutečným Mesiášem, v první řadě by nemohl takto zemřít!“⁶ Z těchto důvodů jej vnímají jen jako „dalšího Žida, který zemřel mučednickou smrtí kvůli politickému odboji“.⁷

Devátá kapitola Danielova proroctví však tyto události předpovídá! Jasně říká, že Mesiáš (překvapivě) zemře a Jeruzalém bude zničen rukou cizího dobyvatele. O co víc je Danielův popis budoucích událostí pro Židy nemyslitelný, o to víc je pozoruhodný.

Je třeba přiznat, že i rabíni mají pro svůj odmítavý postoj dobré důvody. Mnohá proroctví Starého zákona totiž hovoří o Mesiáši jako o králi, který přinese mír celému světu (viz například Ž 72). Na druhou stranu však není možné přehlížet řadu jiných textů, které jasně popisují Kristovo utrpení a smrt (viz například Iz 53). Je nutné vzít v úvahu obě části biblických popisů Mesiáše, i když si zdánlivě odporují. Jejich rozpor lze totiž snadno usmířit vysvětlením, že Ježíš přišel poprvé jako Mesiáš, který trpí za člověka, a podruhé přijde nastolit království pokoje.

S přijetím myšlenky, že Ježíš musí zemřít, zápasili i jeho učedníci. Ježíš jim tehdy jasně řekl: „Což neměl Mesiáš to vše vytrpět a tak vejít do své slávy?“ (L 24,26)

Ačkoli je pravda, že na základě 9. kapitoly knihy Daniel mnoho Židů přijalo Ježíše jako svého Mesiáše – jako krále, kterého zavrhlí –, i nadále tato otázka zůstává velmi

kontroverzním a citlivým tématem. Například Rabi Eckstein k němu zaujímá velmi vyhrcožený postoj: „Žid, který přijme Ježíše jako Mesiáše, přestává být Židem. Je zrádcem, který opustil svou víru, zahodil své židovské dědictví a přetal vše, co ho spojuje s židovským lidem. Je dezertérem, který opustil Boha a jeho lid.“⁸

Třebaže jsou jeho slova v kontextu tragické historie „křesťanského“ pronásledování a perzekuce Židů pochopitelná, mimo tento kontext vyznívají velice tvrdě. Například pro členy skupiny *Jews for Jesus* (Židé pro Ježíše), kteří pocházejí z židovských rodin a hlásí se k judaismu, jsou velkým problémem. Tito lidé přijali Ježíše jako židovského Mesiáše navzdory tomu, že jej většina národa dosud odmítá, a svůj postoj chápou jako krok k Bohu, nikoli jako odpadnutí či dezerci. Díky víře v Ježíše jako Mesiáše je jejich židovství opravdovější. Někteří z nich nosí tričko s nápisem „Díky Ježíši jsem košer“. Křesťanství je pro ně naplněný judaismus.

Jiné skupiny Židů naopak ideu Mesiáše zcela zavrhlí. Dan Cohn-Sherbok například ve své knize *Židovský Mesiáš*⁹ uvádí, že „učení, spojené s příchodem Mesiáše..., je absolutně nepřijatelné“ a mnozí Židé „na něj spoléhají jen proto, aby se zbavili zodpovědnosti za svůj osud. Místo spoléhání na nebeské vykoupení se musí spolehnout na sebe sama a zajistit tak přežití i vykoupení dalších generací.“

Cohn-Sherbok zpochybňuje mnohé základy judaismu a usiluje o to, aby se „Židé osvobodili od své minulosti“, protože „starověké náboženství může být překonáno novou vizí židovského života, která spočívá v orientaci na člověka.“ Zpochybňuje dokonce myšlenku, že člověk může poznat pravdu. Dnes „není možné, aby některý náboženský systém byl kategoricky pravdivý“, a Židé by „měli poznat, že jejich Bible je jen jedním z mnoha posvátných textů“ a „neobsahuje pravdu pro lidstvo jako celek“. Po tisíciletích očekávání se vzdal naděje na příchod Mesiáše a zavrhl i hledání

pravdy. Jeho postoj je charakteristický pro velmi liberální či agnostické židovství.

Mnozí židé vnímají víru v Ježíše jako velmi destruktivní, protože mnohé církve se v dějinách projevovaly antisemitsky. Peter de Rosa popisuje kostely, které během nacismu vedle kříže s nápisem „INRI – Ježíš Nazaretský, král židovský“ umisťovaly nápis „Židům vstup zakázán“. Ukřižovaný byl nahý, jen boky měl zahaleny rouškou. Ta měla zakrýt skutečnost, že ten, kdo je církví uctíván jako Bůh, je obřezaný Žid.¹⁰ Přestože někteří křesťané protestovali a pomáhali perzekvovaným Židům,¹¹ většina mlčela nebo napomáhala Hitlerovu režimu.¹² Je tedy pochopitelné, že Židé jsou vůči křesťanům podezřívaví.

Ježíš ale antisemita nebyl. Byl Žid. Chtěl zachránit Jeruzalém. Každý zná jeho slavné výroky „milujte své nepřátele“, „nastav druhou tvář“ nebo „jdi druhou míli“. Málokdo ale ví, že se jeho slova primárně týkala vztahu k římským okupantům. Podle tehdejšího práva mohl římský legionář donutit Žida nést jeho zavazadlo jednu míli (či *stadion*). Ježíš tedy Židy nabádal, aby Římanům posloužili dvojnásob. Když mluvil o lásce k nepřítelům, chtěl, aby Židé nebyli vůči Římu vzpurní a odbojní. Snažil se je přimět k tomu, aby Římanům vyšli vstříc (viz Mt 8,5-13). Avšak nedlouho po Ježíšově ukřižování vstoupil Jeruzalém do otevřené vzpoury proti Římanům, za což zaplatil krvavou cenu. Škoda že lidé Ježíšovi ani Danielovu proroctví nenaslouchali.

Náboženští vůdci protestovali, když Pilát na Ježíšův kříž umístil nápis „Ježíš Nazaretský, král židovský“ (viz J 19,19-22). Ale Pilát napsal pravdu.

Jak víme, že se má Mesiáš objevit v Jeruzalémě?

V Danielově proroctví je hlavní město Judska několikrát zmíněno. Daniel o něm hovoří jako o „tvém svatém městě“ (Da 9,24), což je pro Žida jen jedno jediné místo na světě.

Ve 25. verši pak mluví o jeho obnově a z kontextu vyplývá, že v tomto městě se má objevit i pomazaný vévoda (Mesiáš). Jeho zničení je pak popisováno ve verši 26.

Kdy byl Ježíš pomazán?

„Kněží byli obvykle pomazáváni ke službě ve věku 30 let. V roce 27 po Kr. Ježíš dovršil třicátý rok, byl pomazán Duchem svatým a veřejně prohlášen za Mesiáše. Nový zákon tuto událost datuje přesněji (L 3) než jakoukoli jinou v dějinách.“¹³

Lukáš umisťuje děj událostí, jež popisuje v evangeliu, do období vlády několika panovníků. Díky tomu je dnes můžeme velice snadno časově zařadit.

„V patnáctém roce vlády císaře Tiberia, když Pontius Pilát spravoval Judsko a v Galileji vládl Herodes, jeho bratr Filip na území Itureje a Trachonitidy a Lyzaniás v Abiléně, za nejvyššího kněze Annáše a Kaifáše, stalo se slovo Boží k Janovi, synu Zachariášovu, na poušti. I začal procházet celé okolí Jordánu a kázal: „Čiňte pokání a dejte se pokřtít na odpuštění hříchů.““ (L 3,1-3)

V textu je zmíněno šest historických postav:

- ➡ „Tiberius nahradil Augusta v roce 14 po Kr., z čehož lze vyvodit, že Lukáš pravděpodobně hovoří o roce 28 či 29 po Kr. Přesnější datace je však kvůli existenci různých kalendářů, nedostatku informací o počítání nástupnického roku a částečnému překrývání vlády obou císařů nemožná.“¹⁴
- ➡ „Pilát z Pontu byl prefektem v Judsku od roku 26 do roku 36 po Kr.“¹⁵
- ➡ „Herodes Antipas, podle poslední vůle Heroda Velikého a podle potvrzení císaře Augusta, vládl v Galileji a Pereji v letech 4 př. Kr. až 29 po Kr. Lukáš zmiňuje pouze první část jeho území.“¹⁶
- ➡ „Filip, který byl oproti svým sourozencům velmi málo ambiciózní, získal jen malé území. Vládl do své smrti

roku 34 po Kr. Trachonitida se rozkládala na jih od Damašku. Iturea je poněkud nepřesné označení. Kdysi to bylo rozsáhlé království s centrem v Libanonu, které se postupně rozdělilo na menší části.¹⁷

- ➔ „Období vlády Lyzania nelze přesně určit. Území, kterému vládl, Abiléna, leželo na západ od Damašku.“¹⁸
- ➔ „Dále Lukáš píše: ‚...za nejvyššího kněze‘, ale vzápětí uvádí dvě jména, Annáše a Kaifáše. Z toho vyplývá, že Lukáš popisuje období, kdy Annáš, bývalý velekněz (6–15 po Kr.) a tchán Kaifáše, současného velekněze (18–36 po Kr.), má stále v úřadě většinu moci (J 18,13.24; Sk 4,6).“¹⁹

Analýzou těchto časových údajů dostaneme údobí, do kterého spadá i rok 27 po Kr.

Možná že vás napadlo, jak je možné, že se letopočet dělí na období před Kristem a po Kristu, a přitom se Ježíš narodil v roce nula. Zprvč, žádný rok nula nebyl. Zadruhé, mnich jménem Dionysius Exiguus, který vytvářel gregoriánský kalendář, se o čtyři roky spletl. Kvůli tomu se Kristus narodil paradoxně v roce 4 před Kristem. Tato chyba však naši chronologii nijak neovlivní.

Rozuměl Ježíš Danielovu proroctví?

Při své první veřejné promluvě Ježíš řekl: „Naplnil se čas a přiblížilo se království Boží. Čiňte pokání a věřte evangeliu.“ (Mk 1,15) Jinde Ježíš přímo zmiňuje Daniela a říká o něm: „Kdo čteš, rozuměj.“ (Mt 24,15) Takto tedy aplikuje Danielovy předpovědi na svou dobu.²⁰

Co má podle Daniela Mesiáš vykonat?

V úvodu 9. kapitoly Daniel upozorňuje na skutečnost, že problémem Izraele je hřích. Bůh měl s Božím lidem velké plány, ale Boží lid s ním odmítl spolupracovat a zvolil

špatnou cestu. To je typicky lidský postoj. A z tohoto postoje, z postoje vzpoury a odboje proti Bohu, o kterém se v Bibli hovoří jako o hříchu, pak pramení bolest, již na této planetě prožíváme. Jeho důsledkem jsou nejen velké problémy, jako například drogová závislost, zneužívání dětí či obchod se zbraněmi, ale i ty malé, k nimž patří třeba neschopnost projevit lásku svým blízkým, sobectví či špatná komunikace apod.

Daniel snil o době, kdy se toto vše změní a kdy Bohem ustanovený král založí říši, v níž bude vládnout láska a Bůh. Toto království křesťané nazývají „království nebeské“, které přijde tehdy, až se Ježíš ujme vlády nad světem.

Aby se to mohlo stát, musel se Ježíš nejprve narodit jako člověk a „zemřít za naše hříchy“. Tím vytvořil podmínky pro návrat lidí k Bohu a odstranil zlo, které jsme spáchali a které i nadále pácháme.

Druhým krokem bude jeho návrat na zemi a založení království, v němž budou jen ti, kdo se dobrovolně rozhodli žít s Bohem.

Biblický text hovoří o době, kdy bude „skoncováno s nevěrností, než budou zapečetěny hříchy, než dojde k zproštění viny, k uvedení věčné spravedlnosti, k zapečetění vidění a proroctví, k pomazání svatyně svatých“ (Da 9,24).

Z textu jasně vyplývá, že Bůh chce:

- ➡ „skoncovat s nevěrností“ a
- ➡ „ukončit hříchy“.

Tyto dva výrazy popisují Boží ochotu odpustit lidem jejich vzpouru a hříchy, které páchají vědomě (hebrejské *peša* znamená vědomé porušení známého zákona), jakož i zlo, kterého se dopouštějí neúmyslně (slovo *chatá* znamená minout cíl).

- a) „Zproštění viny“ znamená, že Ježíš vezme naši vinu na sebe (takový je význam slova *ávon*) a umře za nás. Dalším významem tohoto výrazu je „usmířit“ neboli obnovit

vztah mezi dvěma stranami, v tomto případě mezi člověkem a Bohem.

- b) „Uvedení věčné spravedlnosti“ (nebo dobra) je poukazem na příchod věčného království, ve kterém není hřích ani zlo.
- c) „Zapečetění vidění a proroctví“ je potvrzením přesnosti Danielova vidění. Když jeho slova studujeme, nacházíme v nich přesvědčivé důkazy o tom, že jsou inspirovaná Bohem, a zjišťujeme, že Bůh jedná podle přesně daného plánu.
- d) „Pomazání svatyně svatých“ popisuje Ježíšovu kněžskou smířící službu mezi lidmi a Bohem. Toto je velmi důležité téma, o kterém stojí za to se dozvědět víc.

Bůh pamatoval na lidské srdce

Ačkoli proroctví apeluje především na lidský rozum, je mnohem víc než suchou informací. Jeho prostřednictvím se nám Bůh představuje jako ten, který má zájem o naše problémy a chce nám pomoci je řešit.

Ukazuje nám, že pro lidi, kteří dokáží uznat, že v jejich lidské přirozenosti sídlí jak dobro, tak zlo, má Bůh řešení. Protože nenávidí hřích a důsledky, které na nás má, rozhodl se, že tento problém vyřeší za nás. Podle křesťanského učení vzal Ježíš na sebe naše hříchy a odstranil je. Zemřel za každého z nás, i za tebe. Zemřel, aby nás osvobodil od viny a přinesl „věčnou spravedlnost“.

Když přijmeme jeho smrt a odpuštění, můžeme už na pořád mít v srdci hřejivý pocit, který člověk prožívá, když udělá něco dobrého. Vždyť slova Danielova proroctví (viz Da 9,24-27) hovoří ke každému z nás. Podle nich bude s naší nevěrností navždy skoncováno, naše hříchy budou zapečetěny a všichni budeme zproštěni viny. Bůh nám odpustil.

Dodatek B

Marie Magdaléna: Kým skutečně byla?

Jak sestavit střípky mozaiky, které nacházíme v evangeliích? Jsou Marie Magdaléna, Marie z Betanie a bezejmenná „hříšnice“ jedna a tatáž osoba?

V roce 591 Papež Řehoř prohlásil: „Ta, kterou Lukáš nazývá hříšnicí a Jan Marií (z Betanie), je Marie (Magdaléna), z níž podle Marka Kristus vyhnal sedm démonů.“¹ Biblický badatel André Feuillet s ním souhlasí² a upozorňuje na skutečnost, že Řehoř nebyl prvním křesťanem, který si této souvislosti všiml. Již církevní Otec Tertulián (cca 155–220 po Kr.) objevil v Lukášově a Matoušově evangeliu tuto spojitost.³ Také John Wenham věří, že tyto tři postavy jsou ve skutečnosti jedna a tatáž osoba, a své přesvědčení podepírá názory dalších teologů 20. století.⁴ Navíc evangelia obsahují zmínky, které tuto teorii podporují, a není v nich nic, co by ji přímo vyvracelo.

Je Marie z Betanie „hříšnice z toho města“?

Pečlivá analýza všech čtyř evangelií vede k závěru, že Marie z Betanie a „hříšnice z toho města“ jsou jedna a táž osoba.

Různé verze příběhů podávají různé detaily, protože mají různé autory s různými zájmy a různými pohledy. Kdyby kolem stolu seděli čtyři lidé a společně se navečeřeli, každý by později večeri popisoval jinak. Díky jejich odlišným pohledům bychom získali ucelenější pohled na celý večer.

Svědectví je ošidná věc. Představte si, že tři lidé jsou svědky dopravní nehody. Matouš vypovídá na policejní stanici: „Ve chvíli, kdy řidič Volva narazil do kufru Xantie stojící před ním, překročil povolenou rychlost, telefonoval a nesledoval provoz.“ Marek uvádí: „Stříbrný Citroën musel prudce zabrzdit, aby nepřejel kočku, a zelené auto do něj zezadu narazilo.“ Jan naopak říká: „Blondýna v minisukni byla absolutně v šoku, když jí do kufru vrazilo to kombi.“ Přestože všechny výpovědi znějí velmi odlišně, neznamená to, že si protirečí. Pokud řidič zeleného Volva nedodržel rychlost a ještě u toho za jízdy telefonoval, není se co divit, že vrazil do vozu světlolase ženy v minisukni, která ve stříbrném Citroënu brzdila kvůli kočce, která jí vběhla pod kola. Všechny zdánlivě odlišné výpovědi dávají dohromady ucelený obraz o autonehodě. Matouš si všiml toho, o jaké typy aut se jednalo, jakož i činnosti řidiče během jízdy, ale vůbec se nesoustředil na ženu. Je možné, že je fanda do aut a stál tak, že na ženu neviděl. Marek je možná milovníkem zvířat, kterému šlo nejvíce o to, aby se kočka nic nestalo. Jan zase nemohl spustit oči z atraktivní blondýnky. Rozdílné pohledy dodávají příběhu plasticitu a člověk se díky nim může snadněji dopátrat pravdy. Je z nich také patrné, že se svědci nesešli a nedomluvili se, co budou vypovídat.

A podobné je to i se čtyřmi evangelii. Každé z nich podává mírně odlišné svědectví, které ale pomáhá dobrat se pravdy. Zkusme je tedy nyní porovnat a najít nejpravdivější podobu příběhu Marie Magdalény. Nejprve si zkuste přecíst všechny níže uvedené biblické texty a přemýšlejte o tom, jestli podobnosti musejí nutně znamenat, že jde o totožný příběh, a rozdíly musejí svědčit o opaku.

Dodatek B

	Matouš 26,6-13	Marek 14,3-9	Lukáš 7,36-50	Jan 12,1-8
1. město	Betanie	Betanie	-	Betanie
2. místo	dům	dům	dům	dům, v. 3
3. čas	dva dny před Velikonocemi v. 2	dva dny před Velikonocemi v. 2	-	příjezd Ježíše šest dní před Velikonocemi v. 1
4. hostitel	Šimon, malomocný v. 6	Šimon, malomocný v. 3	Šimon, farizej v. 39-40	-
5. další přítomní	-	-	-	Marta, obsluhuje Lazara u stolu
6. jméno ženy	beze jména	beze jména	hříšnice v tom městě (Betanii) v. 37.39.47	Marie z Betanie, sestra Marty a Lazara, v. 1.2; stroj. 11,1.2
7. ležení u stolu	ano	ano, v. 3	ano	ano, v. 2
8. pomazaná část těla	hlava, v. 7 a tělo, v. 12	hlava, v. 3	parfém na nohy, v. 38.46	nohy
9. alabastrová nádobka	ano	ano	ano	libra
10. zlomila hrdlo	-	ano	-	-
11. drahý olej	drahocenný, v. 7	vzácný, v. 3	vzácný, v. 38	drahý, v. 3
12. nard	-	ano, v. 3	-	ano, v. 3
13. vůně se rozšířila po domě	-	-	-	ano
14. kdo protestoval	učedníci, v. 8	někteří přítomní v. 4	-	Jidáš, jeden z učedníků, v. 4
15. Jidášův skrytý motiv	-	-	-	krádež

Šifra mistra Leonarda rozluštěna

16. rozhořčení	ano	ano, 14,4	-	namítal, v. 4
17. proč plýtvat?	ano, v. 8	ano	-	-
18. měla být prodána	ano	ano	-	ano
19. cena	-	300 denárů	-	300 denárů
20. peníze chudým	ano	ano	-	ano, v. 5
21. Ježíšova obrana ženy	Proč trápíte tu ženu?	Nechte ji! Proč ji trápíte?	-	Nech ji!
22. co udělala dle Ježíše	vykonala na něm dobrý skutek	vykonala na něm dobrý skutek	projevila velkou lásku	-
23. chudí stále	ano	ano	-	-
24. pomazala k pohřbu	ano, v. 12	ano, v. 8	-	ano, v. 7
25. víra ji zachránila	-	-	ano, v. 50	-
26. její příběh bude vyprávěn	ano	ano	-	-
27. Důsledek: Jidáš se rozhoduje pro zradu	ano, v. 14-16	ano, v. 10	-	nepřímo, v. 4
28. Důsledek: Marie putuje s Ježíšem, podporuje ho	-	ano, zmíněno později, 15,40.41	ano, „poté“ 8,1-3	-
29. Marie Magdaléna posedlá	-	ano, 16,9	ano, 8,2	-
30. Předcházející zmínky o Marii z Betanie	-	-	-	ano, J 11

Vnitřní zápletka o Šimonovi (napsal Lukáš na základě Šimonova svědectví?)

a) stála za Ježíšem	-	-	ano	-
b) omyla mu nohy slzami	-	-	ano	-
c) ořfela mu nohy vlasy	-	-	ano	ano
d) líbala mu nohy	-	-	ano	-
e) Šimon si myslí: „Kdyby byl prorok..“	-	-	ano	-
f) Ježíš čte myšlenky	-	-	ano, Šimonovy v.39	-
g) příběh o dvou hříšnicích	-	-	ano	-
h) nedals mi vodu aj.	-	-	ano	-
i) hříchy odpuštěny	-	-	ano	-

Jak vidíme, čtyři evangelia obsahují mnoho společných detailů. Ve třiceti devíti položkách uvedených v tabulce nacházíme:

- deset detailů, na kterých se shodnou dva z autorů a nikde se nevyskytuje protichůdná verze (č. 12, 17, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, c);
- šest detailů, na kterých se shodnou tři autoři a nikde se nevyskytuje protichůdná verze (č. 1, 9, 16, 18, 20, 24);
- tři další detaily, které se nacházejí u všech čtyř autorů (č. 2, 7, 11);

➔ třináct detailů, které vždy zmiňuje pouze jeden autor, ale jinde nejsou popřeny (č. 5, 10, 13, 15, 25, a, b, d, e, f, g, h, i).

Celkem:

➔ třicet dva detailů, které nejsou v rozporu s jinou verzí,⁵

➔ sedm rozdílů v detailech (č. 3, 4, 6, 8, 14, 19, 21).

Pokud by rozdíly nebylo možné sladit a vytvořit z nich ucelený děj, pravděpodobně by se jednalo o odlišné příběhy.⁶

č. 3 – Podle Matouše a Marka se hostina v Betanii odehrála dva dny před Velikonocemi. Jan říká, že Ježíš dorazil do Betanie šest dní před Velikonocemi, ale nezmiňuje, zda hostina byla hned po příjezdu nebo později.

č. 4 – Matouš a Marek hostitele nazývají „Šimon malomocný“, kdežto Lukáš mu dává přídomek „farizej“. V křestním jméně i městě se shodují. Je jasné, že malomocný by nikdy nemohl zvát zdravé lidi na hostinu, takže musel být uzdravený. V evangeliích se na několika místech setkáváme s tím, že Ježíš vyléčil malomocné (viz například Mt 11,5), a proto se můžeme domnívat, že Šimon byl jedním z nich. Evangelisté mohli jednoduše popisovat stejného Šimona, ale zdůraznili jiné detaily z jeho minulosti.

č. 6 – Marie z Betanie by snadno mohla být bezejmenná „hříšnice“ vystupující v jiných evangeliích.

č. 8 – Marie mohla pomazat Ježíšovu hlavu i nohy, tedy obecně řečeno jeho tělo. Jak jsme zmínili v 6. kapitole, pomazání hlavy bylo projevem pohostinnosti. Jan tedy může mít na mysli hlavu i nohy, když píše: „Marie, která pomazala Pána [předpokládejme, že se tím myslí hlava] vzácným olejem a nohy mu otřela svými vlasy.“⁷ (J 11,2)

č. 14 – Marek jednoduše říká, že někteří z přítomných Marii kritizovali. Matouš upřesňuje, že se jednalo o učedníky, a Jan popisuje Jidáše jako toho, kdo si stěžoval jako první. Možná že si všimli různých detailů popisované situace.

č. 19 – Dvě evangelia se shodují v tom, že cena byla 300 denárů. Matouš pouze říká, že šlo o „mnoho peněz“, a má pravdu, protože 300 denárů se rovnalo průměrné roční mzdě.

č. 21 – Dva pisatelé říkají „Nech ji“. Matouš uvádí pouze výrok „Proč trápíte tu ženu?“ Není vyloučeno, že Ježíš řekl obě věty.

Dalším důvodem, proč se někteří komentátoři domnívají, že se jedná o dvě odlišné situace, je skutečnost, že Lukáš své vyprávění umísťuje v chronologii událostí dříve než ostatní evangelisté. Je tomu tak asi proto, že své vyprávění podřizuje myšlence, kterou chce sdělit, nikoli chronologii. Události zaznamenává spíše logicky než chronologicky.⁸

Přestože všechna čtyři evangelia obsahují odlišné detaily, vzájemně si neprotiřečí. Dokonce i ty nejdrobnější detaily lze sladit do jediného příběhu. Můžeme tedy říct, že Marie z Betanie a „hříšnice“ jsou totožné.⁹

Je Marie Magdaléna totožná s Marií z Betanie?

Ačkoli to z textu jasně nevyplývá, některé detaily a události naznačují, že tomu tak je.

1. Všimli jste si, že tři evangelisté skrývají identitu ženy s hříšnou minulostí, zatímco Jan, který své evangelium napsal jako poslední z nich, ji otevřeně nazývá Marie? Vypadá to, jako by ji Matouš, Marek a Lukáš chtěli za jejího života, kdy svědčila o Ježíši, uchránit nepříjemné pozornosti.¹⁰ Po Mariině smrti může její temná minulost vyjít na povrch, protože jí už nijak neublíží. Ale ani tehdy Jan nepoužije hanlivé označení *prostitutka*.¹¹

Je také možné, že evangelisté měli k diskrétnosti i vážnější důvody. Všimněme si, že v prvních třech evangeliích nenajdeme zmínku o vzkříšení Mariina bratra Lazara z Betanie. U Jana, který jako jediný tuto událost popisuje, se pak dozvídáme, že kněží chtěli Lazara zabít (viz J 12,9-10). Bylo

to patrně z toho důvodu, že mnoho lidí, kteří se se vzkříšeným Lazarem setkali, uvěřilo v Ježíše. To se kněžím samozřejmě nelíbilo, a proto se jej chtěli stůj co stůj zbavit. A to může být také důvod, proč první tři evangelia zachovávají anonymitu rodiny z Betanie.¹² Marii nazývají Marií Magdalénou – tedy z Magdaly – proto, aby odvedli pozornost od jejího rodného města.

Snahou o bezpečnost lze též vysvětlit i to, proč Lukáš Marii nenazývá „hříšnicí“, ale v další kapitole o ní hovoří jako o ženě, která Ježíše finančně podporovala (L 8,1-3). Cítí patrně potřebu zdůraznit její dobré skutky a potlačit temnou minulost.

Někteří lidé upozorňují na to, že Magdala a Betanie jsou odlišná města a Marie těžko mohla pocházet z obou. To je sice pravda, ale mohla v obou z nich v různých obdobích svého života žít. Například pro prostituci byla Magdala příhodným místem. Bylo to totiž bohaté město, které bylo morálně zkažené. Morální zkaženost byla podle rabínů jedním z důvodů, proč toto město později zaniklo. Alfred Edersheim o něm říká, že „jeho bohatství bylo obrovské“ (díky produkci vlněné tkaniny a barev ze škeblí v jezeře), ale „stejně obrovská byla i jeho morální zkaženost“.¹³ A to, že Marie během svého života několikrát změnila své bydliště, může být důvodem, proč je „Marií Magdalénou“ nazývána jen někdy.¹⁴

2. Marie Magdaléna byla „posedlá sedmi démony“, dokud je z ní Ježíš nevyhnal (viz Mk 16,9; L 8,2). To stěží odpovídá obrazu úctyhodné ženy, která finančně podporuje Ježíše. „Obecně se má za to, že démoni vedli posedlého člověka k hříchu a páchání zla,“¹⁵ což by korespondovalo s životem Marie živící se prostitucí. Dokument odrážející myšlení tehdejší doby, nazvaný *Závěti dvanácti patriarchů*, uvádí seznam sedmi duchů, které na člověka posílá „Belial“ (tedy zlo či ďábel). První z nich je sexuální hřích (nevázanost). Další

jsou obžerství, hněv, lichotky, arogance, lež a nespravedlnost či krádež. Tyto hříchy způsobují zatemnění mysli, odmítání Božího zákona, vzpurnost vůči rodičům a smrt. V tehdejší době byli démoni a nečistí duchové v lidské mysli úzce spojeni s hříchem. Proto když se v souvislosti s Marií hovoří o sedmi nečistých duších, krásně se to doplňuje s tvrzením, že Marie z Betanie měla „mnohé hříchy“ (viz L 7,47).¹⁶

3. Zdá se, že podle Lukáše Marie Magdaléna pracuje a cestuje s Ježíšem díky tomu, že Marie z Betanie změnila svůj život. Lukáš barvitě vykresluje scénu, kdy Ježíš říká „hříšníci“ (Marii z Betanie), že má jít v pokoji, protože ji její víra zachránila. V dalším textu se setkáváme s tím, jak Marie Magdaléna slouží Ježíšovi na cestě (viz L 8,1-3). Lukáš naznačuje, že obě události spolu přímo souvisejí. Český ekumenický překlad říká: „Potom...“ (L 8,1), ale Lukáš obě scény uvádí do vzájemné souvislosti výrazem, který „naznačuje časovou, prostorou či logickou návaznost“. ¹⁷ Dal by se přeložit takto: „A tak se stalo...“. Wenham uvádí: „Způsob, jak Lukáš Marii Magdalénu představuje v úvodu 8. kapitoly, naznačuje, že 7. kapitola je popisem jejího obrácení.“¹⁸

Je sice pravda, že Lukáš v příběhu o pomazání nehovoří o Marii z Betanie a o Marii Magdaléně mluví také jakoby poprvé, ale to může být dáno obavou o Mariino bezpečí, o níž jsme se zmiňovali dříve.

4. Marie Magdaléna a Marie z Betanie nikdy nevystupují společně.¹⁹

5. Přijmeme-li skutečnost, že Marie z Betanie je totožná s Marií Magdalénou, poskládají se nám všechny texty, kde tato dvě jména figurují, v jeden velký příběh a objevíme Mariin charakter. Wenham ji popisuje jako „impulzivní, emocionální, oddanou a bystrou ženu“.²⁰

a) S Marií z Betanie se například setkáváme u hrobu jejího bratra, kde pláče. Řecké slovo *klaió* naznačuje, že šlo

o hlasitý nářek, možná formální oplakávání. Tento výraz má silnější význam než slovo *dakryó*, které znamená prolévat slzy. Později Marii Magdalénu vidíme plakat u Ježíšova hrobu. Opět je zde použit výraz *klaió* (viz J 11,31-35; 20,11).²¹

- b) Po Ježíšově smrti přichází Marie Magdaléna pomazat Ježíšovo tělo k pohřbu (viz Mk 16,1-2). Tento úkon se již pokusila vykonat Marie z Betanie v Šimonově domě. Ježíš její snahu pochopil a veřejně upozornil na její význam a tři evangelisté jeho výrok i zaznamenali (viz Mt 26,12; Mk 14,8 a J 12,7). Proto by dávalo smysl, kdyby Marie z Betanie a Marie Magdaléna byly jedna a tatáž osoba.
- c) Na hostině v Šimonově domě vidíme Jidáše, jak uvažuje o tom, že kdyby se drahý olej prodal, Marie z Magdaly by jej určitě darovala chudým přes pokladnu, kterou spravoval (viz J 12,4-6). Proč? Patrně proto, že Marie Magdaléna mu opakovaně dávala finanční příspěvky (viz Mk 15,40-41; L 8,2). Tento detail naznačuje, že Marie z Betanie a Marie Magdaléna jsou totožné.²²
- d) Marie je často popisována „u Ježíšových nohou“. Marie z Betanie sedí Ježíšovi u nohou a naslouchá mu (L 10,39). Padne mu k nohám, když mu sděluje zprávu o bratrově smrti (J 11,32). Pomazává mu nohy (J 12,3). Po Kristově vzkříšení se Marie Magdaléna spolu s dalšími ženami setkává s Ježíšem. Když Ježíš řekl: „Budte pozdraveny; ženy přistoupily, objímaly jeho nohy a klaněly se mu.“ (Mt 28,9) Když Marie a ženy vyprávěly učedníkům o vzkříšení, objevil se Ježíš uprostřed místnosti a všichni se dotýkali jeho nohou (L 24,39-40). Stalo se tak zřejmě proto, že na jeho nohách byly stále patrné rány po hřebech, které potvrzovaly Ježíšovu identitu. Učedníci mu rovněž padli k nohám z toho důvodu, že mu chtěli vyjádřit svůj dík za jeho velikou obět. I další lidé se mu z vděčnosti klaněli (viz Mt 15,30; Mk 5,22; 7,25; L 8,41; 17,14). V tehdejší době

se jednalo o obvyklé gesto (viz Mt 18,29). Mnozí lidé mu taktéž sedávali u nohou (viz L 8,35). Přesto se můžeme domnívat, že s pomocí tohoto literárního prvku pisatelé vzájemně propojovali různé příběhy o Marii.

6. V evangeliích vystupuje jen jedna „další Marie“. Přestože šlo o velmi běžné jméno, při popisu ukřižování všichni pisatelé zmiňují jen dvě Marie: Marii Magdalénu a „jinou Marii“ (viz Mt 27,61; 28,1). (O Ježíšově matce se sice dříve hovoří jako o Marii, ale nyní je zmíněna jen jako „jeho matka“). Jan říká: „U Ježíšova kříže stály jeho matka a sestra jeho matky, Marie Kleofášova a Marie Magdalská.“ (J 19,25) Matouš, Marek a Lukáš popisují stejnou scénu, i když o „jiné Marii“ hovoří odlišnými slovy (viz tabulka na následující straně).²³

Matouš dvakrát zmiňuje „jinou Marii“ a Marii Magdalénu (viz Mt 27,61; 28,1). Jestliže Marie z Betanie není Marií Magdalénou, potom by v blízkosti Ježíše musely být dvě „další Marie“ (kromě Ježíšovy matky). Pak by Matouš měl správně napsat „jedna z dalších Marií“. Jelikož to však neříká, vypadá to, že Marie Magdaléna je Marií z Betanie.

Ani jeden z výše uvedených argumentů není sám o sobě nezpochybnitelný, ale dohromady jsou velmi přesvědčivé. Wenham říká, že by bylo velmi divné, kdyby Marie, o které Ježíš prohlásil, že její čin nebude zapomenut, „nevystupovala v příběhu o vzkříšení a přednost setkat se jako první se vzkříšeným Kristem by dostala jiná, téměř neznámá Marie“.²⁴

Marie Magdaléna, Marie z Betanie a „hříšnice“ jsou jedna a tatáž postava. Na jejím příběhu můžeme pozorovat proměnu, jakou člověk prodělá tehdy, když se setká s Ježíšem. Snad i proto Ježíš řekl, že její příběh se bude vyprávět všude tam, kde bude kázáno evangelium (viz Mt 26,13; Mk 14,9).

Ženy u kříže a hrobu²⁵

	Matouš 27,55,56	Marek 15,40	Lukáš 24,10 (mluví o ženách u hrobu, srov. Mk 16,1 a L 23,49)	Jan 19,25
1	Marie Magdaléna	Marie Magdaléna	Marie Magdaléna	Marie Magdaléna
2	Marie, matka Jakuba a Josefa Později zvaná „jiná Marie“ v. 27,61; 28,1.	Marie, matka Jakuba mladšího a Josefa; ve verši 15,47 je nazvána matkou Josefa a ve verši 16,1 matkou Jakuba.	Marie Jakobova (matka?)	Marie Kleofášova
3	Matka synů Zebedeových	Salome	-	-
4	-	Jana	(podle L 8,3, žena cestující s Ježíšem)	-
5	-	-	-	Jeho matka (není uvedeno jméno, patrně kvůli vysokému počtu Marií)

Odkazy

1. kapitola

- ¹ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, Argo, Praha, 2005, str. 307.
- ² Greg Clarke: *Is It Worth Believing? The Spiritual Challenge of „The Da Vinci Code“*, Matthias Media, Sydney, 2005, str. 46.
- ³ Tamtéž, str. 37–39.
- ⁴ Tamtéž, str. 45.
- ⁵ Tamtéž, str. 46.
- ⁶ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, cit. dílo, str. 285.
- ⁷ Michael Green: *The Books the Church Suppressed: Fiction and Truth in „The Da Vinci Code“*, Monarch Books, Oxford 2005.
- ⁸ Rozhovor s Jane Lampmanovou: „Kdo byla Marie Magdaléna?“, *The Christian Science Monitor Online*, 2003.
- ⁹ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, cit. dílo, str. 289.
- ¹⁰ Tamtéž, str. 281.
- ¹¹ Tamtéž, str. 269.
- ¹² Tamtéž, str. 270–271.
- ¹³ Tamtéž, str. 294.
- ¹⁴ Tamtéž, str. 296.
- ¹⁵ Tamtéž, str. 264–265.
- ¹⁶ Viz J 4,5.6; Mt 4,2; J 11,35.36; Mt 4,1; Mt 13,54-58; L 2,52.
- ¹⁷ Další informace lze nalézt například v Gunter Bornkamm: *Ježíš Nazaretský*, Kalich 1986.
- ¹⁸ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, cit. dílo, str. 271–272.
- ¹⁹ Tamtéž, str. 283.
- ²⁰ Viz Bart Ehrman: *Šifra mistra Leonarda. Pravda a smyslenky*, Knižní klub, Praha, 2005. Diskuse o spisech z Nag Hammádi.
- ²¹ Viz *Neznámá evangelia: Novozákonní apokryfy I*, Vyšehrad, Praha, 2001.
- ²² Tyto dokumenty jsou v angličtině k dispozici na www.ccat.sas.upenn.edu/humm/resources/texts/nagham.html nebo www.gnosis.org/naghamm.nhl.html
- ²³ Například Janovy listy.
- ²⁴ Nicky Gumbel: *The Da Vinci Code: A Response*, Alpha International, London, 2005.
- ²⁵ Petr Pokorný: *Tomášovo evangelium*, překlad s výkladem, Praha 1981, str. 142.
- ²⁶ Michelle Orecklin: „The Novel That Ate The World“, *Time*, 15. dubna 2005.

2. kapitola

- ¹ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, Argo, Praha, 2005, str. 269.
- ² Tamtéž, str. 269.
- ³ Tamtéž, str. 272.
- ⁴ Anthony C. Thiselton: *The First Epistle to the Corinthians*, str. 29–32, uvádí seznam teologů a jejich dataci listu do let 53–57 s rokem 54 jako nejpravděpodobnějším.
- ⁵ Diskuse o těchto zdrojích viz Josh McDowell: *He Walked Among Us: Evidence for the Historical Jesus*, Here's Life Publisher, San Bernardino, Kalifornie, 1988.
- ⁶ „Tacitus“, Encyclopaedia Britannica, 2006, Ultimate Reference Suite DVD, autor Alexander Hugh McDonald, profesor starověké historie, Cambridge University.
- ⁷ „Lucian“, Encyclopaedia Britannica, 2006, Ultimate Reference Suite DVD.
- ⁸ Peregrinos 11,13.
- ⁹ Shorter Oxford Dictionary.
- ¹⁰ Josephus Flavius: *Židovské starožitnosti*, 18. 3. 3. Tento překlad pochází od izraelského badatele profesora Schloma Pinese a je z arabského rukopisu ze čtvrtého století. Výrok je předmětem mnoha sporů a jedna z možností je, že se jedná o vsuvku křesťanského opisovače. Nicméně verze, kterou uvádíme, má silnou podporu v dochovaných zdrojích a mnozí vědci, včetně profesora Blaiklocka a F. F. Bruce, ji obhajují.
- ¹¹ Jiní mají za to, že jde o jméno římského vojáka, snad otce Ješui.
- ¹² Citováno v Ian Wilson: *Jesus: The Evidence*, Weidenfeld & Nicholson, London, 1996, str. 39.
- ¹³ Proběhla diskuse, zdali se jednalo o římskou stráž, nebo o stráž chrámovou. Josh McDowell preferuje názor, že šlo o Římany, což dosvědčuje i samotný text, a tento názor zastávají i další odborníci (Camus a A. T. Robertson). Viz Josh Mc Dowell: *New Evidence That Demands Verdict*, Thomas Nelson, Nashville, 1999, str. 236–237.
- ¹⁴ Detaily diskuse nad alternativními teoriemi vzkříšení viz Peter Kreeft a Ronald K. Tacelli: *Handbook of Christian Apologetics*, InterVarsity Press, Downers Grove, 1994, str. 176–198; Gary R. Habermas a Michael R. Licona: *The Case for the Resurrection of Jesus*, Kregel, Grand Rapids, 2004, str. 81–131; a Josh McDowell: *The New Evidence that Demands a Verdict*, cit. dílo, str. 257–283.
- ¹⁵ J. N. D. Anderson, Wolfhart Pannenberg a Clark Pinnock: „A Dialogue on Christ's Resurrection“, *Christianity Today*, 12. dubna 1968; Josh McDowell: *New Evidence That Demands Verdict*, cit. dílo, str. 258.
- ¹⁶ Citováno v Michael Green: *Man Alive!* InterVarsity Press, Downers Grove, 1968. Citováno v Josh McDowell: *Evidence that Demands*

- a Verdict: Historical Evidence for Christian Faith*, sv. 1, Thomas Nelson, Nashville, 1979.
- ¹⁷ Viz například Mk 14,61–64; J 8,58; 10,25–33; 14,8,9.
- ¹⁸ Dle C. S. Lewise, Joshe McDowella a jiných.
- ¹⁹ Viz Mt 10,8–10; Mk 14,5–7 ukazuje, že když nerozdával, šlo o pozoruhodnou výjimku.
- ²⁰ Peter Stoner: *Science Speaks*, Moody Press, Chicago, 1963; citováno v Josh McDowell: *Evidence That Demands a Verdict: Historical Evidence for Christian Faith*, sv. I, cit. dílo, str. 167.
- ²¹ C. S. Lewis: *K jádru křesťanství*, Návrat, 1993, str. 42–43.
- ²² C. S. Lewis: *The Weight of Glory*, Macmillan, New York, 1965, str. 92.

3. kapitola

- ¹ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, Argo, Praha, 2005, str. 266.
- ² Tamtéž, str. 437.
- ³ Tamtéž, str. 367.
- ⁴ Například: „Ostatní události Newtonova života nevyžadují žádný komentář. V roce 1705 byl povýšen na rytíře. Od té doby většinu svého času věnoval teologii a dlouze se zabýval prorocstvími, která pro něj vždy byla velmi atraktivní.“ W. W. Rouse Ball: *A Short Account of the History of Mathematics*, 4. vydání, 1908.
- ⁵ <http://www.historicist.com/>
- ⁶ Isaac Newton: *Observations Upon the Prophecies of Daniel and The Apocalypse of St. John*, J. Darby a T. Browne, London, 1733. Viz též <http://www.historicist.com/newton/title.htm>
- ⁷ Tamtéž, str. 251–252. Citováno v Desmond Ford: *Daniel*, Southern Publishing Association, Nashville, 1978, str. 51.
- ⁸ Uznávaný teolog Tremper Longman III píše: „Kniha Daniel umísťuje svůj děj do šestého století př. Kr. O tom není sporu. Důležité postavy starověké blízkovýchodní historie, doložené z mimobiblických pramenů, v ní hrají svou roli. ...Daniel 1,1 se vztahuje do třetího roku vlády krále Jójakíma (605 př. Kr.) a poslední datační zmínka mluví o prvním roce vlády Kýra (viz 1,21; 539 př. Kr.) a třetím roce jeho vlády (viz 10,1; 537 př. Kr.).“ Longman říká, že děj knihy se odehrává v šestém století, ale že nebyla v té době nutně napsána. Mnozí badatelé se domnívají, že kniha byla napsána nebo revidována ve druhém století př. Kr. Důvod je v přítomnosti mnoha přesných prorocství, která nemohla podle nich být napsána dříve, než se událost stala. Longman vází argumenty pro napsání v šestém století i proti němu a uzavírá: „Podle důkazů, které máme, a přes všechny námítky se kloním k názoru, že kniha vznikla v šestém století př. Kr.“

- The NIV Application Commentary: Daniel*, Zondervan, Grand Rapids, 1999, str. 21–23.
- ⁹ Viz William H. Shea: *Daniel 7–12*, Pacific Press Publishing Association, Boise, 1996.
- ¹⁰ McDowell také poznamenává: „Daniel věděl, že Židé byli v babylonském exilu, protože nedodržovali nařízení o sedmém roce. V zajetí byli 70 let, protože k porušování nařízení docházelo 490 let (Lv 26,32-35; 2 Pa 36,21 a Da 9,24).“ Josh McDowell: *Evidence that Demands a Verdict: Historical Evidence for Christian Faith*, sv. 1, Thomas Nelson, Nashville, 1979, str. 172.
- ¹¹ Tamtéž, str. 170. V zásadních konturách je McDowellův výklad stejný jako Newtonův.
- ¹² Přesná chronologie se může mírně odlišovat. Například Stephen Miller tvrdí, že začátek je v roce 458 př. Kr. a Ježíš je pomazán v roce 26 po Kr. (Stephen R. Miller: *Daniel*, Broadman & Holman, 1994, str. 266). McDowell má za to, že Ježíš zemřel roku 33 po Kr. (str. 173).
- ¹³ Daniel použil hebrejské slovo *karat*, které má násilnou konotaci a v hebrejských právních textech je používáno o člověku odsouzeném k smrti. Je to též slovo, které se používá, pokud je uzavírána smlouva (obvykle pomocí zabítí zvířete, viz Gn 15,10-18; Jr 34,13-18). „Prorocství tak identifikuje Mesiáše se smluvní obětí. Jako beránek i on svou smrtí uzavřel smlouvu a zaručil odpuštění. Takovému slovu a jeho významu rozuměli Izraelci snadno. Prostředí, ve kterém žili, bylo na oběti zvyklé.“ Jacques B. Doukhan: *Secrets of Daniel: Wisdom and Dreams of a Jewish Prince in Exile*, Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 2000, str. 148–149.
- ¹⁴ Potopa je takto chápána Josephem Flaviem, očitým svědkem, Talmudem i středověkými rabíny, Rašim, Ibn Ezrou a dalšími, píše Jacques B. Doukhan: *Secrets of Daniel*, cit. dílo, str. 150.
- ¹⁵ Viz Walter Kaiser: *The Old Testament Documents*, InterVarsity Press, Leicester, UK, 2001, str. 45–46.
- ¹⁶ „Když Alexandr vstoupil do Chrámu, obětoval Bohu podle pokynů velekněze. K veleknězi i ostatním se choval s velkým respektem. Když mu bylo v knize Daniel ukázáno, že jeden z Řeků si podrobí Peršany, pochopil, že se mluví o něm. Byl velmi potěšen a všechny propustil. Druhý den si dal zavolat jeruzalémské a ptal se jich, co pro ně může učinit. Velekněz se osmělil a žádal, aby podle zvyku otců nemuseli sedmý rok platit tribut. Alexandr jim to s radostí slíbil.“ (Josephus Flavius: *Starožitnosti*, kniha XI, kap. viii, 5 [asi 330 př. Kr.]).
Viz www.ccel.org/j/josephus/works/ant-11.htm
- ¹⁷ Viz Arthur J. Ferch: *Daniel on Solid Ground*, Review and Herald Publishing Association, Washington DC, 1988.
- ¹⁸ Pokud vás prorocství zajímá více, nezapomeňte si přečíst Dodatek A.
- ¹⁹ Citováno v Desmond Ford: *Daniel*, cit. dílo, str. 198.

4. kapitola

- ¹ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, Argo, Praha, 2005, str. 266.
- ² Tamtéž, str. 267.
- ³ Tamtéž.
- ⁴ Tamtéž, str. 271.
- ⁵ Tamtéž.
- ⁶ Viz Darrell L. Bock: *Breaking the Da Vinci Code*, Nelson, Nashville, 2004, str. 104; nebo Paul Barnett: *Is The New Testament History?* (opravené vydání), Aquila Press, Sydney South, 2003, str. 191.
- ⁷ Josh McDowell: *The New Evidence That Demands a Verdict*, Thomas Nelson, Nashville, 1999, str. 34, má za to, že počet dochovaných kopií Nového zákona nemá ve starověkém světě obdoby.
- ⁸ Více o diskusi o novozákonních manuskriptech a jejich srovnání s jinými antickými díly viz McDowell: *The New Evidence That Demands a Verdict*, cit. dílo, str. 33–38.
- ⁹ Viz tamtéž, str. 38–41, diskuse o nejranějších rukopisech.
- ¹⁰ Viz Tacitus: *Letopisy* 15.44 a Josephus Flavius: *Starožitnosti*, 18.3.3, kteří oba zaznamenávají, že to byl Pilát Pontský (prokurátor v Judsku v letech 26–36 po Kr.), kdo dal Ježíše popravit.
- ¹¹ Darrell L. Bock: *Breaking the Da Vinci Code*, cit. dílo.
- ¹² Paul Barnett: *Is The New Testament History?*, cit. dílo.
- ¹³ www.earlychristianwritings.com
- ¹⁴ F. F. Bruce: *The New Testament Documents: Are They Reliable?* (6. vydání), InterVarsity Press, Leicester, 1981, str. 27.
- ¹⁵ Tamtéž, str. 23.
- ¹⁶ Tamtéž, str. 25.
- ¹⁷ Tamtéž.
- ¹⁸ Viz Bart D. Ehrman: *Truth and Fiction in The Da Vinci Code*, Oxford University Press, New York, 2004, str. 21–22.; Henry Chadwick: *The Penguin History of the Church* (sv. 1): *The Early Church*, Penguin, London, 1993, str. 130; Philip Schaff: *History of the Christian Church* (sv. 3): *Nicene and Post-Nicene Christianity — From Constantine the Great to Gregory The Great AD 311–590* (5. opravené vydání), Hendrickson, Peabody, Massachusetts, 1889, (dotisk 1996), str. 618–632; Ben Witherington III: *The Gospel Code*, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 2004, str. 64. V českém jazyce viz Rudolf Řičan, Amedeo Molnár: *12 století církevních dějin*, Kalich, Praha, 1989, str. 155–160.
- ¹⁹ Athanasius mluví o 318, Eusebius o 250. Schaff říká, že mluví o různých obdobích koncilu.
- ²⁰ Henry Chadwick: *The Penguin History of the Church*, cit. dílo, str. 130–131.
- ²¹ Viz Philip Schaff: *History of the Christian Church*, cit. dílo, str. 622–630.
- ²² Snad s výjimkou překladu Svědků Jehovových, který mnozí odborníci označili za zaujatý a místy překroucený.

5. kapitola

- ¹ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, Argo, Praha, 2005, str. 25.
- ² Tamtéž, str. 350.
- ³ Tamtéž, str. 349.
- ⁴ Tamtéž, str. 350.
- ⁵ Tamtéž, str. 352.
- ⁶ Tamtéž, str. 351.
- ⁷ Viz například Elizabeth Huwiler: „The Song of Songs“ v Roland E. Murphy a E. Huwiler: *NIC: Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs*, Hendrickson Publishers, Peabody, Massachusetts, 1999, str. 243.
- ⁸ Tremper Longman III, *NICOT Song of Songs*, Eerdmans, Cambridge, 2001, str. 59.
- ⁹ Duane A. Garrett: *NAC Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs*, Broadman, Nashville, 1993, str. 378.
- ¹⁰ John Snaith: *NCBC: The Song of Songs*, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1993, str. 5.
- ¹¹ Duane A. Garrett, *NAC Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs*, cit. dílo.
- ¹² Citováno v Roxanne Roberts: „The Mysteries of Mary Magdalene: *The Da Vinci Code* resurrects A Debate of Biblical Proportions“ *Sunday*, 20. července 2003, str. D01.
www.danbrown.com
- ¹³ www.danbrown.com
- ¹⁴ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, cit. dílo, str. 151.
- ¹⁵ Tento oddíl se inspiroval na www.focus.org.uk/mary4.htm
- ¹⁶ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, cit. dílo, str. 293.
- ¹⁷ Tamtéž, str. 463.
- ¹⁸ Tamtéž, str. 498.

6. kapitola

- ¹ Darel L. Bock: *Breaking the Da Vinci Code*, Nelson, Nashville, 2004, str. 168.
- ² Ben Witherington III: *The Gospel Code*, InterVarsity Press, Downers Grove, 2004, str. 20.
- ³ Viz výběrný dokumentární film *The Real Da Vinci Code*, Channel Four, 2004.
- ⁴ Viz Richard Abanes: *The Truth Behind The Da Vinci Code*, str. 45–61 a www.catholic.com/library/cracking_da_vinci_code.asp
- ⁵ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, cit. dílo, str. 283–284.
- ⁶ James M. Robinson (ed.): *The Nag Hammadi Library in English*, Harper & Row, San Francisco, 1988, citováno v Ben Witherington III: *The Gospel Code*, cit. dílo, str. 87–88.
- ⁷ Tamtéž; „What the Nag Hammadi texts have to tell us about ‚liberated‘ Christianity,“ v Dan Burnstein (ed.): *Secrets of the Code*:

- The unauthorize guide to the mysteries behind The Da Vinci Code*, CDS Books, New York, 2004, str. 99, citováno v Clarke, str. 105.
- ⁸ Bart Ehrman: *Truth and Fiction in The Da Vinci Code*, Oxford University Press, New York, 2004, str. 144–145.
- ⁹ Dan Brown: *Da Vinciho kód*, cit. dílo, str. 283.
- ¹⁰ Rozhovor s Jane Lampmanovou: „Kdo byla Marie Magdaléna?“ *The Christian Science Monitor Online*, 2003.
- ¹¹ Tamtéž.
- ¹² Po Johnu Wenhamovi: *Easter Enigma*, 2. vydání, Baker, Grand Rapids, 1992, str. 22–33, viz též A. Feuillet: „Les Deux onctions faites sur Jesus, et Marie-Madeleine“, *RevThom75*, 1975, str. 361.
- ¹³ Například Mary Ann Getty Sullivan: *Women in The New Testament*, Liturgical Press, Colledgeville, 2001 str. 184, chápe posedlost jako hyperbolu danou „primitivní znalostí mentálních i fyzických nemocí“ a říká „vyhánění démonů je projevem Ježíšova boje se zlem, které se dotýká lidí různými způsoby“.
- ¹⁴ Michael Wilcock: *The Message of Luke*, InterVarsity Press, Leicester, 1979, str. 91.
- ¹⁵ Nebo cizoložnice. Slovo „hříšník“ lze snad definovat z častých sousloví „hříšníci a celníci“ a „prostitutky a celníci“, která jsou v evangeliích zaměnitelná (srov. Mt 9,10.11 a 21,31.32). Hříšník může v Lukášově příběhu znamenat „veřejný hříšník“, což je eufemismus, který označuje prostitutku nebo kurtizánu, říká John Nolland: *Word Biblical Commentary: Luke 1–9,20*, Word, Dallas, 1989, str. 353.
- ¹⁶ Ve Sk 22,3 „sedávat u nohou“ znamená učit se od někoho.
- ¹⁷ Viz Donald A. Hagner: *WBC Matthew 14–28*, Word, Dallas, 1995.
- ¹⁸ Ona je hříšnice (L 7,37; 39;47), ale Ježíš hříchy odpouští (L 7,47–49). Viz též Michael Wilcock: *The Message of Luke*, cit. dílo.
- ¹⁹ A. Feuillet: „Les Deux onctions faites sur Jesus, et Marie-Madeleine“, cit. dílo, str. 382, cituje Legaulta a Schnackenburga. Viz J 19,38–42, kde lze nalézt popis pohřebních rituálů provedených Josefem z Arimatie a Nikodémem.
- ²⁰ Raymond E. Brown: *The Gospel According to John I–XII*, Doubleday, New York, 1966, str. 454.
- ²¹ A. M. Hunter: *TBC: St Mark*, SCM, London, 1948, str. 127; citováno v George R. Beasley-Murray: *WBC John*, Word Books, Waco, 1987, str. 209.
- ²² Michael Wilcock: *The Message of Luke*, cit. dílo, str. 91.
- ²³ F. Scott Spencer: *Dancing Girls, Loose Ladies and Woman in the Cloth*, Continuum, London, 2004, str. 95.
- ²⁴ John Nolland: *Word Biblical Commentary, Luke 18,35–24,53*, Word, Dallas, 1993, str. 1193, 1191.
- ²⁵ Citováno v rozhovoru s Jane Lampmanovou, cit. dílo.

7. kapitola

- ¹ Ashleigh Brilliant.

Dodatek A

- ¹ Viz William H. Shea: *Daniel: A Reader's Guide*, Pacific Press Publishing Association, Nampa, 2005, str. 157; viz též Desmond Ford: *Daniel*, Southern Publishing Association, Nashville, 1978, str. 229–231.
- ² S. R. Driver, citováno v Stephen R. Miller: *Daniel*, Broadman & Holman, 1994, str. 258.
- ³ Jacques B. Doukhan: *Secrets of Daniel: Wisdom and Dreams of a Jewish Prince in Exile*, Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 2000, str. 145.
- ⁴ William H. Shea: *Daniel 7–12*, Pacific Press Publishing Association, Boise, 1996, str. 55.
- ⁵ Yechiel Eckstein: *What Christians Should Know About Jews and Judaism*, str. 262.
- ⁶ Tamtéž, str. 261.
- ⁷ Tamtéž, str. 262.
- ⁸ Tamtéž, str. 296.
- ⁹ Dan Cohn-Sherbok: *The Jewish Messiah*, T&T Clark, Edinburgh, 1997.
- ¹⁰ Peter de Rosa: *Vicars of Christ*, Corgi, London, 1988, str. 3–6.
- ¹¹ Například Dietrich Bonhoeffer nebo rodina Ten Boomových v Holandsku, viz Corrie Ten Boom: *Útočiště*, Praha, KMS, 1999.
- ¹² Viz například John Cornwell: *Hitler's Pope: The Secret History of Pius XII*, Penguin, London, 1999.
- ¹³ Desmond Ford: *Daniel*, cit. dílo, str. 232.
- ¹⁴ John Nolland: *Word Biblical Commentary: Luke 1-9,20*, Word, Dallas, 1989, str. 139–140, cituje J. Finegana: *Handbook of Biblical Chronology*, University Press, Princeton, 1967, str. 259–280; H. W. Hoehnera: *Chronological Aspects of the Life of Christ*, Zondervan, Grand Rapids, 1977, str. 29–44.
- ¹⁵ John Nolland: *Word Biblical Commentary: Luke 1-9,20*, cit. dílo, str. 139–140.
- ¹⁶ Tamtéž.
- ¹⁷ Tamtéž, str. 140, cituje Schurera: *Jewish People*, 1:561–573.
- ¹⁸ Tamtéž.
- ¹⁹ Tamtéž.
- ²⁰ Diskusi na toto téma zaznamenává C. Mervyn Maxwell: *God Cares*, sv. 2, Pacific Press Publishing Association, Nampa, and Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 1985, str. 13–47.

Dodatek B

- ¹ V kázání, A. Feuillet: „Les Deux onctions faites sur Jesus, et Marie-Madeleine“, *RevThom*75 (1975), str. 361; viz též David von Biema: „Mary Magdalene: Saint or Sinner?“, *Time*, 11. srpna 2003.
- ² A. Feuillet: „Les Deux onctions faites sur Jesus, et Marie-Madeleine“, cit. dílo, str. 361.
- ³ Tertulián: *De Pudicitia XI*, 1, PL2, col 1001B.
- ⁴ John Wenham: *Easter Enigma*, 2. vydání, Baker, Grand Rapids, 1992, str. 24, cituje A. O'Rahillyho: *The Family of Bethany*, Cork University Press, Oxford, Blackwell, 1949, str. 182, který odkazuje na 20 komentátorů z „poslední“ doby, kteří ztotožňují Marii Magdalénu, Marii z Betanie a hříšnici.
- ⁵ Zvolili jsme skromnější verzi počítání. Například č. 19 je shodné u dvou pisatelů, ale nepočítali jsme ho, protože jeden z nich uvádí odlišný detail. Součet by vypadal ještě lépe, kdybychom zařadil samozřejmě skutečnosti, jako „Byl přítomen Ježíš“.
- ⁶ Někteří teologové tvrdí, že při tradování došlo k změnám. Wenham ovšem stojí za tím, že evangelia jsou „čestná a zakládají se na věrohodných informacích“, a dodává: „Text, jak ho známe, je spolehlivý.“ – John Wenham: *Easter Enigma*, cit. dílo, str. 24.
- ⁷ Tamtéž, str. 25.
- ⁸ A. Feuillet: „Les Deux onctions faites sur Jesus, et Marie-Madeleine“, cit. dílo, str. 370.
- ⁹ R. Holst vidí stejnou událost ve všech čtyřech verzích. „The Anointing of Jesus: Another Application of Form-Critical Method,“ *JBL* 95, 1976, str. 435–446. Joseph A. Fitzmyer: *The Gospel According to Luke 1-9: Introduction, Translation and Notes*, Doubleday, New York, 1981, str. 686, nachází sedm různých důvodů, proč spojit Markovu a Lukášovu variantu. C. H. Dodd: *Historical Tradition in the Fourth Gospel*, Cambridge University Press, Cambridge, 1963, str. 162–173, vidí za všemi čtyřmi vyprávěními jedinou událost. D. A. Carson: *The Gospel According to John*, Eerdmans, Apollos, 1991, str. 426–427, s nimi nesouhlasí, ale všímá si, že teologové poukazují chybně na Janovu nepřesnost, kvůli zaměnění dvou příběhů: Brown, Marshall, Beasley-Murray. Benoit a Legault se domnívají, že Lukáš popisuje jiný příběh jiné ženy. Feuillet se domnívá, že jde o jiné situace, ale stejnou ženu, tedy Marie z Betanie = Marie Magdaléna = hříšnice.
- ¹⁰ Christopher Wordsworth: *The New Testament of Our Lord and Saviour Jesus Christ in the Original Greek, With Notes and Introductions: The Four Gospels*, Rivingtons, London, 1886, str. 323.
- ¹¹ John Wenham: *Easter Enigma*, cit. dílo, str. 32.
- ¹² Tamtéž.
- ¹³ Jer Taan 69 a; 11 Jer Taan us; Midr on Lament ii 2, ed. Warsh, str. 67 b střed; vše v Alfred Edersheim: *The Life and Times of Jesus the Messiah*, kniha III,

- kapitola 22, 1883; z <http://www.kjvuser.com/lifeandtimes/book322.htm>
Migdal znamená hebrejsky věž, takže Magdala své jméno pravděpodobně odvozovala od obranné věže. Několik známých rabinů, kteří vystupují v Talmudu, jsou z Magdaly a jsou nazýváni „Magdalští“ (Magdelaah nebo Magdelaya). (Baba Mets. 25 a, střed, R, v Alfred Edersheim).
- ¹⁴ John Wenham: *Easter Enigma*, cit. dílo, str. 32.
- ¹⁵ A. Feuillet: „Les Deux onctions faites sur Jesus, et Marie-Madeleine“, cit. dílo, str. 387–388.
- ¹⁶ „Závěť dvanácti patriarchů“, I, 3, v *Knihy tajemství a moudrosti*, Praha, 1995. Jde o židovský spis adaptovaný křesťany v letech 80–200 po Kr.
- ¹⁷ V Lukáši 8,1 *kathegés* „naznačuje následnost v čase, prostoru nebo logice...“ doslova „v další“... (Friberg); „následnost jednoho za druhým v čase, prostoru, myšlenkovém sledu“ (Louw-Nida).
- ¹⁸ John Wenham: *Easter Enigma*, cit. dílo, str. 28.
- ¹⁹ Tamtéž, str. 29.
- ²⁰ Tamtéž.
- ²¹ F. Scott Spencer: *Dancing Girls, Loose Ladies and Women of the Cloth*, Continuum, London, 2004, str. 95; a Mary Ann Getty-Sullivan: *Women in the New Testament*, The Liturgical Press, Collegeville, 2001, str. 188, poukazuje na paralelu mezi oběma slovesy a scénami, byť postavy nejsou na první pohled stejné.
- ²² A. Feuillet: „Les Deux onctions faites sur Jesus, et Marie-Madeleine, cit. dílo, str. 384–385, cituje A. Lemonnyera.
- ²³ Tamtéž, str. 381; viz též Raymond F. Brown: *The Gospel According to John, XII–XXI*, Doubleday, New York, 1970, str. 904–906.
- ²⁴ John Webham: *Easter Enigma*, cit. dílo, str. 29.
- ²⁵ Viz Raymond F. Brown: *The Gospel According to John, XII–XXI*, cit. dílo, str. 905.

Grenville Kent & Philip Rodionoff
ŠIFRA MISTRA LEONARDA ROZLUŠTĚNA

Překlad Michal Balcar
Jazyková redakce Mgr. Alena Němcová
Technická redakce
Obálka, odpovědný redaktor Radek Daniel

Vydal Advent-Orion, spol. s r. o.
Roztocká 44/5, Praha 6
Vydání první, Praha 2006
Vytiskly Tešínské papírny, s. r. o., Český Těšín

80-7172-135-2